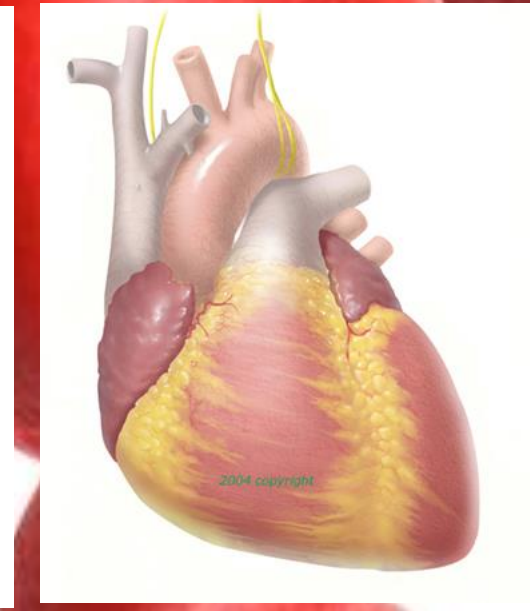

KURZ BIOLOGIE

Martina Bernaciková

BUŇKA

TKÁNĚ

POHYBOVÁ SOUSTAVA

kosti

klouby

svaly

BUŇKA

- základní funkční morfologická jednotka mnohobuněčného organismu
- jednobuněčné organismy (bakterie)
- mnohobuněčné organismy (člověk) se skládají z velkého počtu velice specializovaných buněk
- netýká se nebuněčných virů, viroidů, virusoidů

- každý organismus je z buněk přímo složen nebo na jiných buňkách existenčně závislý (viry)
- žádná buňka nemůže vzniknout jinak než zase z buňky
- mateřská buňka předává dceřiné buňce potřebnou dědičnou informaci k reprodukci sama sebe i ke své funkci

Základní funkce buňky

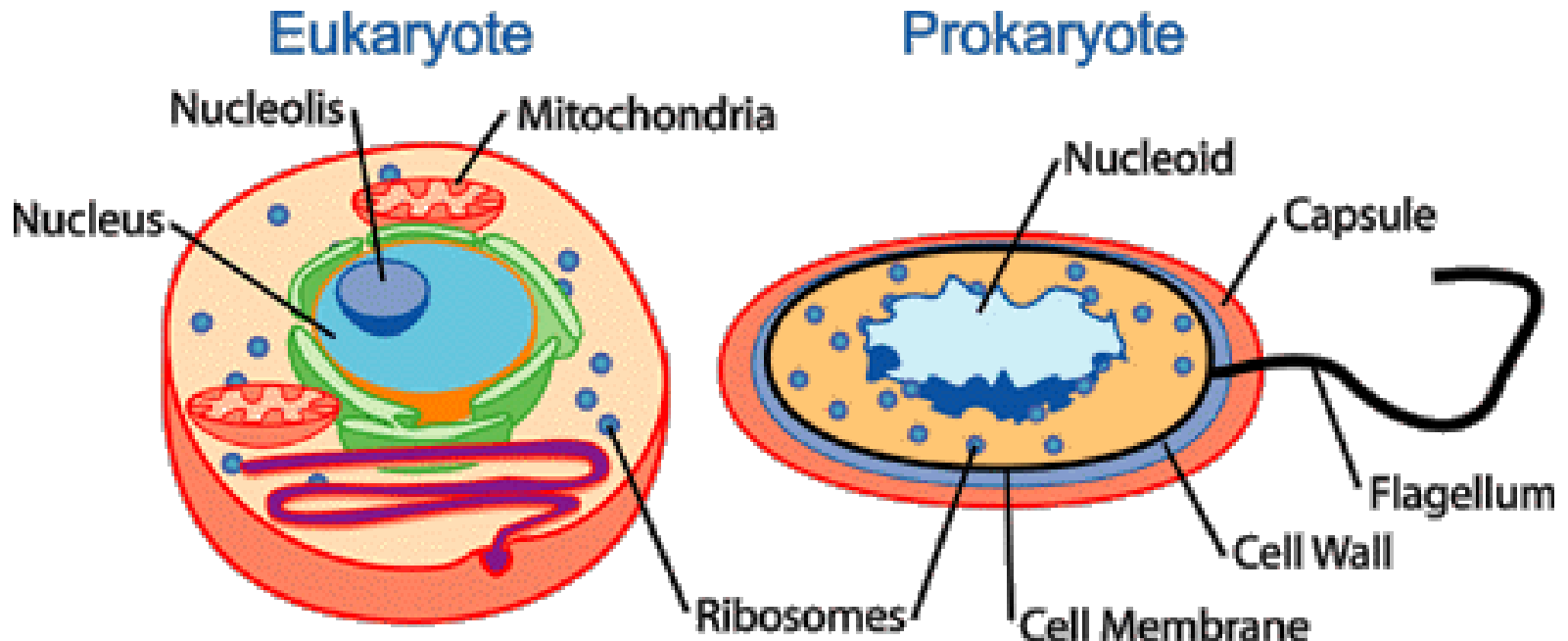
Výměna:

- látek
- energie
- Informací

Interakce s okolím

Rozdělení buněk

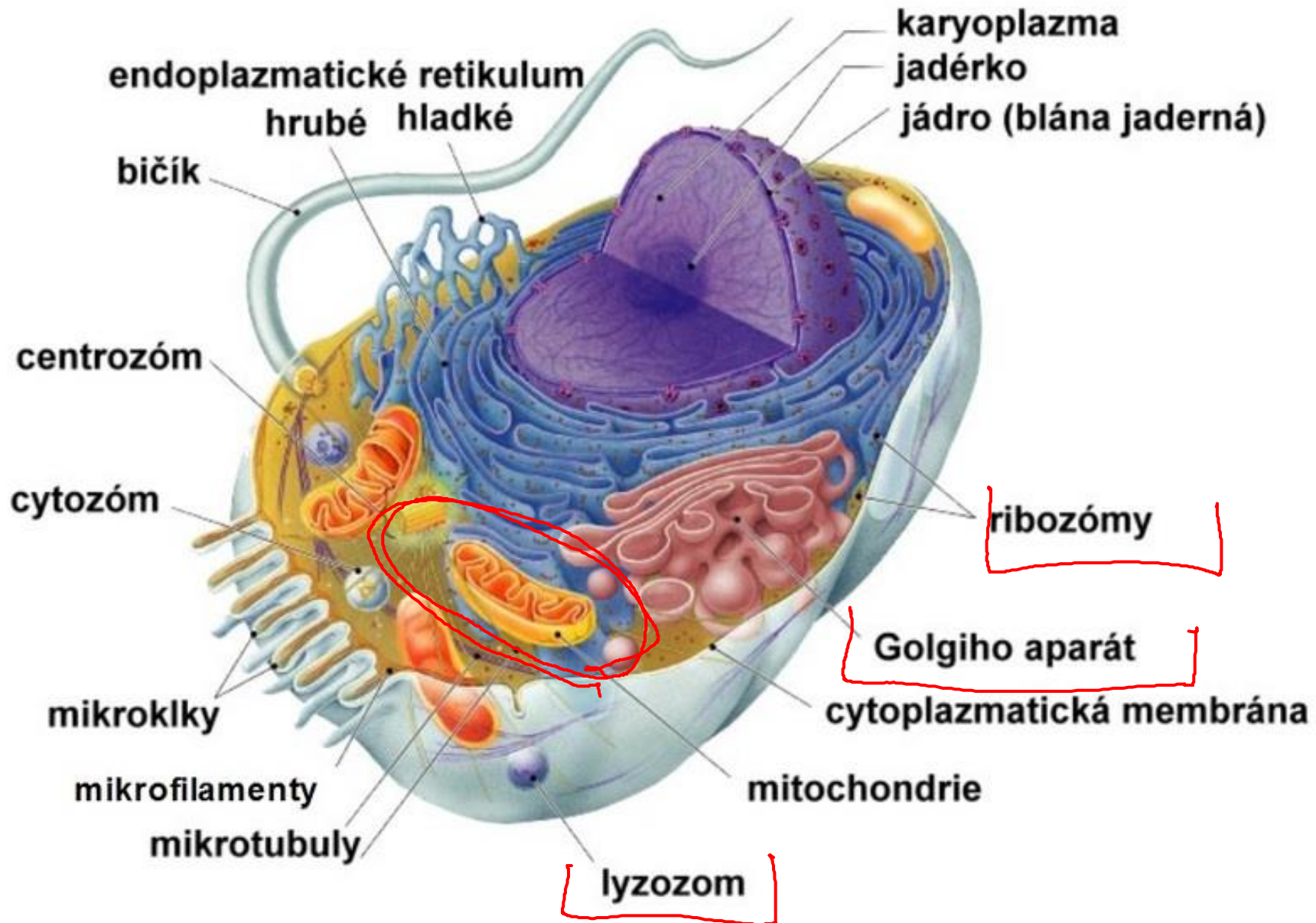
- Prokaryotická buňka (např. bakterie)
- Eukaryotická buňka

Eukaryotická buňka

- Eukaryotická buňka je základní stavební jednotkou všech organismů náležících do nadříše EUKARYOTA
  - Prvoci
  - Živočichové
  - Rostliny
  - Houby
    - Avšak buněčná stavba jednotlivých organismů se od sebe dále liší (viz. diferenciace)

BUŇKA

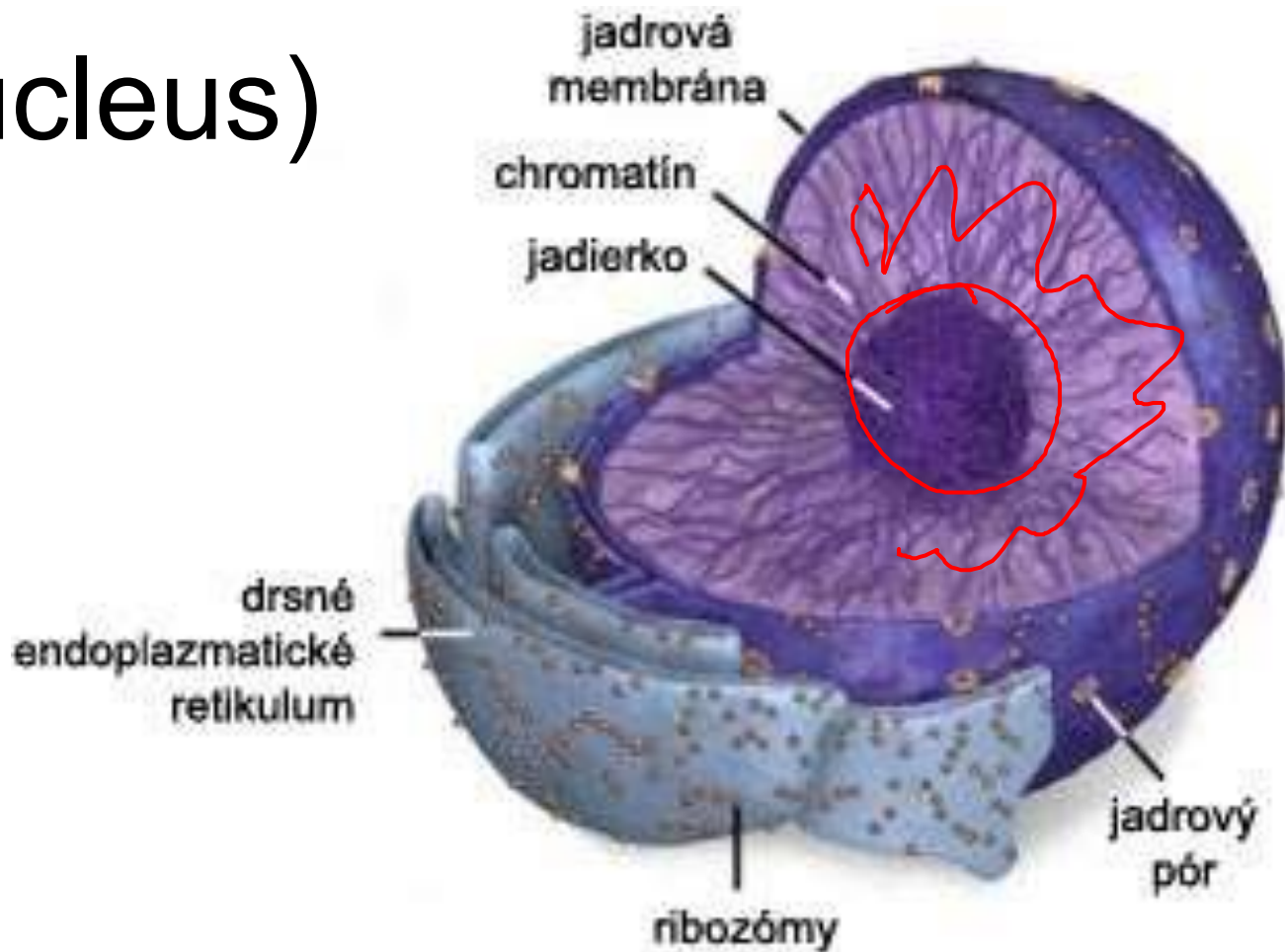

Jádro (nucleus)

- je kryto dvouvrstvou jadernou membránou
- jeho funkcí je: uchování genetické informace a na jejím základě řízení funkcí buňky
- jde o největší organelu (10-20 mikrometrů) buňky, v níž se skrývá většina genetického materiálu buňky
- z důvodu transportu mRNA k ribozomům a postranlační úpravy bílkovin je jádro napojeno na drsné endoplazmatické retikulum

Jádro (nucleus)

V jádře je uložen :

- chromatin (DNA) - v době dělení buňky se organizuje do formy chromozomů - **u člověka 46**
- ~~jadérko~~
- ribozomy
- karyolymfa

Počet jader v buňce

- nádorové buňky mohou mít více jader
- vlákna kosterního svalu jsou též mnohobuněčné útvary vzniklé splynutím buněk během zárodečného vývoje svalu
- ale i buňky bezjaderné tzv. neplnohodnotné – červené krvinky savců

Jadérko

- část jádra kulovitého tvaru, obsahuje ribozomální RNA (rRNA)
- rRNA vzniká přímo v jadérku a následně zde vznikají i ribozómy
- vzniklé ribozómy se asociují přímo s rRNA, po té jsou jadernými póry transportovány ven do cytoplazmy
- pozorovatelné jen v interfázi (mimo buněčné dělení)
- mimo tuto fázi jadérko není zformováno

RNA: ribonukleová kyselina

1. mediátorová RNA (mRNA) –přenos genetické informace z jádra do cytoplazmy;
2. přenosová, transferová (tRNA) –přenos aminokyselin na místo syntézy bílkovin, na ribosomy;
3. ribosomální (rRNA) – je obsažená v ribosomech.

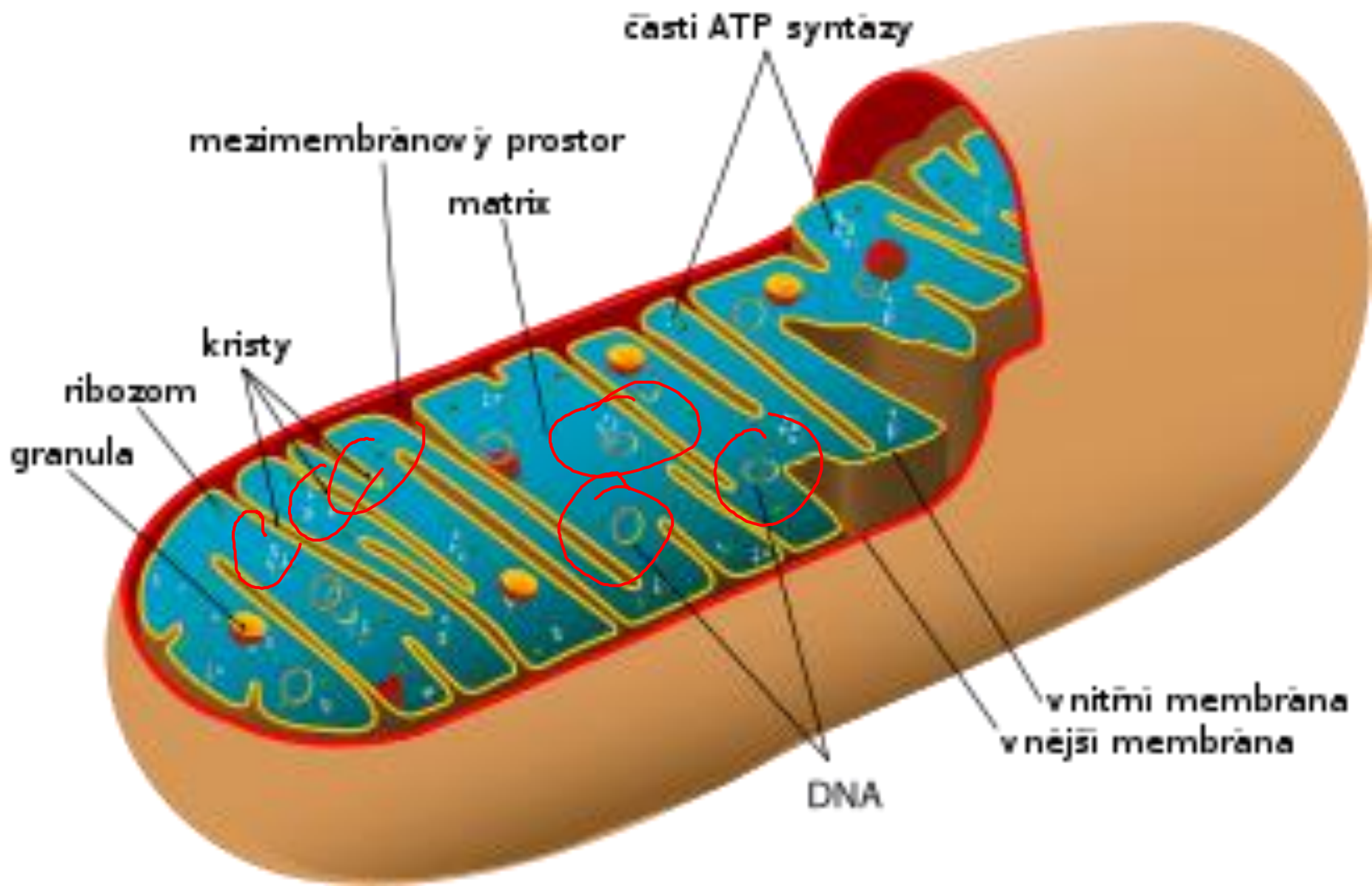
Transkripce je přenos genetické informace ze struktury DNA do struktury mediátorové RNA.

DNA nemůže přejít z jádra do cytoplazmy. Proto se DNA v určitém místě rozplete (podle toho, jaká genetická informace se má z jádra vynést) a podle jednoho rozpleteného řetězce DNA se vytvoří doplňkový řetězec mRNA. mRNA potom vstupuje z jádra do cytoplazmy.

Mitochondrie

- v jedné buňce se nachází stovky až tisíce mitochondrií
- jejich počet závisí na typu buňky a momentální potřebě energie
- funkcí mitochondrií je buněčné dýchání - mají tedy aerobní metabolismus, jehož pomocí vzniká energie v podobě ATP, kterou buňka následně může využívat k svým životním pochodům
- mitochondrie obsahují svou vlastní mitochondriální DNA

- proces dýchání (respirace) probíhá na kristách vnitřní membrány
- membrána efektivně zabraňuje přechodu elektrického náboje mezi matrix a mezimembránovým prostorem, což je významnou podmínkou pro průběh respirace
- na kristě samotné pak jsou enzymové komplexy, kterými prochází jednotlivé kroky respirace

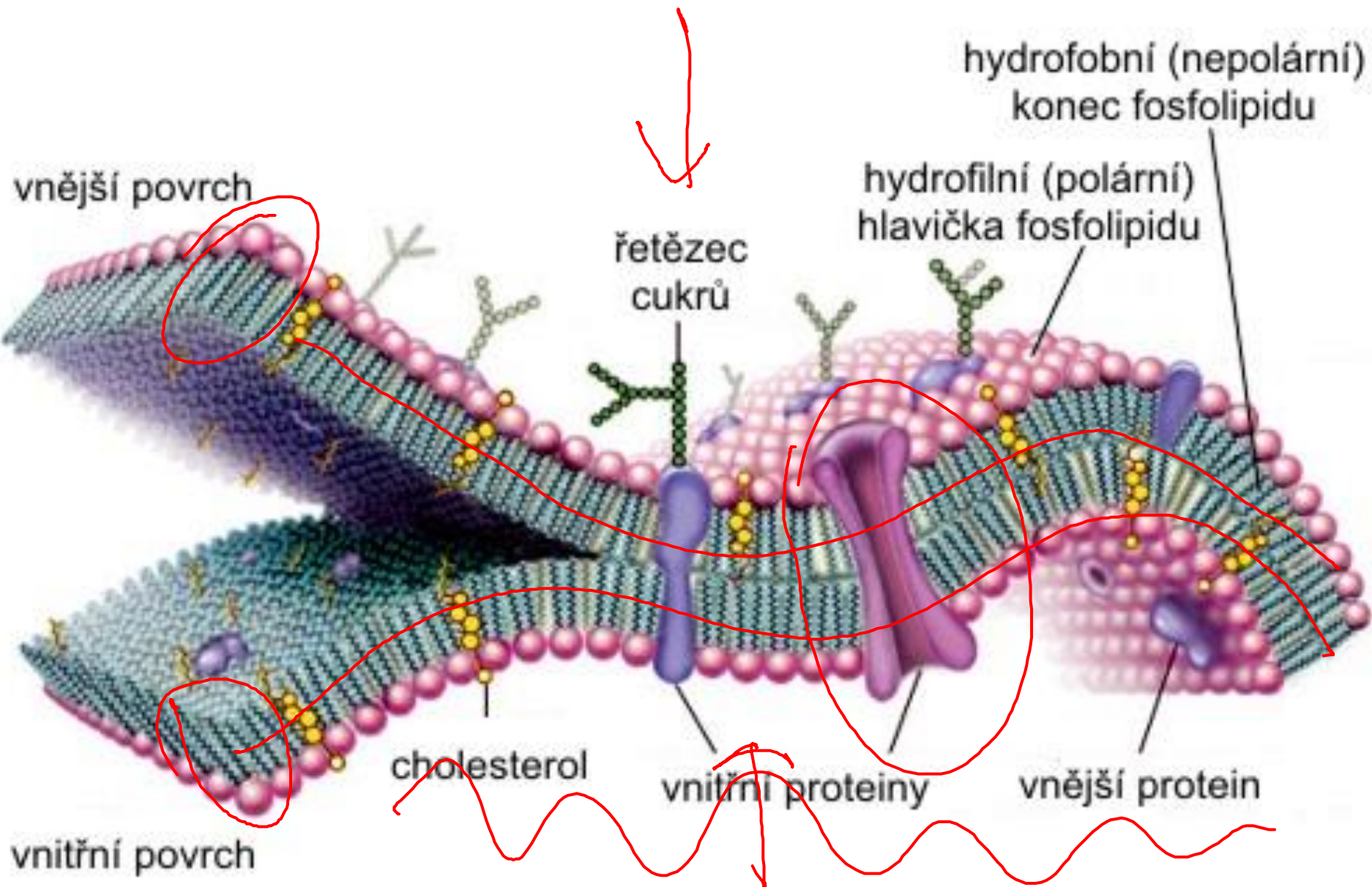

Cytoplazmatická membrána

- **Cytoplazmatická membrána** (*také plazmatická membrána*) je tenký semipermeabilní obal ohraničující buňku
- skládá se z jedné lipidové dvouvrstvy a v ní ukotvených bílkovin
- buňky, které nemají na svém povrchu buněčnou stěnu, mívají na vnějším povrchu plazmatické membrány tzv. glykokalyx (sada oligosacharidů s fosfolipidy), vrstvu molekul rozličných rozvětvených glykoproteinů a glykolypidů, která obsahuje receptory, jimiž buňka přijímá informace

- základní funkcí cytoplazmatické membrány je zajištění selektivního přesunu látek mezi buňkou a jejím okolím a kontakt a zprostředkovávání informací mezi buňkou a jejím okolím
- plazm. membrána bývá propojena s vnitřními strukturami buňky skrze hustou síť cytoskeletu, který funguje jednak jako její ukotvení a zároveň jako transportní síť po které jsou na cytoplazmatickou membránu dopravovány membránové váčky
- fúzí s membránovými váčky se membrána rozrůstá (exocytóza)

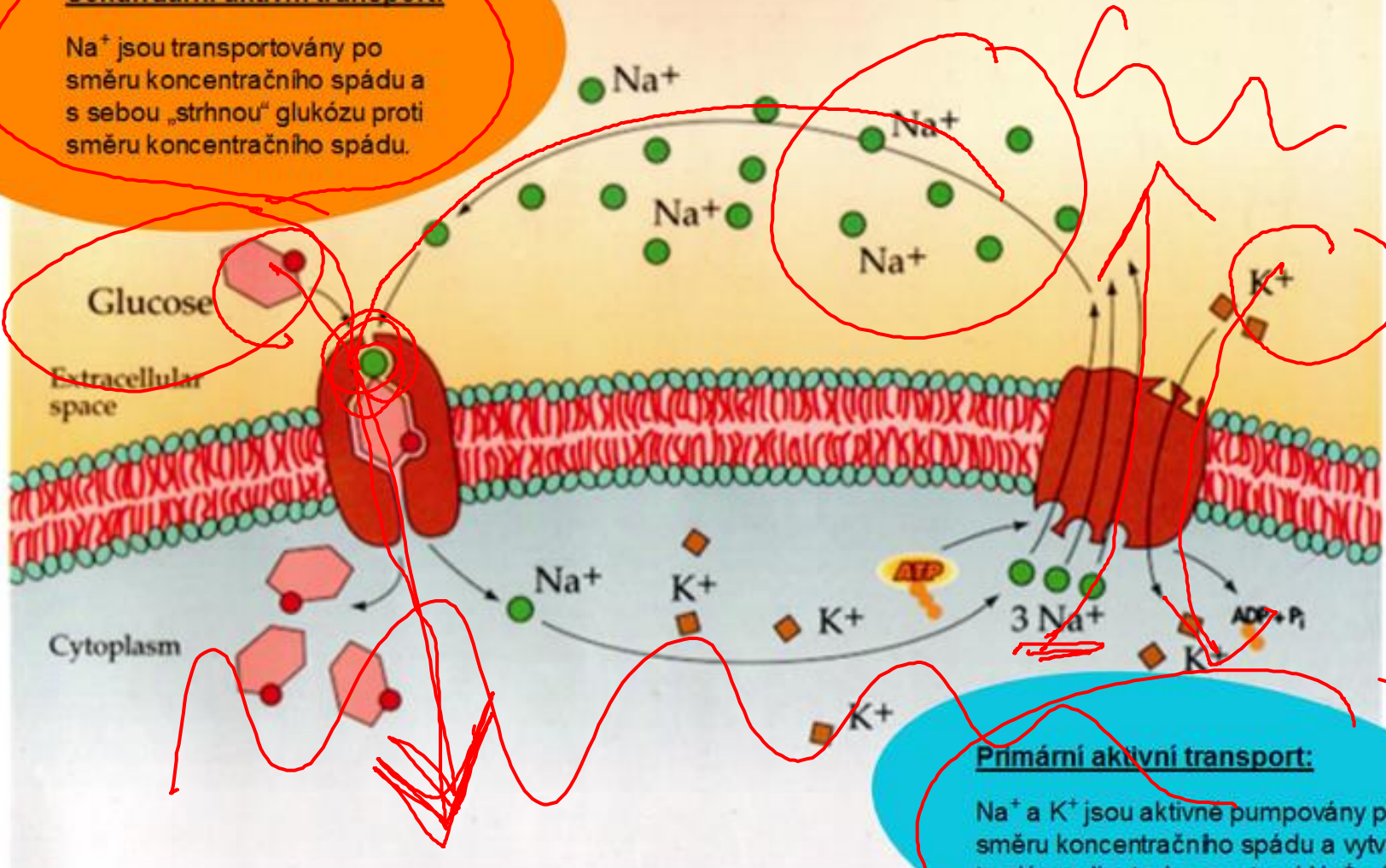

Transport látek přes membránu

- Pasivní transport
  - difúze, membránové kanály
- Aktivní transport
  - pumpy (protonová, sodíko-draslíková)
  - membránové přenašeče
  - vezikulární transport – exocytóza, endocytóza

Sekundární aktivní transport:

Na⁺ jsou transportovány po směru koncentračního spádu a s sebou „strhnou“ glukózu proti směru koncentračního spádu.

Primární aktivní transport:

Na⁺ a K⁺ jsou aktivně pumpovány proti směru koncentračního spádu a vytváří tak trvalý gradient v koncentraci Na⁺ a K⁺.

Další buněčné organely

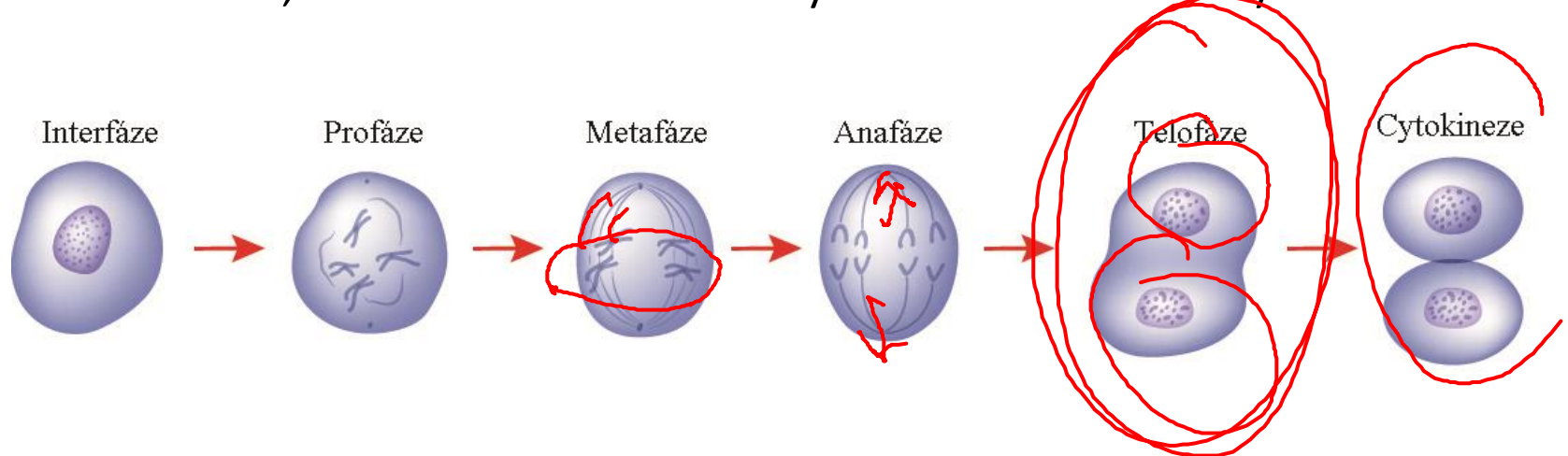
- Golgiho komplex – fcí přenos bílkovin z jedné části cytoplasmy do druhé a do prostoru vně buňky
- Cytoskelet – složen z dlouhých aktinových vláken (mikrofilamenta, Intermediální filamenta, mikrotubuli) – tvar a pohyb buňky
- Lyzosomy a endosomy – součást trávicí soustavy buňky
- Endoplazmatické retikulum – granulární, hladké – připojené k jadernému obalu, drsné ER je určeno k tvorbě proteinů a glykoproteinů

Dělení eukaryotických buněk

- Mitóza (somatické buňky): rovnoměrné předání nezredukované genetické informace dceřiným buňkám
- Meióza (vznik pohlavních buněk): produkce buněk se zredukovaným počtem chromozómů ($2n \rightarrow 1n$), což je základní proces umožňující pohlavní rozmnožování

Mitóza

- Profáze: diferenciacie chromozomů, rozpad jaderné membrány
- Metafáze: seskupení chromozomů v ekvatoriální rovině, vyvinutí dělicího vřeténka
- Anafáze: chromozómy se rozdělují na dvě chromatidy, které putují k opačným pólům buňky
- Telofáze: vytvoření jaderné membrány kolem despiralizovaných chromatid, dochází k zaškrcení buňky a vzniku dvou dceřiných buněk

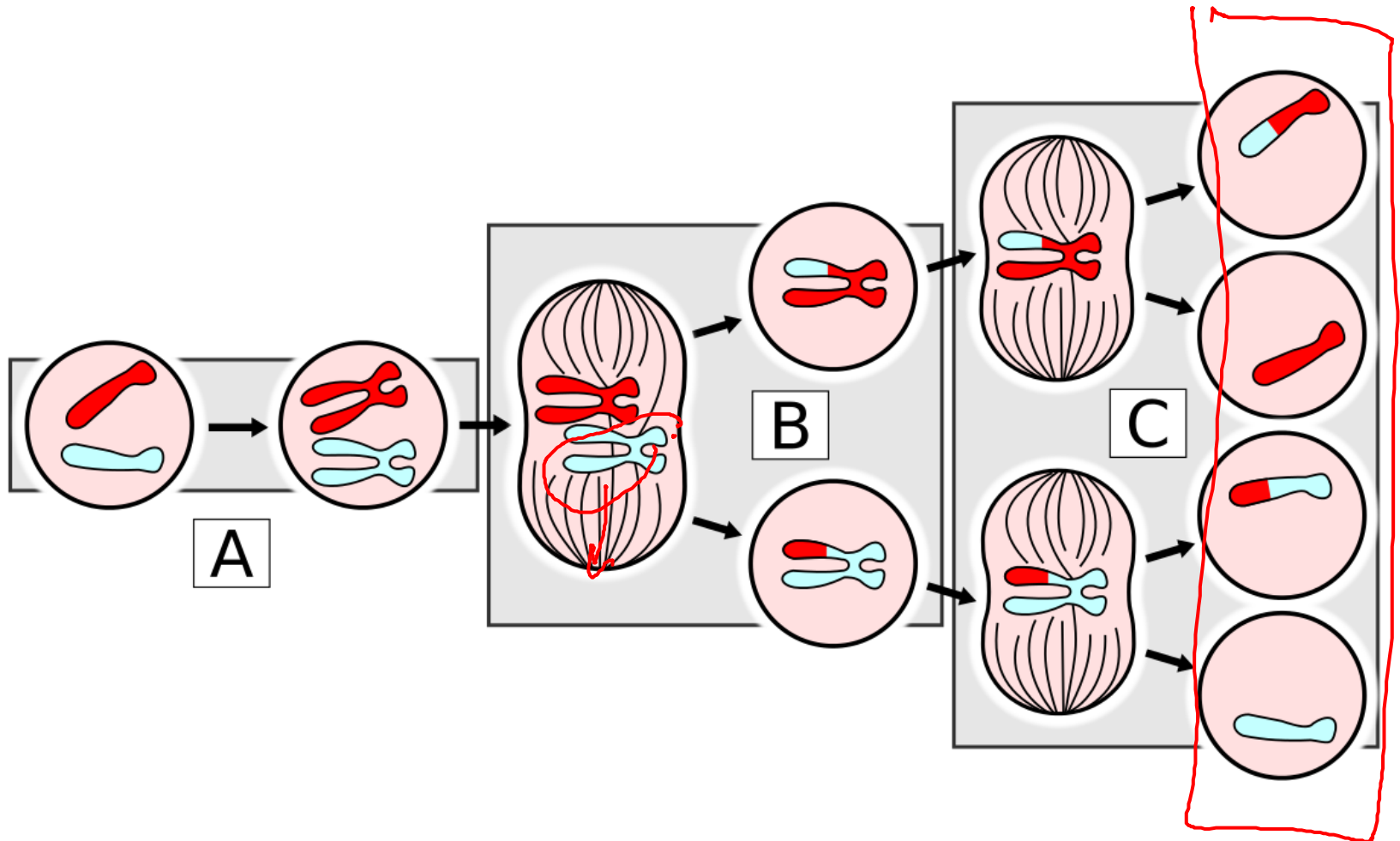

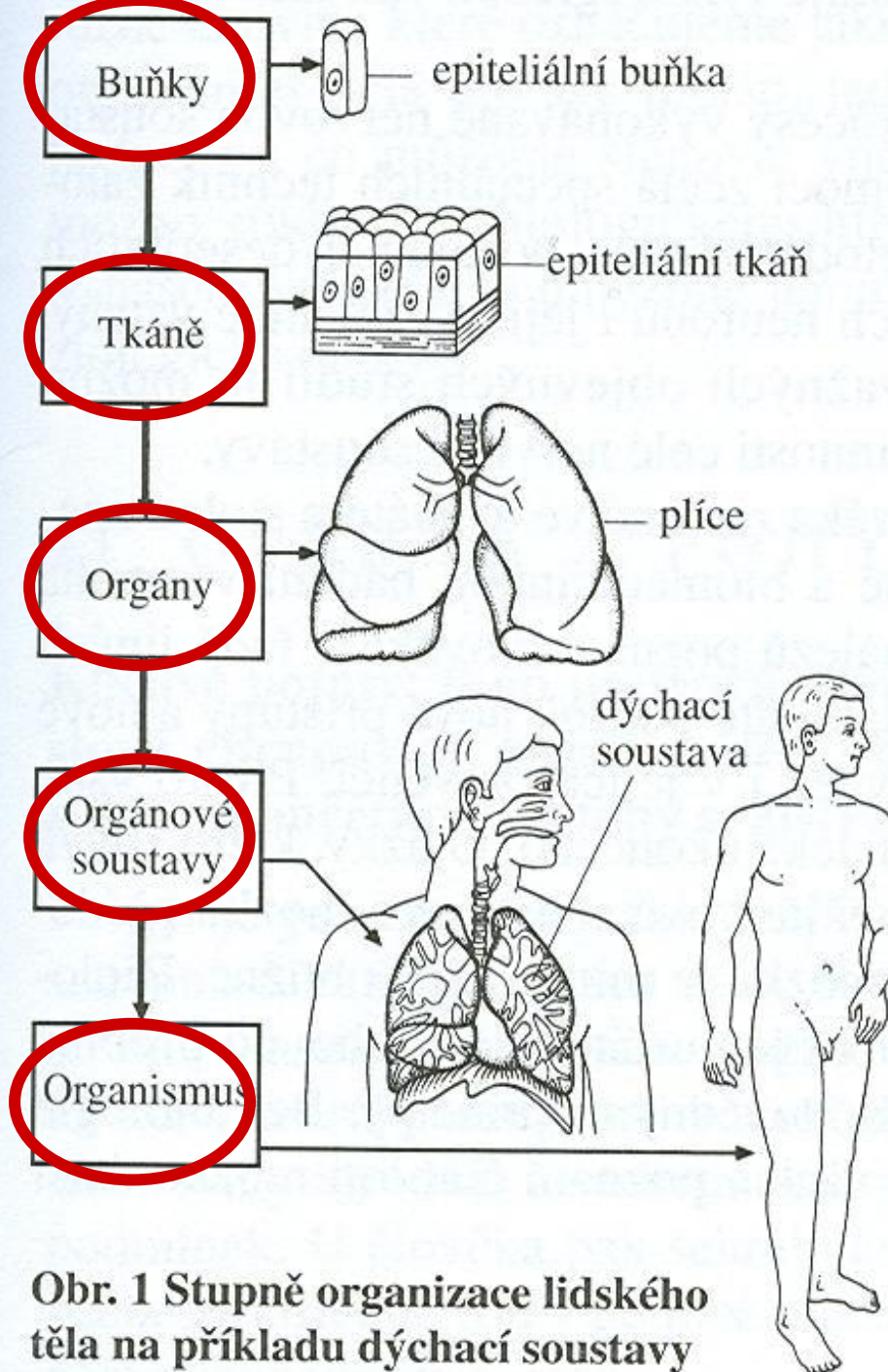

Meióza

- Heterotypické dělení – redukce počtu sad chromozomů
  - Profáze: tvorba chromatidových tetrad z homologického páru, CROSSING-OVER: výměna párových částí chromatid
  - Metafáze: seskupení chromozomů v ekvatoriální rovině, vyvinutí dělicího vřeténka
  - Anafáze: **celé chromozómy** putují k opačným pólům buňky
  - Telofáze: shodná s mitózou
-
- Homotypické dělení – shodné s mitózou
  - Výsledkem jsou 4 buňky s polovičním počtem chromozomů

Meiόza

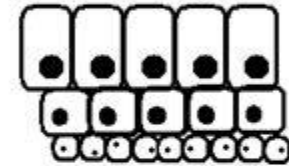
Obr. 1 Stupně organizace lidského těla na příkladu dýchací soustavy

Tkáň

- soubor buněk stejného tvaru a funkce

Tkáň v lidském těle:

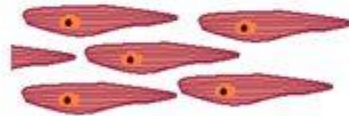
- výstelková (epitelová)

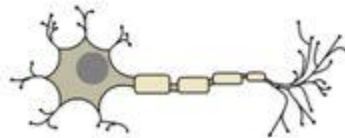
- pojivová

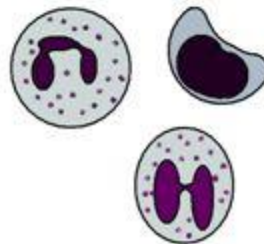
- svalová

- nervová

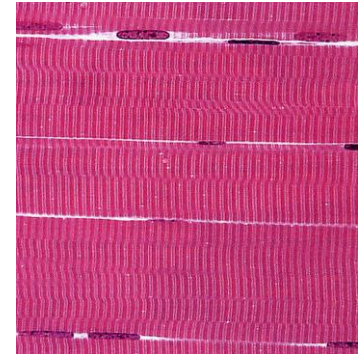
- tělní tekutiny

Typy svalové tkáně

Kosterní svalová tkáň

- ◆ tvoří masitý objem těla
- ◆ způsobuje úmyslný pohyb
- ◆ přes 600 svalů

Srdeční svalová tkáň

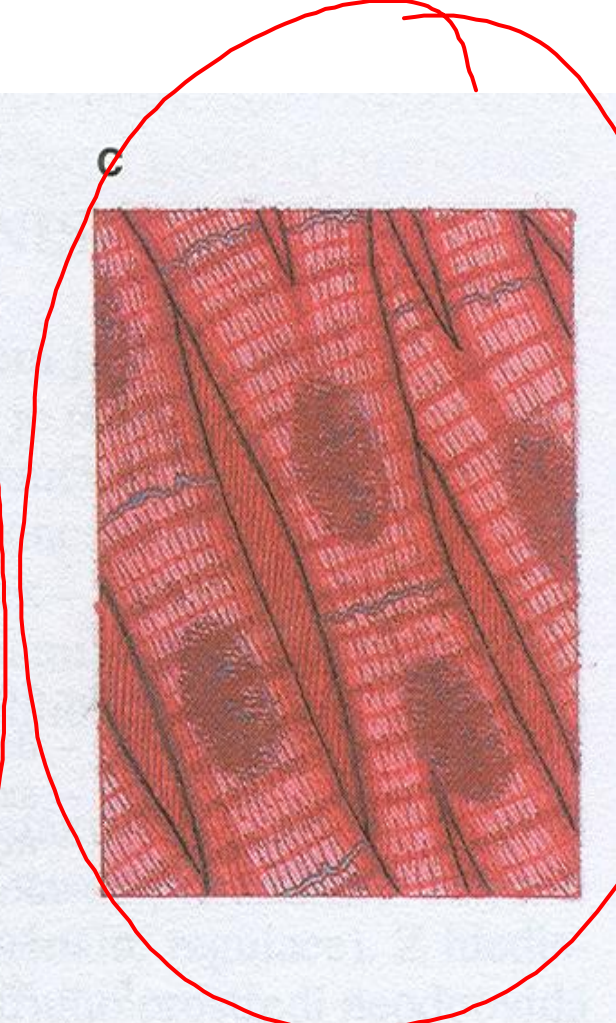
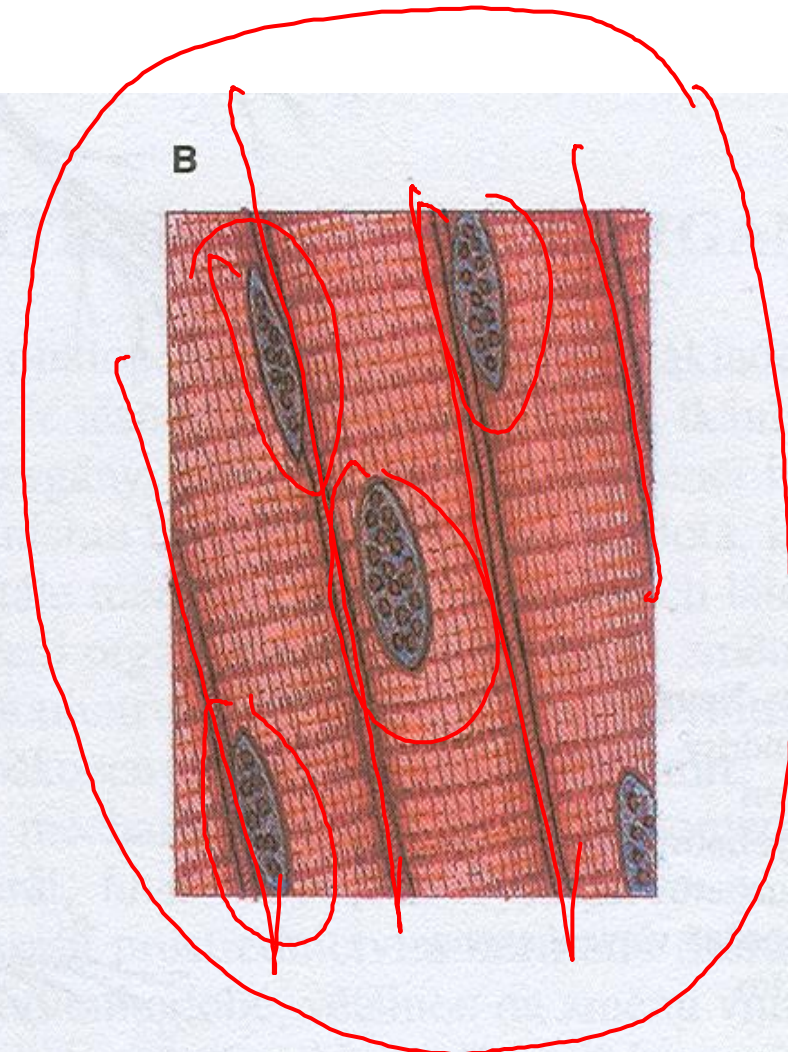
- ◆ nachází se pouze v srdeční stěně
- ◆ neovládaný vůlí, pracuje s asistencí nervového a endokrinního systému
- ◆ nikdy se neunaví

Hladká svalová tkáň

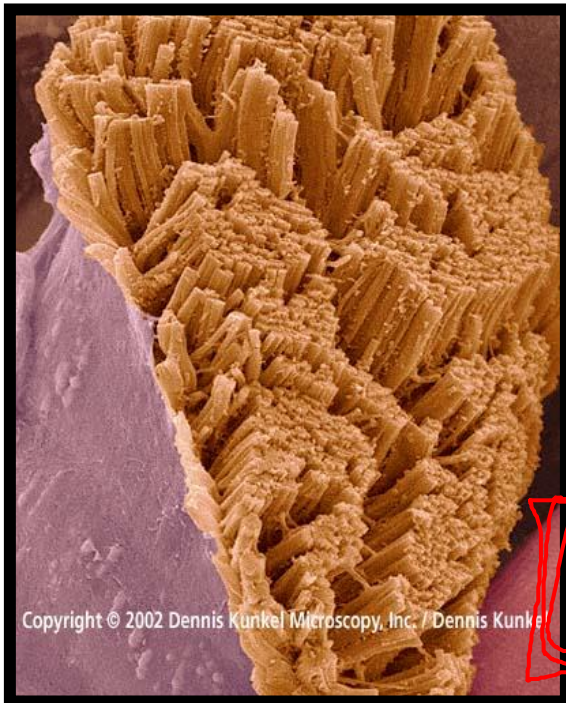
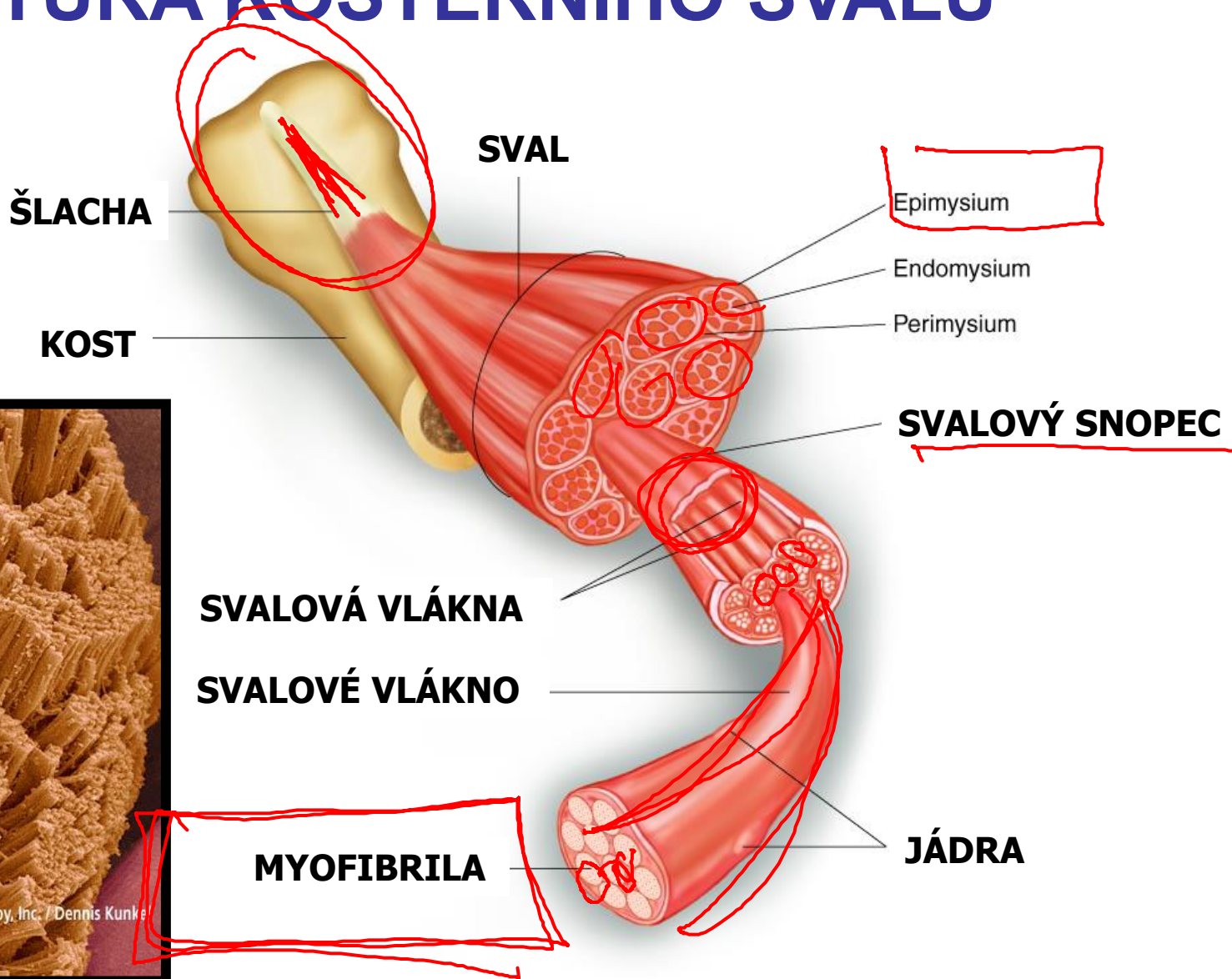
- ◆ vegetativní svaly; ovládané nevědomě
- ◆ ve stěnách cév a vnitřních orgánů (např. tenké střevo)

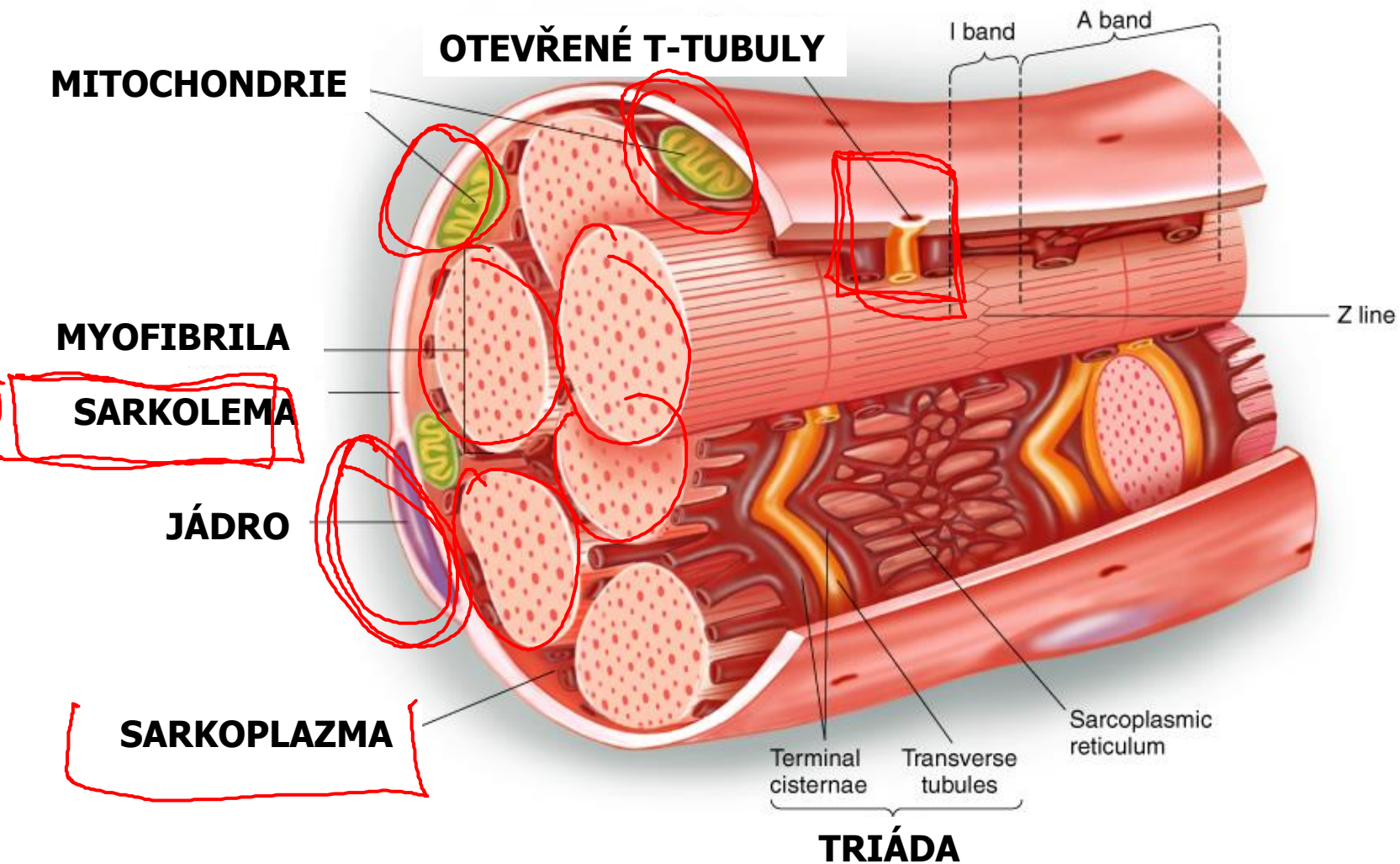

Obr. 9 Typy svalové tkáně
A – hladká svalová tkáň
B – příčně pruhovaná svalová tkáň
C – příčně pruhovaná tkáň srdeční

STRUKTURA KOSTERNÍHO SVALU

SVALOVÉ VLÁKNO (buňka)

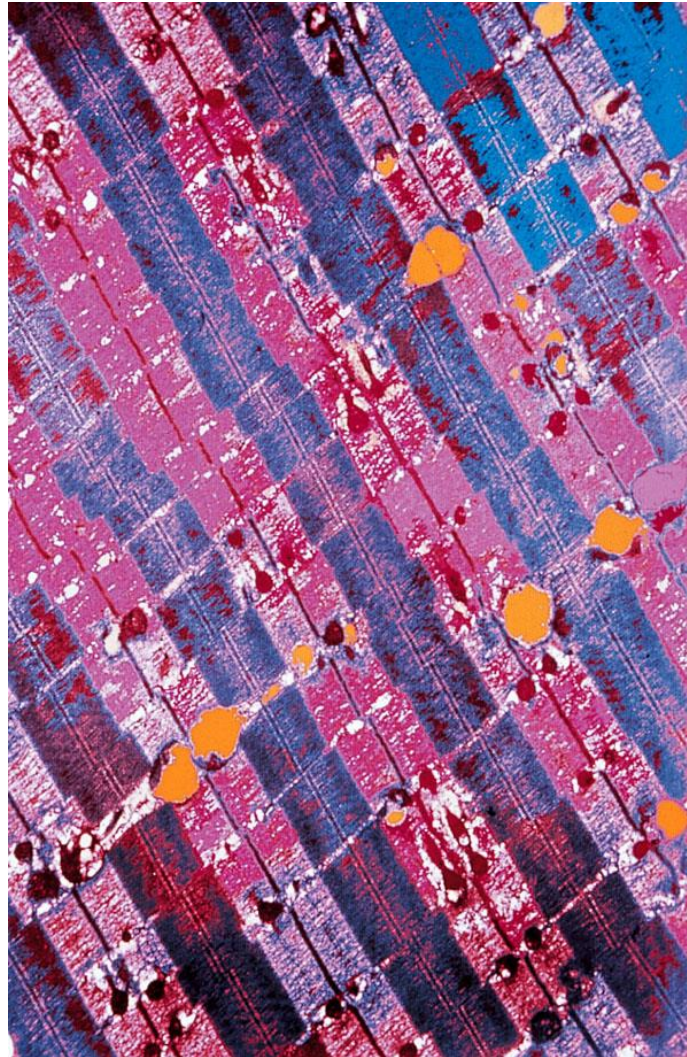

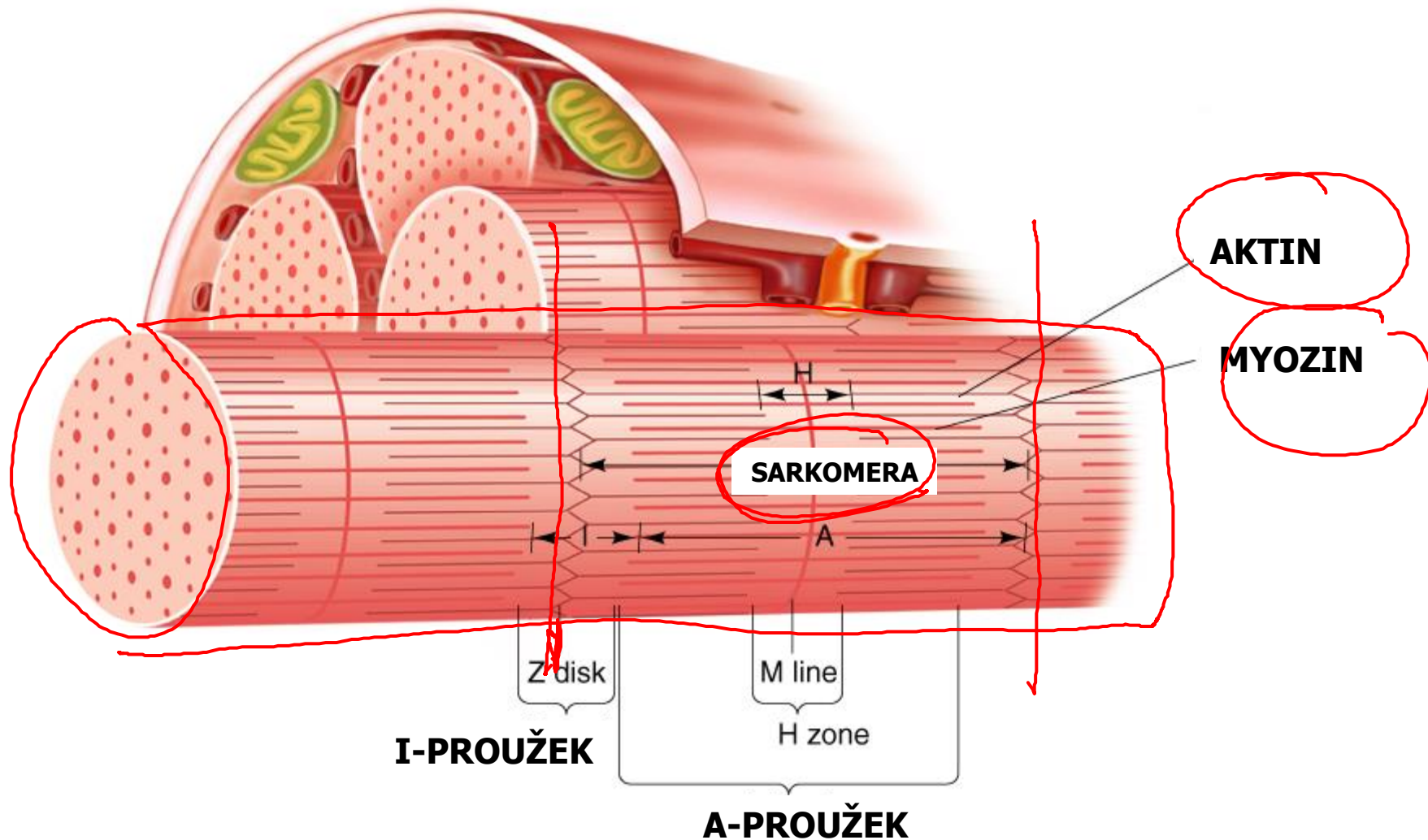
Svalové vlákno

- ♦ Svalová buňka se nazývá svalové vlákno.
- ♦ Svalové vlákno je ohraničeno plazmatickou membránou nazývanou sarkolema.
- ♦ Cytoplazma svalového vlákna se nazývá sarkoplazma.
- ♦ Uvnitř sarkoplazmy, T-tubuly umožňují transport aktivních látek ke svalovému vláknu.
- ♦ Sarkoplazmatické retikulum obsahuje
kalciium.

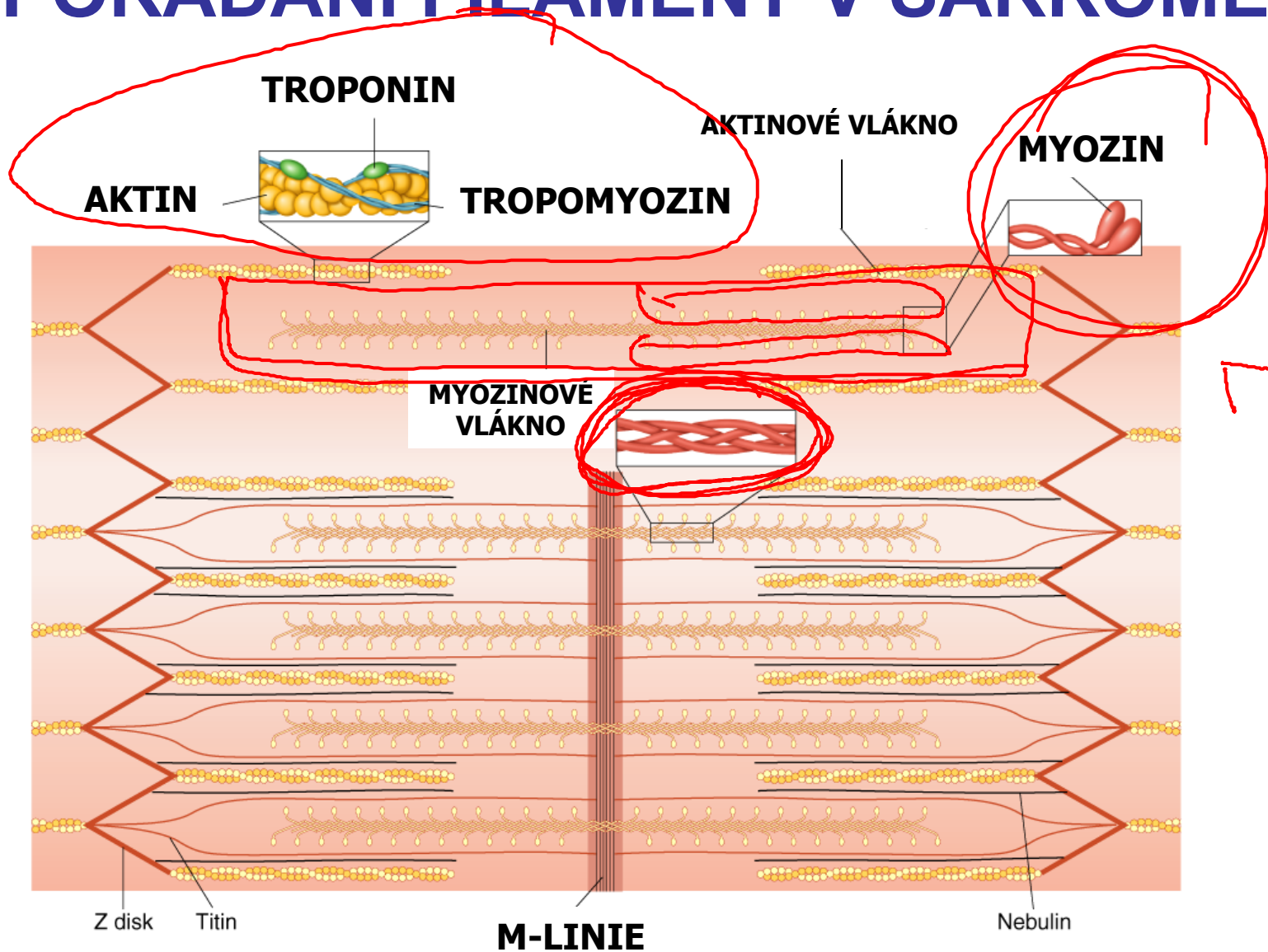
MIKROSNÍMEK MYOFIBRIL

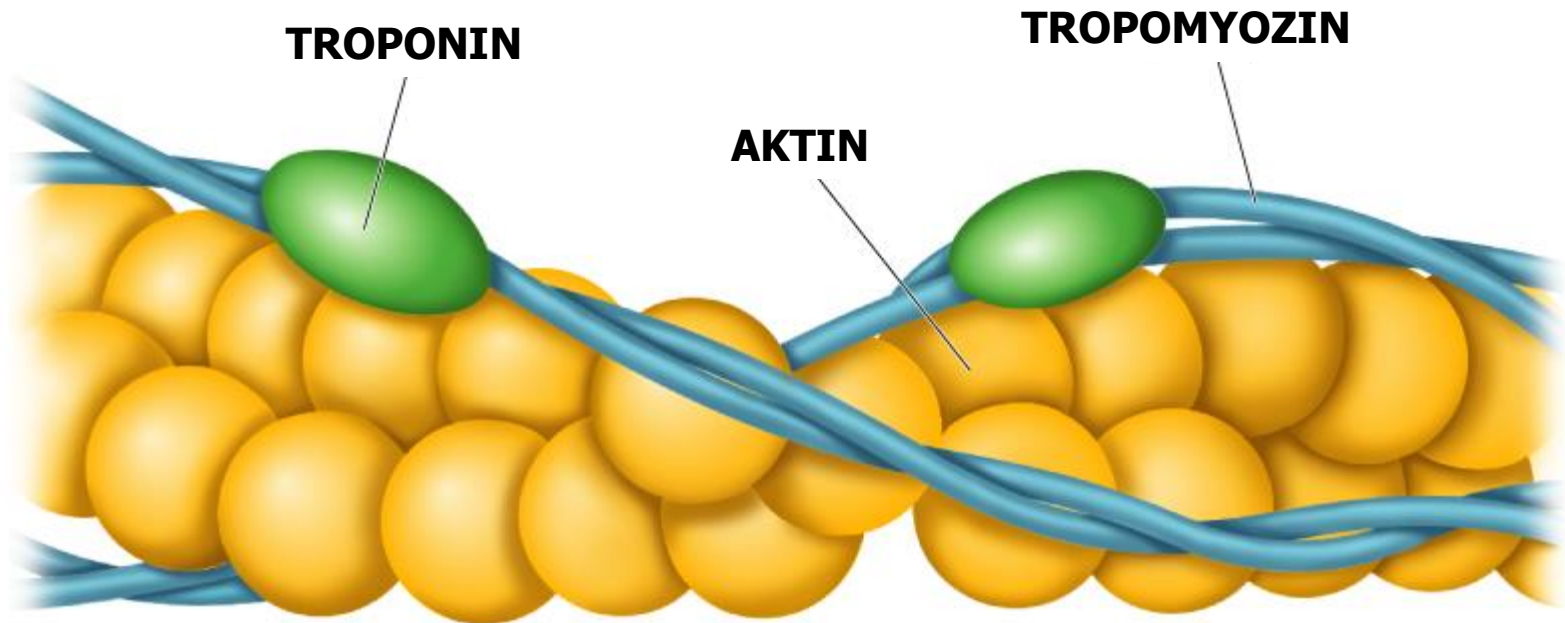
USPOŘÁDÁNÍ FILAMENT

USPOŘÁDÁNÍ FILAMENT V SARKOMEŘE

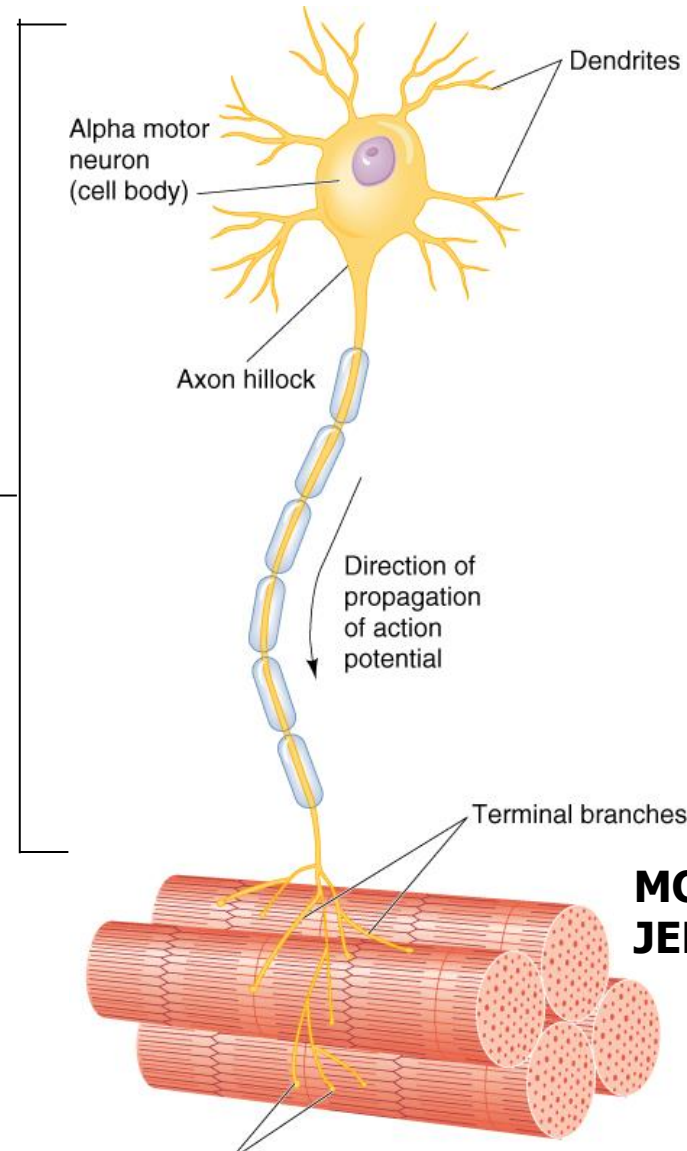

AKTINOVÉ VLÁKNO

MOTORICKÁ JEDNOTKA

MOTONEURON

**MOTORICKÁ
JEDNOTKA**

NERVOSVALOVÁ PLOTÉNKA

Myofibrily

- ◆ Myofibrily jsou kontraktilní jednotky kosterních svalů, sval tvoří několik stovek až tisíc myofibril.
- ◆ Myofibrily se skládají ze sarkomer, nejmenších funkčních jednotek svalu.
- ◆ Sarkomera se skládá z vláken dvou bílkovin, myozin a aktin, které jsou zodpovědné za svalovou kontrakci.
- ◆ Myozin je tenké vlákno s kulovitými hlavičkami na jednom konci.
- ◆ Aktinové vlákno tvoří: aktin, tropomyozin, a troponin (připojeno k Z disku).

Podráždění/Kontrakce

1. Motoneuron, vysílající signály z mozku nebo míchy, uvolňuje mediátor (neurotransmitér) tzv. acetylcholin (ACh) z nervosvalové ploténky.
2. Navázáním ACh na receptor způsobí v membráně otevření kanálů pro sodné ionty, a vyvolá tak vznik akčního potenciálu svalové buňky.
3. Akční potenciál se šíří po sarkolemě a skrz T-tubuly k sarkoplazmatickému retikulu, pak se do sarkoplazmy vylijí ionty Ca^{2+} .
4. Ca^{2+} ionty se váží na troponin na aktinovém vláknu, troponin změní svoji prostorovou konfiguraci a umožní tropomyozinu zanořit se mezi vlákna aktinu, a odkrýt tak jeho aktivní místa.

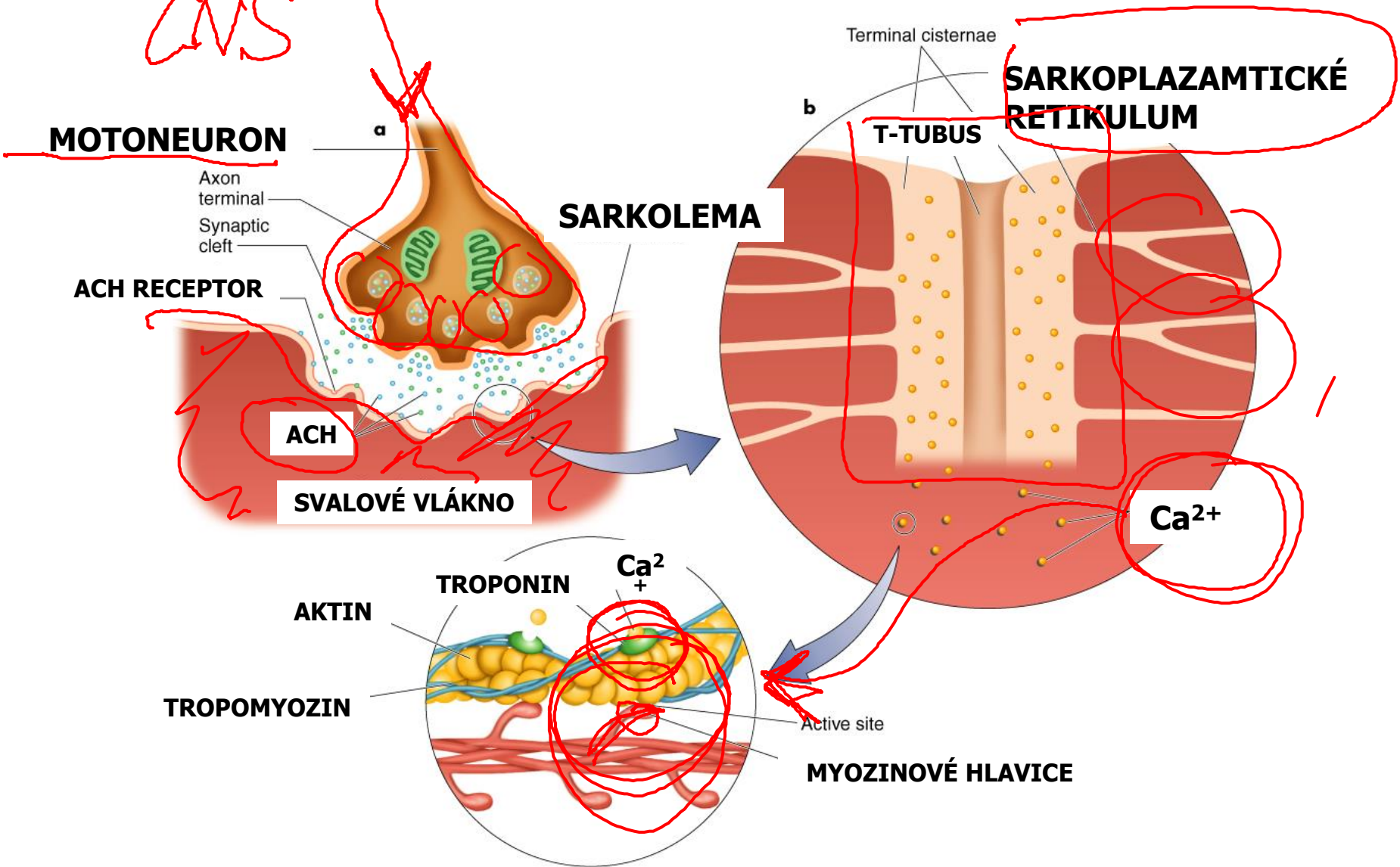

Podráždění/Kontrakce

5. Po těchto aktivních místech se „natahují“ hlavy myozinu, kloužou po nich a vytvářejí spojení neboli můstky mezi aktinem a myozinem.
6. Myozinové vlákno tak aktivně přitahuje dvě aktinová vlákna zakotvená do protilehlých Z-proužků, a tím k sobě tyto proužky přitahuje.
7. Výsledkem je zkrácení sarkomery, zkrácení myofibrily, a tím i zkrácení svalu čili svalový stah.
8. Na konci svalové akce jsou vápenaté ionty aktivně pumpována zpět do plazmatického retikula, kde zůstanou uskladněna do příchodu dalšího akčního potenciálu.

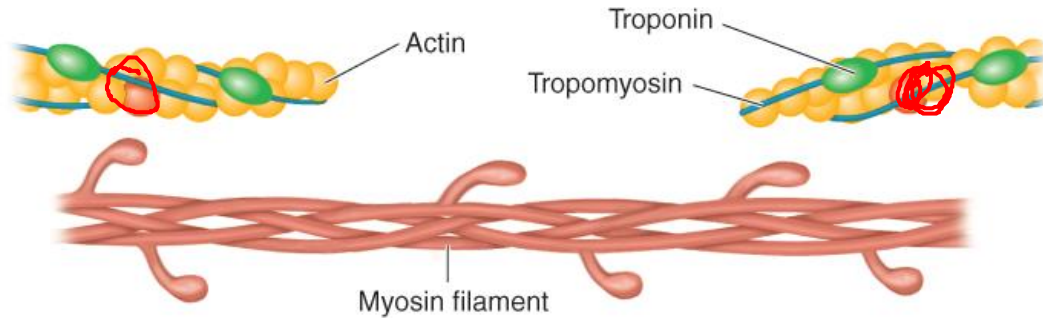
NERVOUSVALOVÝ PŘENOS

ANS

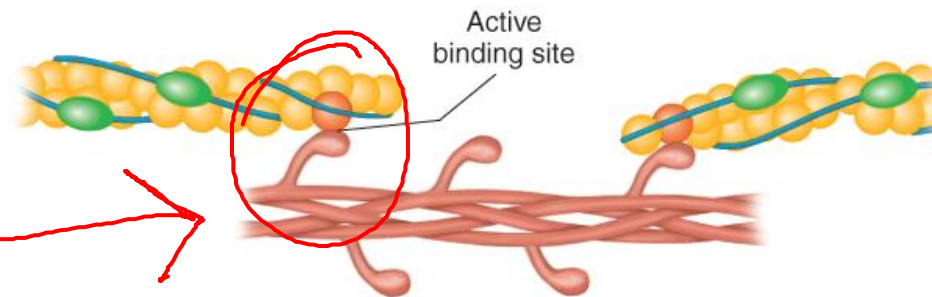

KONTRAKCE SVALOVÉHO VLÁKNA

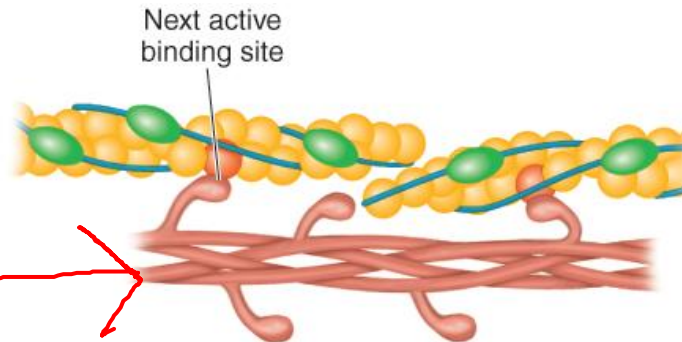
**UVOLNĚNÉ
SVALOVÉ VLÁKNO**

KONTRAKCE

MAXIMÁLNÍ KONTRAKCE

Činnost svalového vlákna

- ♦ Svalová práce je zahájena nervovým impulsem.
- ♦ Nerv uvolňuje ACh, který následně propouští sodíkové ionty a depolarizuje buňky. Jakmile jsou buňky úspěšně depolarizovány nastane akční potenciál s uvolněním Ca^{2+} iontů.
- ♦ Ca^{2+} ionty se váží na troponin, který zvedá tropomyozinové molekuly a tím odkrývá aktivní místa na aktinu, kde se mohou potom vázat hlavy myozinových vláken (můstky).

Činnost svalového vlákna

- ♦ „Klouzání“ myozinových hlav po aktinovém vlákně umožňuje zasouvání vláken a vede ke kontrakci svalové buňky.
- ♦ Svalová práce končí jakmile vápník je pumpován zpět ze sarkoplazmy do sarkoplazmatického retikula, kde je uskladněn.
- ♦ Hlavy odstupující z myozinového vlákna mají ATPázovou aktivitu (jsou schopné štěpit ATP) a zajišťují energii pro svalový stah.

Pojivová tkáň

MEZENCHYM - Tkáňový základ pojivových tkání

1. Vazivo

2. Chrupavka

3. Kost

Pojivo

formuje a udržuje tvar těla, přenos látek a informací, obranné reakce, zásobárna látek

- mezibuněčná hmota - matrix
  - vlákna – kolagenní, elastická, retikulární
  - základní hmota – glykozaminoglykany, bílkoviny, minerální látky
- buňky
  - fixní
  - pohyblivé

Funkce pojiva

- strukturální
  - šlachy, pouzdra, kosti
- obranná
  - buňky imunitního systému
- střešovací
  - Na⁺ a voda, tuková tkáň
- reparační
  - vznik jizvy
- nutriční
  - prostředník mezi cévou a orgánem

Typy vaziva

A. ŘÍDKÉ

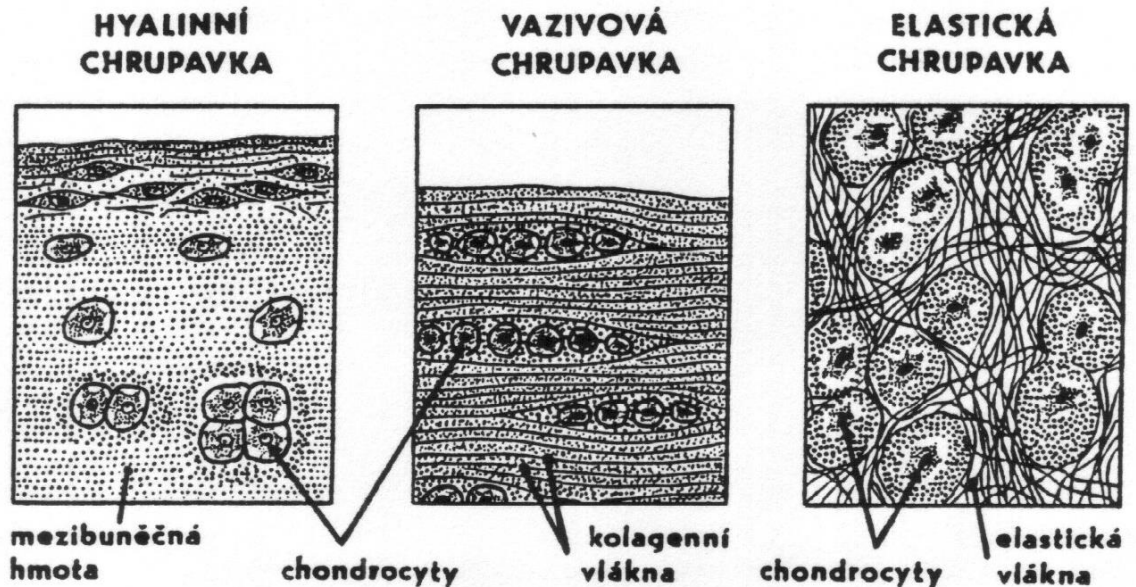
1. MEZENCHYMOVÉ
2. VAZIVO ROSOLOVITÉ
3. ŘÍDKÉ VAZIVO KOLAGENNÍ
4. VAZIVO RETIKULÁRNÍ
5. VAZIVO TUKOVÉ

B. HUSTÉ

1. NEUSPOŘÁDANÉ
2. USPOŘÁDANÉ

Chrupavka

- Chrupavka hyalinní
  - kolagenní vlákna
- Chrupavka elastická
  - elastická vlákna
- Chrupavka vazivová
  - převaha silných kolagenních vláken

Chrupavka hyalinní

- modrobílá, sklovitá
- nejrozšířenější typ chrupavky
  - pokrývá kloubní plochy
  - součást dýchacích cest
  - spojuje žebra a sternum

Elastická chrupavka

- v boltci, zevním zvukovodu, epiglottis
(příklopka hrtanová)
- kolagenní a elastická vlákna
- chrupavka žlutá

Vazivová chrupavka

- kolagenní vlákna
- bílá, neprůsvitná
- meziobratlové ploténky...

Kost-obecná nauka o kostech

Kost (*Os, Ossa*) je tvrdý, pružný útvar.

Její tvar odpovídá funkci:

- **kosti dlouhé:** kosti končetin; konce (*epifýzy*), střed (*diafýza*),
- **kosti ploché:** např. kosti klenby lebeční, lopatka
- **kosti krátké:** kosti zápěstí
- **kosti pneumatické:** obsahují dutiny vyplněné vzduchem; kost čelní, čichová
- **kosti nepravidelné:** obratle

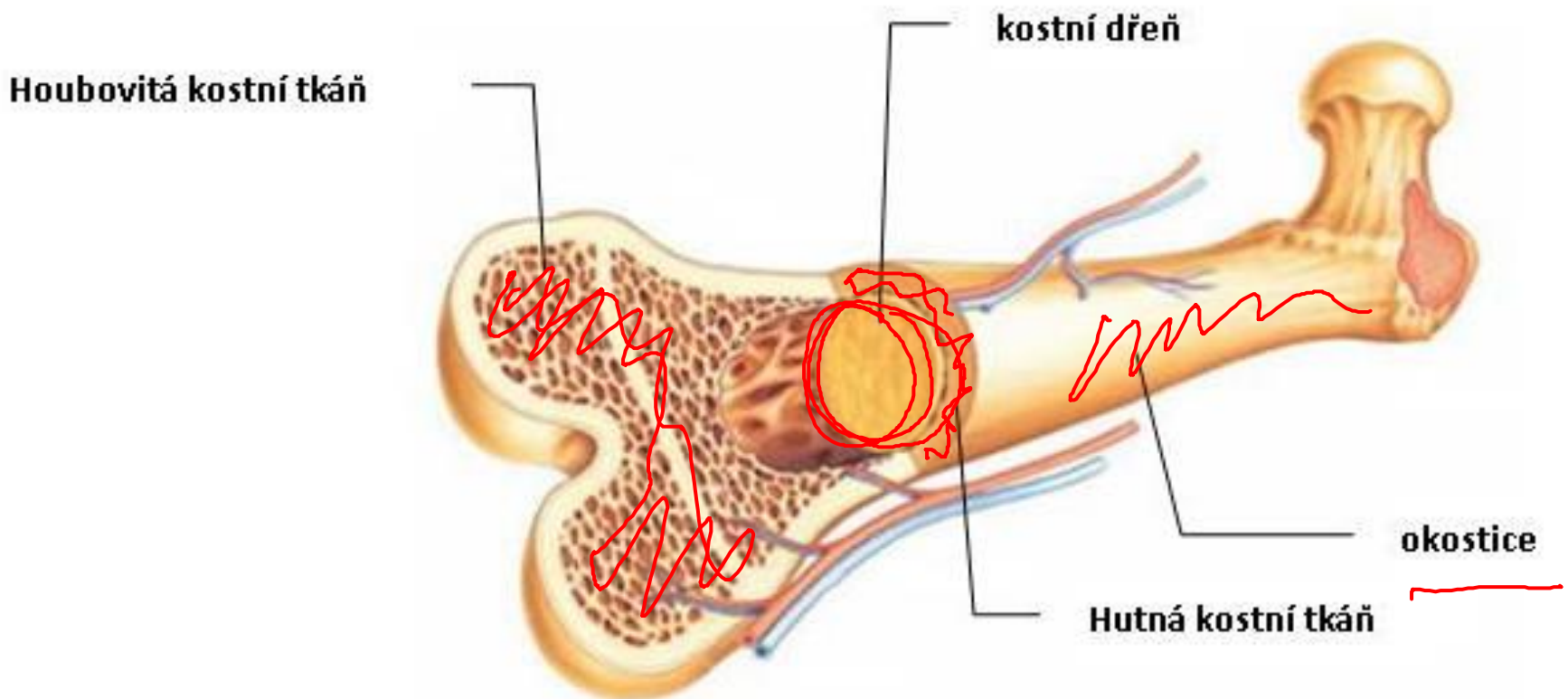

Kostní tkáň

- Kostní tkáň je nejtvrdší z pojiv. Vyskytuje se pouze u obratlovců. Je tvořena z kostních buněk, tzv. **osteocytů**. Mezi buněčnou hmotou je vytvářena tzv. **osteoblasty**.
- **Obsahuje:**
  - látky organické: asi 1/3, dodávají kosti **pružnost**, bílkovina **osein**
  - látky anorganické: asi 2/3, dodávají kosti **pevnost**,
 $\text{Ca}_3(\text{PO}_4)_2$, CaCO_3 ,
- Stářím se složení mění, přibývá anorganické hmoty -snadná lámavost.
- 2 typy kostní tkáně
  - houbovitá – spongiózní (hlavice dlouhých kostí)
  - hutná – kompaktní (těla dlouhých kostí)

Stavba dlouhé kosti

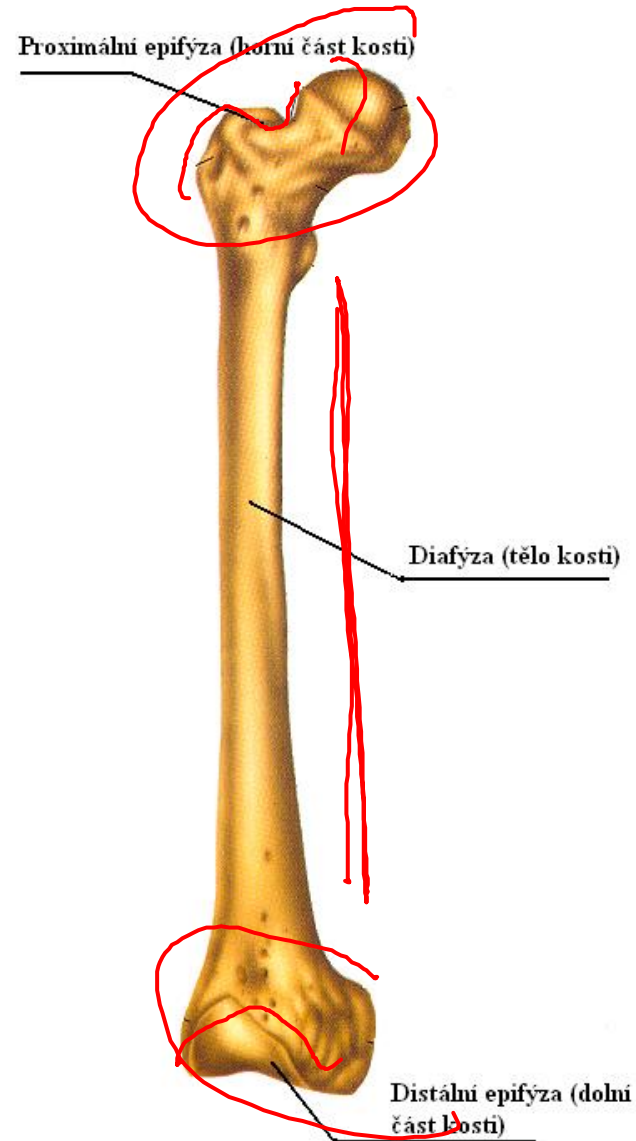
- okostice - periost
- korová kost - hutná (vrstevnatá tkáň)
- nitrokostice - měkká (vnitřní stěna kostní dutiny)
- kostní dřeň (hematopoetická a imunitní fce.)

Stavba dlouhé kosti

- diafýza
- epifýzy
- Kloubní chrupavky

Vývoj a růst kostí

- Kosti se vytváří z chrupavčitého nebo vazivového základu **kostnatěním (osifikací)** během embryonálního vývoje. Osifikace se šíří z tzv. **osifikačních jader**

RŮST KOSTÍ

- **do šířky:** pomocí **okostice**
- **do délky:** uskutečňuje se na tzv. **růstové chrupavce**

OSIFIKACE DLOUHÉ KOSTI

POHYBOVÁ SOUSTAVA

- *tvoří ji KOSTI, KLOUBY, SVALY (+ ŠLACHY a VAZY)*
- *dospělý člověk má asi 206 kostí*
- *KOSTRA je pevnou oporou těla*

Funkční součásti pohybové soustavy

Funkční součásti pohybového systému

ŘÍDÍCÍ /REGULAČNÍ/ SLOŽKA

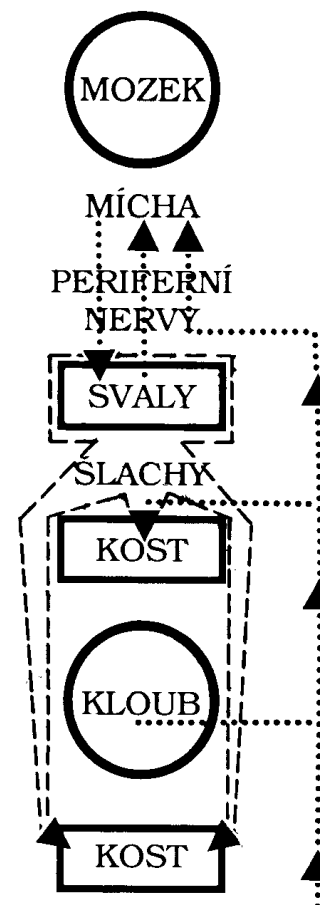
= nervové struktury v ústředním /mozek a mícha/
a periferním nervstvu
/vč. nervových zakončení ve svalech/
- tkáň nervová

VÝKONNÁ /AKTIVNÍ/ SLOŽKA

= svalová vlákna /kontraktilní elementy/
v masité části svalu
- tkáň svalová

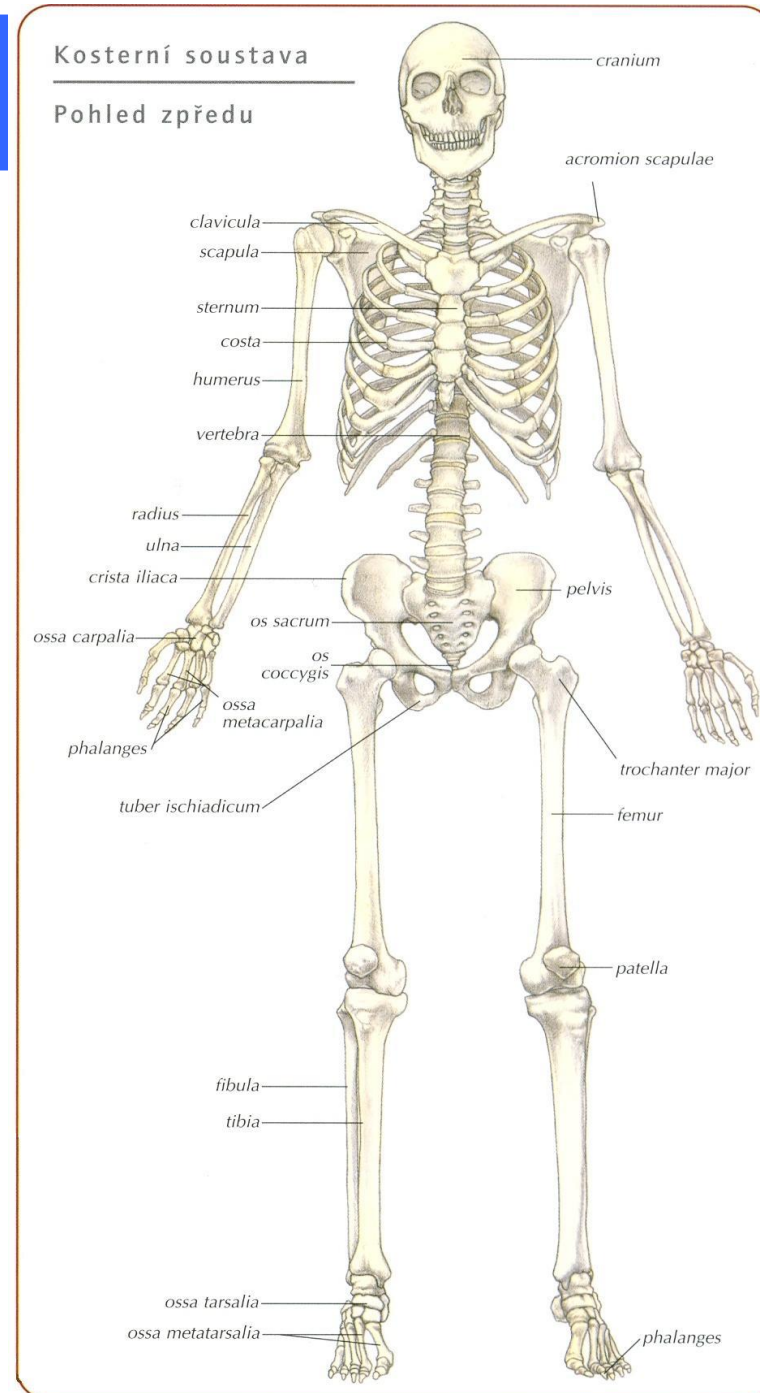
PODPŮRNÁ /PASIVNÍ/ SLOŽKA

= všechny součásti kostry
/vč. kloubních spojení/
+ vazivová složka svalů
/šlachy a vazivový skelet/
- tkáň pojivová /vazivo, chrupavka, kost/

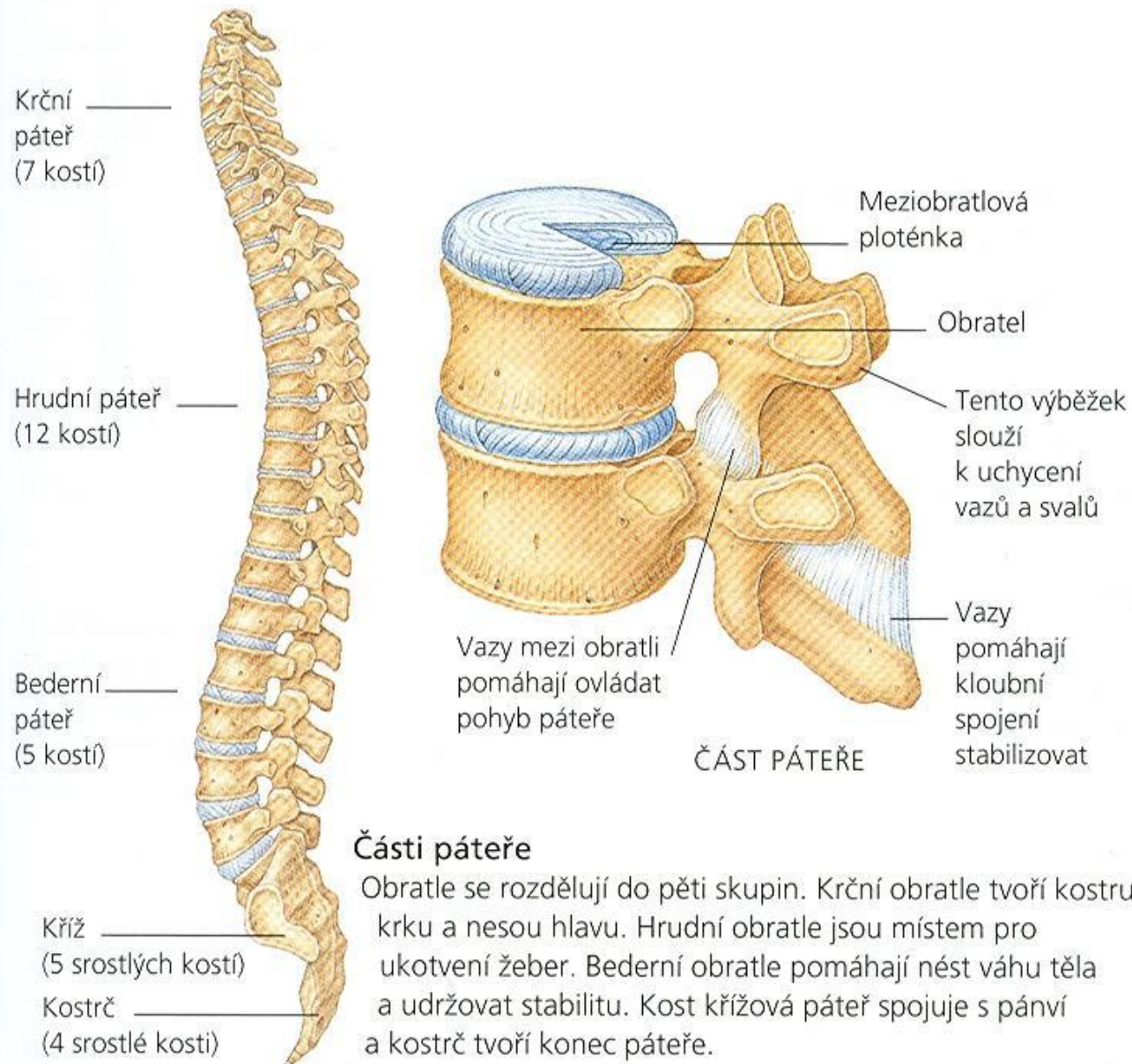

KOSTRA

- *KOSTRU dělíme na:*
  - *kostru hlavy (lebku)*
  - *kostru trupu*
  - *kostru končetin*
- *KOSTRU trupu tvoří páteř a žebra a hrudní kost:*
  - *páteř tvoří 32 obratlů*
  - *12 párů žeber*

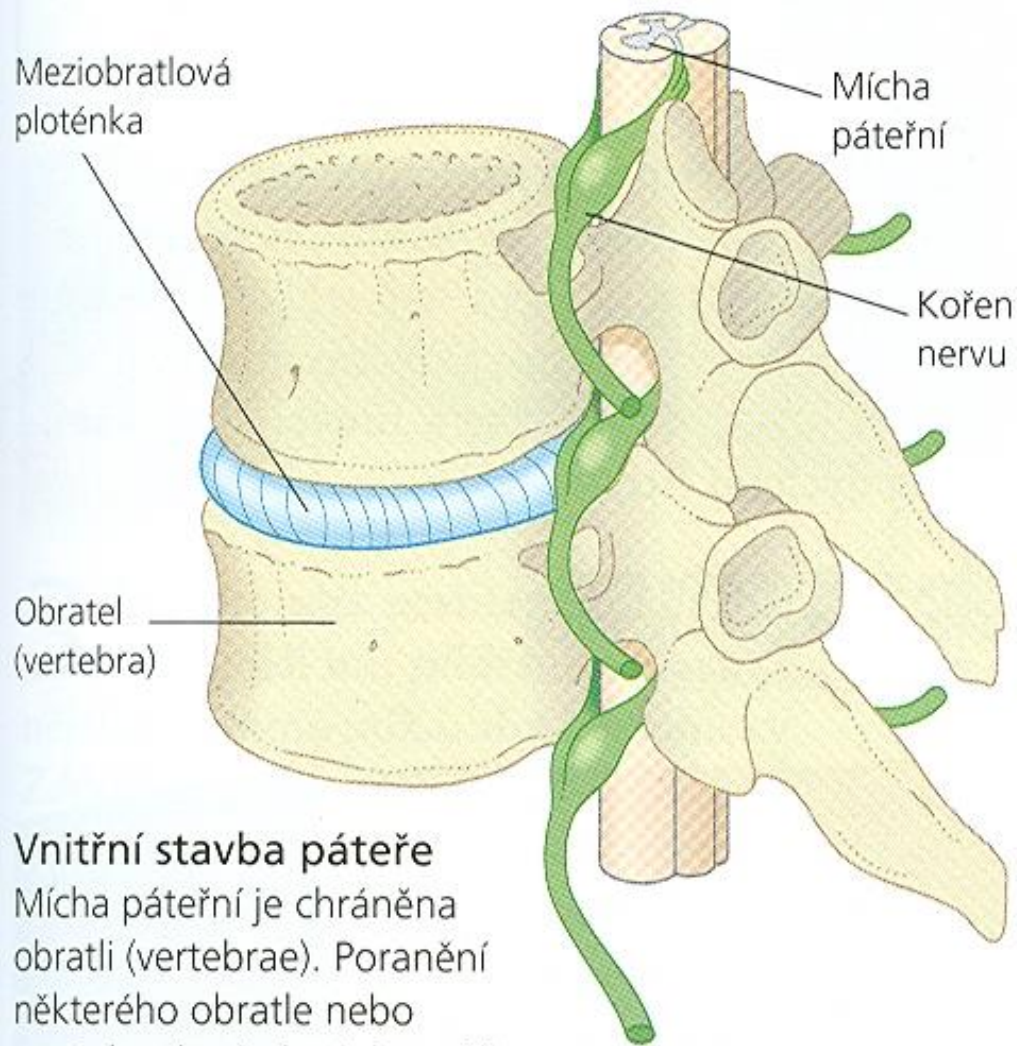
PÁTEŘ

Části páteře

Obratle se rozdělují do pěti skupin. Krční obratle tvoří kostru krku a nesou hlavu. Hrudní obratle jsou místem pro ukotvení žebér. Bederní obratle pomáhají nést váhu těla a udržovat stabilitu. Kost křížová páteř spojuje s pánví a kostrč tvoří konec páteře.

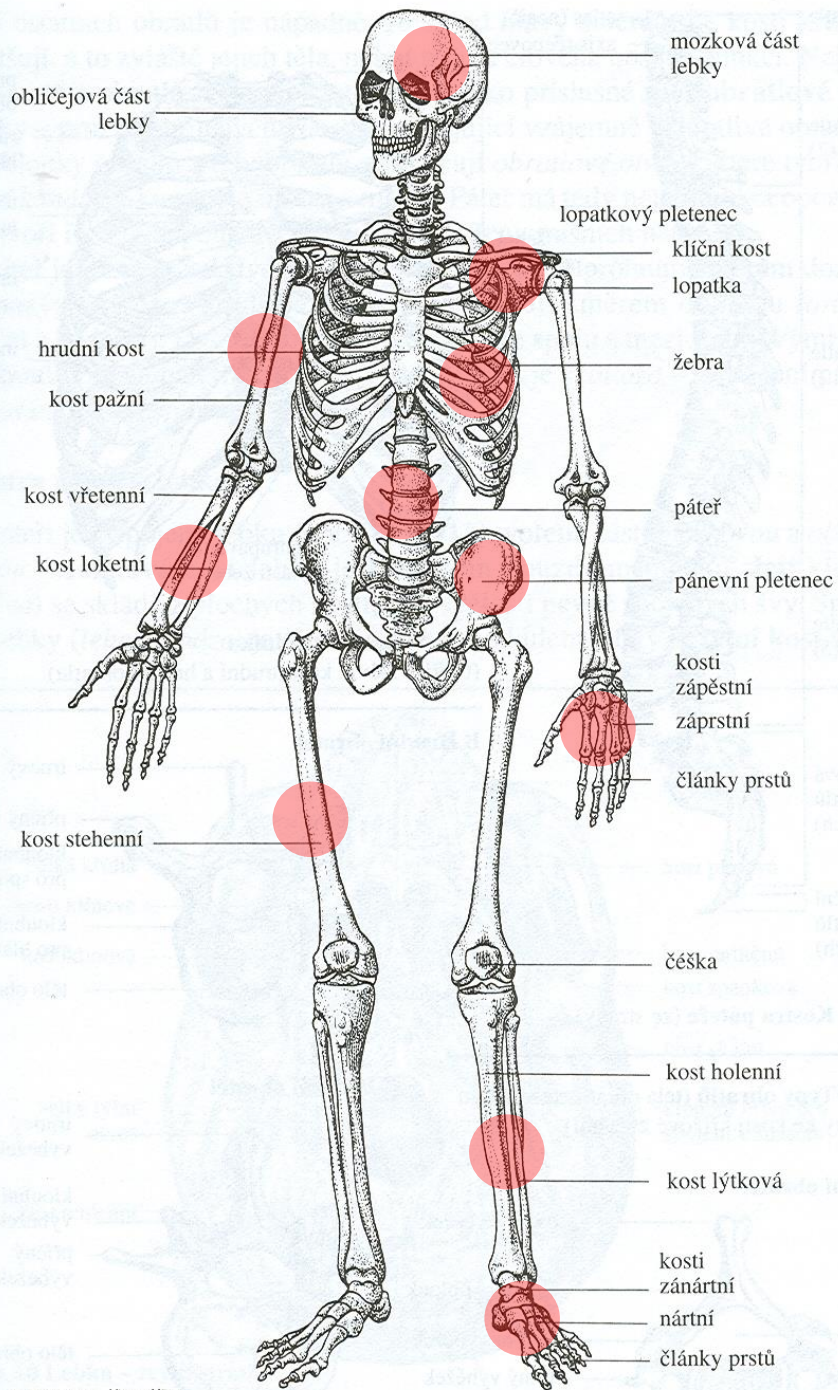
PÁTEŘ

Vnitřní stavba páteře

Mícha páteřní je chráněna obratli (vertebrae). Poranění některého obratle nebo meziobratlové ploténky může poškodit kořeny nervů, které vycházejí z míchy, nebo porušit i samotnou míchu.

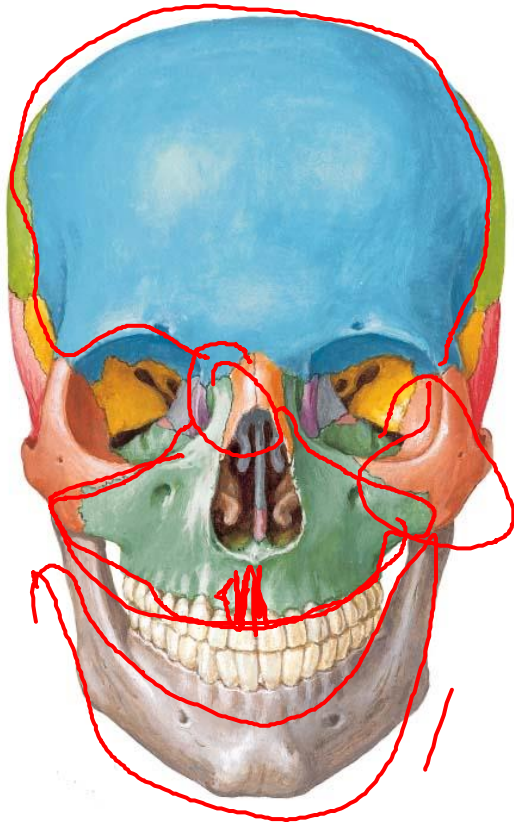
KOSTRA

Obr. 6 Kostra člověka

Lebka - viscerocranium

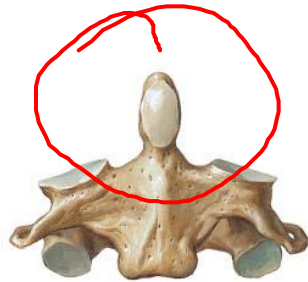
- Obličejová část
  - **Horní čelist**
  - **Lícní kost**
  - Kost nosní
  - Kost slzní
  - Nosní skořepy
  - Kost patrová
  - Kost čichová
  - Kost radliční
  - Jařmový oblouk
  - **Dolní čelist**
  - Jazylka
  - Ušní kůstky

Lebka - neurocranium

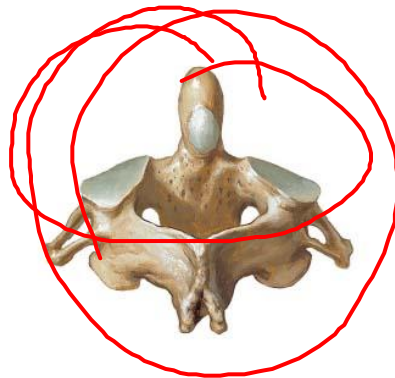

- Mozková část
  - **Kost čelní**
  - Kost čichová
  - Kost klínová
  - **Kost týlní**
  - **Kost spánková**
  - Kost skalní
  - **Kost temenní**

Typy obratlů – atlas, axis

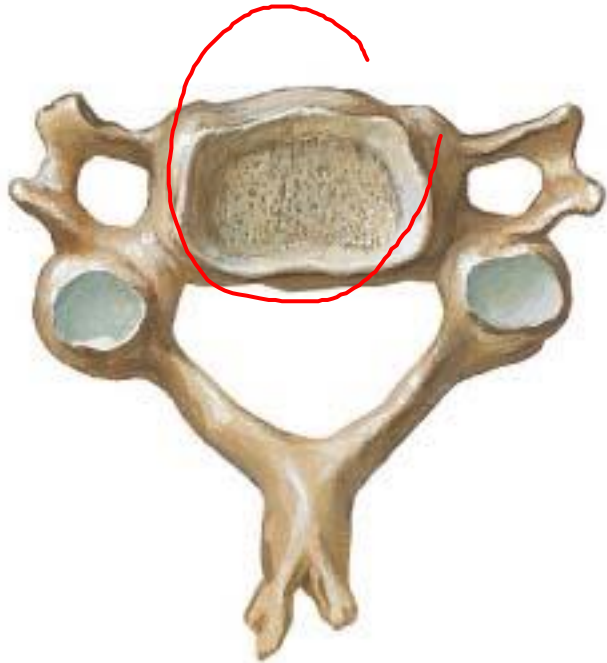

- Atlas – 1C obratel, kloubně spojen s lebkou, nemá obratlové tělo

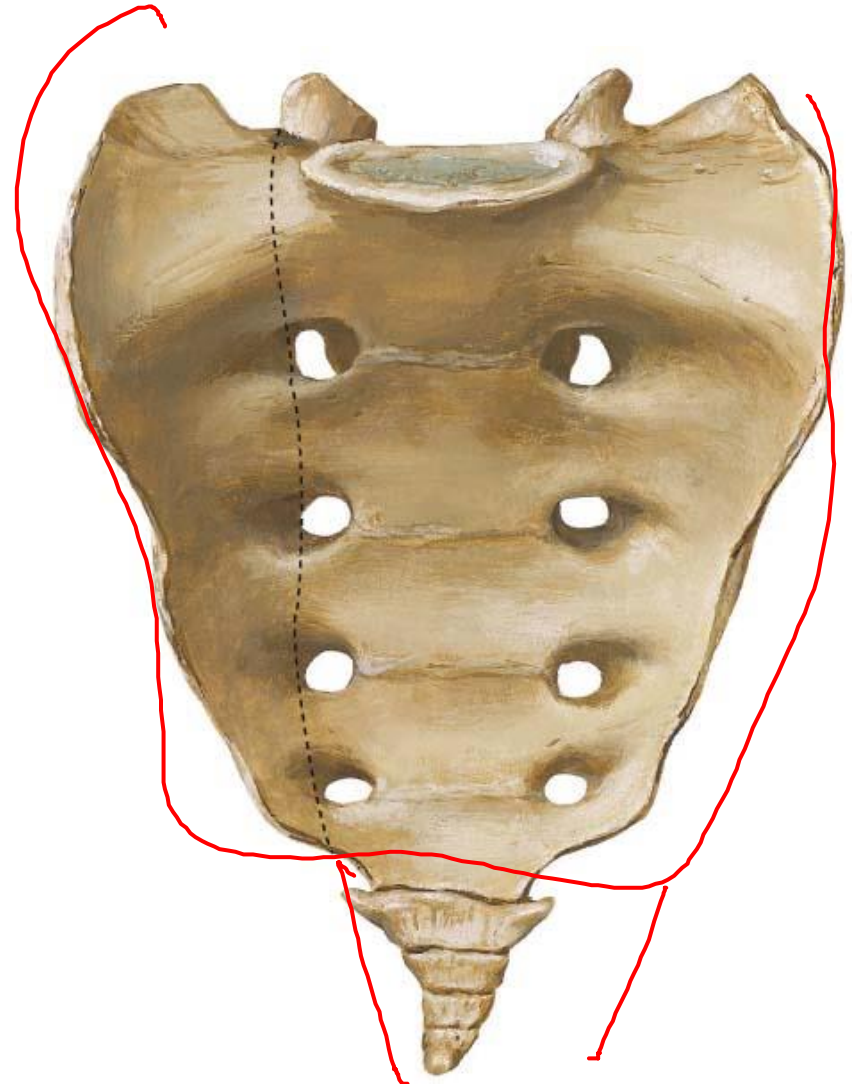
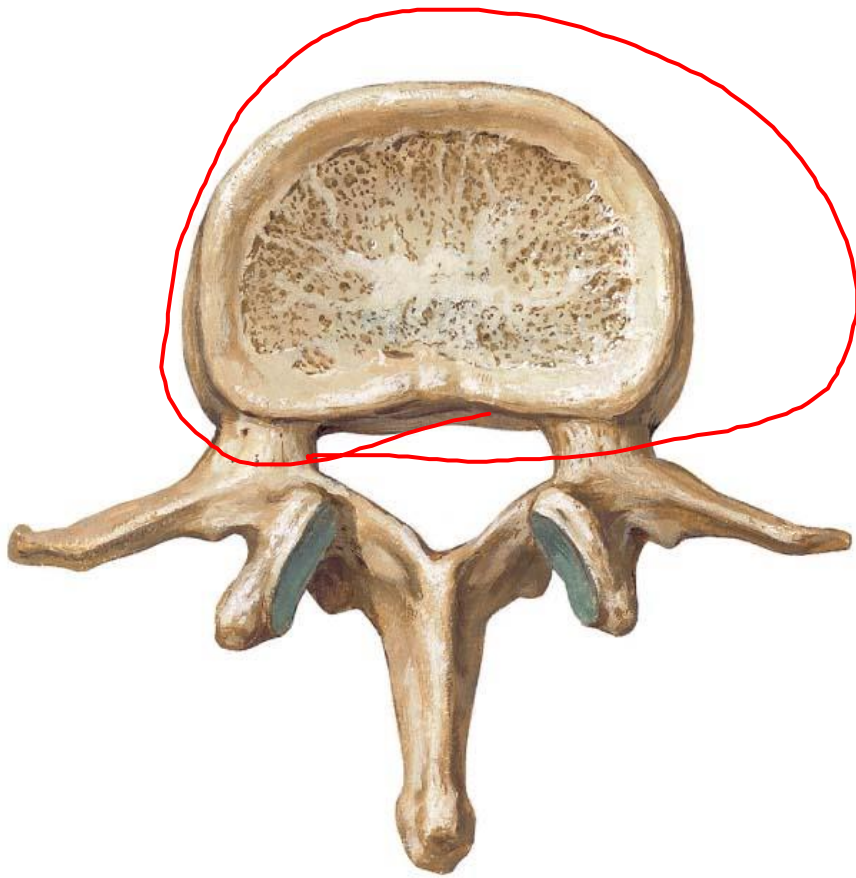

- Axis – 2C obratel zub axise zaujímá místo obratlového těla Atlasu – dodává lebce velkou pohyblivost

Krční a hrudní obratel

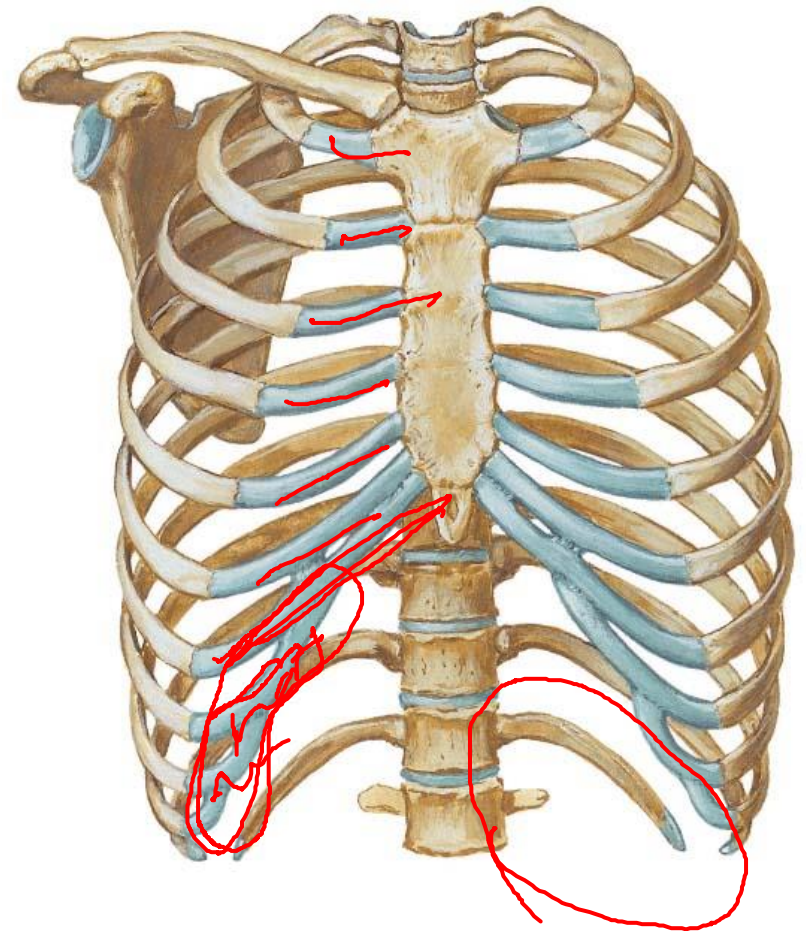

Bederní obratel a křížová kost

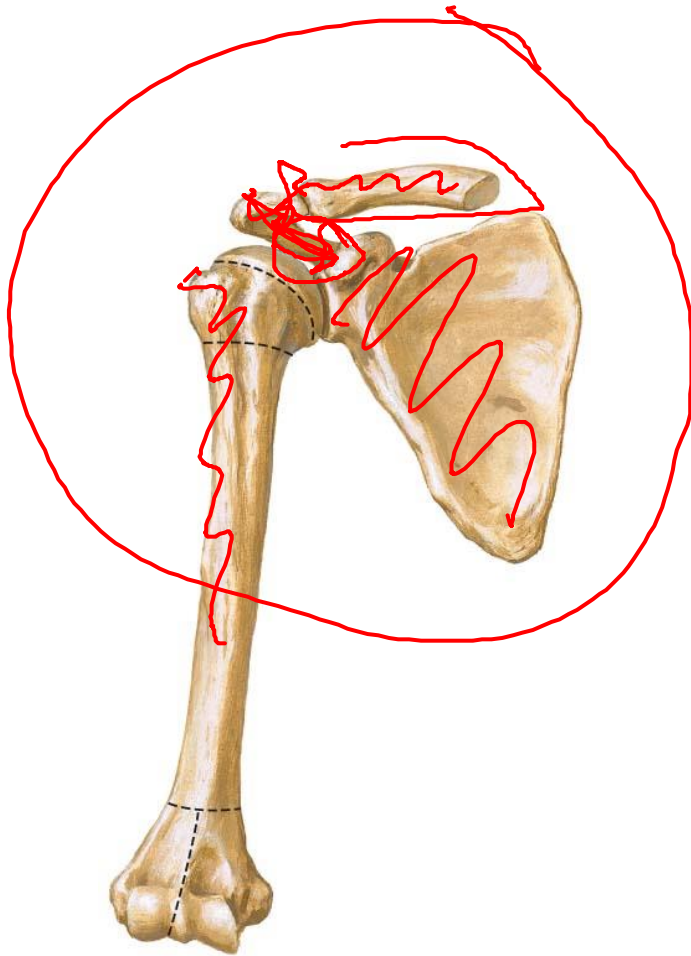

Hrudní koš

- **Žebra pravá:** kloubně se upínají na hrudní obratle a prvních 7 párů chrupavkou na hrudní kost
- **Žebra nepravá :** 5 párů, 3 se připojují na chrupavku výše uloženého žebra
- Žebra volná: 2 páry
- **Hrudní kost**
- **Hrudní obratle**

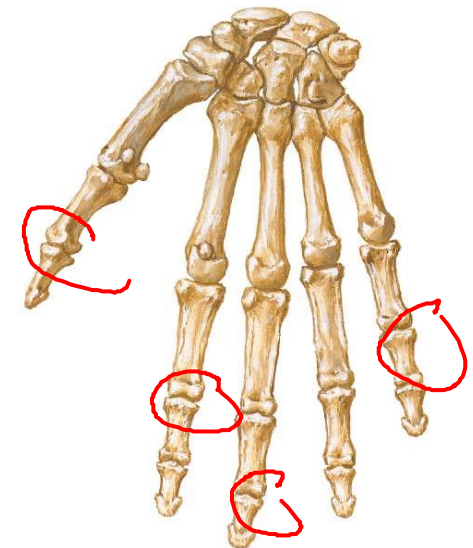
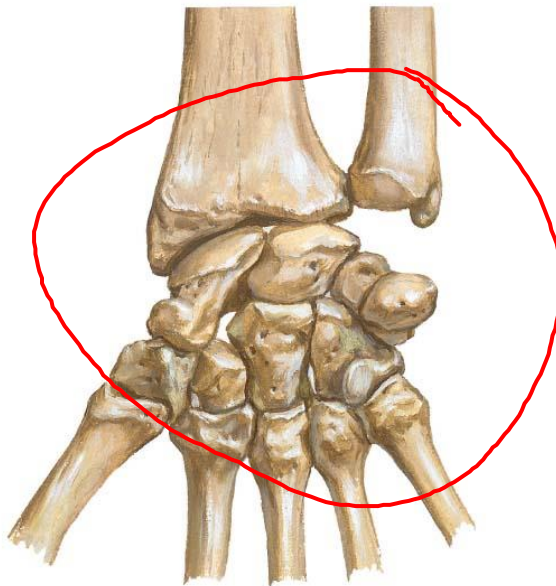
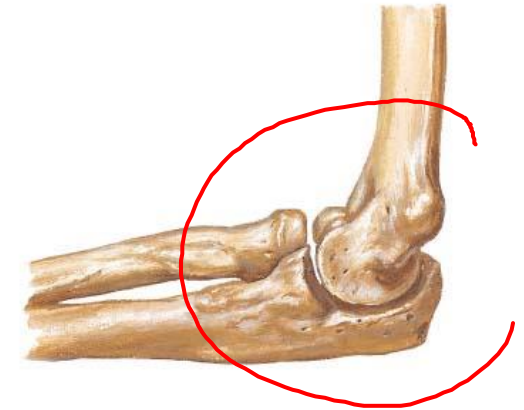
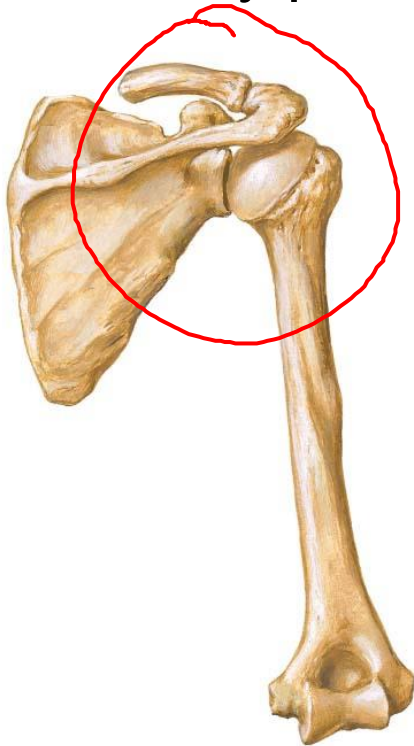
Pletenec horní končetiny

- **lopatka** plochá trojúhelníkovitá kost. Na dorzální straně má opatka kostěnou hranu, tzv. **hřeben lopatky**. Hřeben přechází v **nadpažek**, se kterým se spojuje **klíční kost**. Hákovitý výběžek lopatky je pozůstatkem po krkavčí kosti.
- **klíční kost** (*Clavicula*): 12 – 16 cm dlouhá, esovitě prohnutá kost. Rozlišujeme na ní **konec hrudní** a **konec nadpažkový**.
- **Kost pažní**

Sklobení horní končetiny

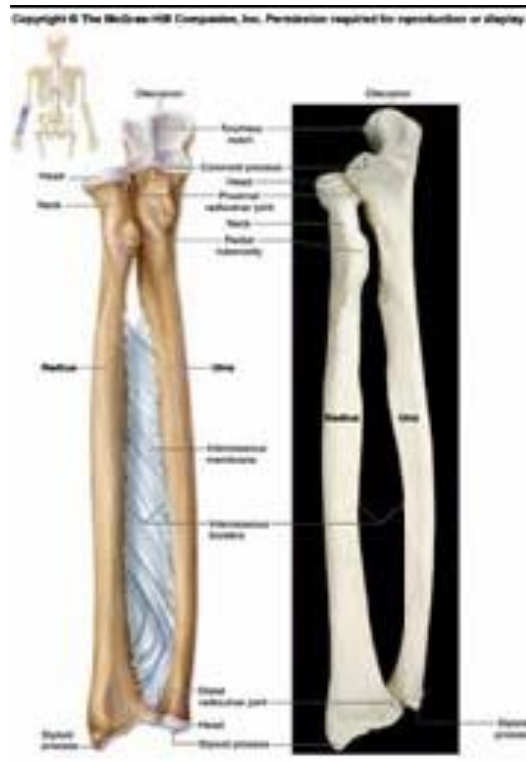
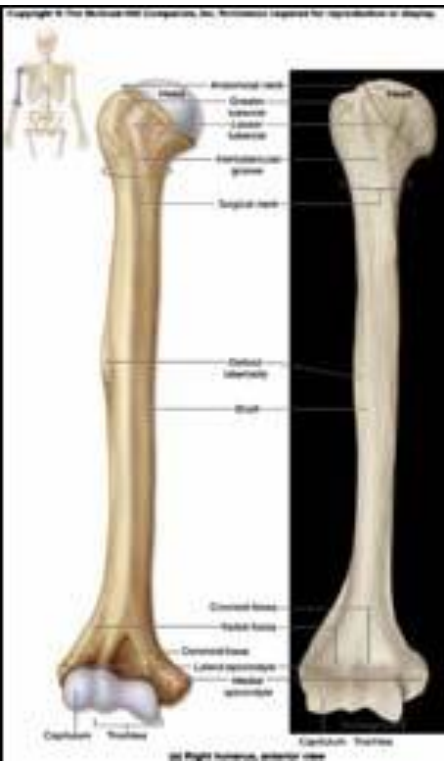
- Ramenní kloub
- Loketní kloub
- Zápěstní kloub
- Klouby prstů

Volné kosti horní končetina

- Kost pažní (humerus)
- Kost loketní (ulna)
- Kost vřetení (radius)

Kosti ruky

kosti zápěstní 8 (ossa carpi)

1. řada (*proximální*):

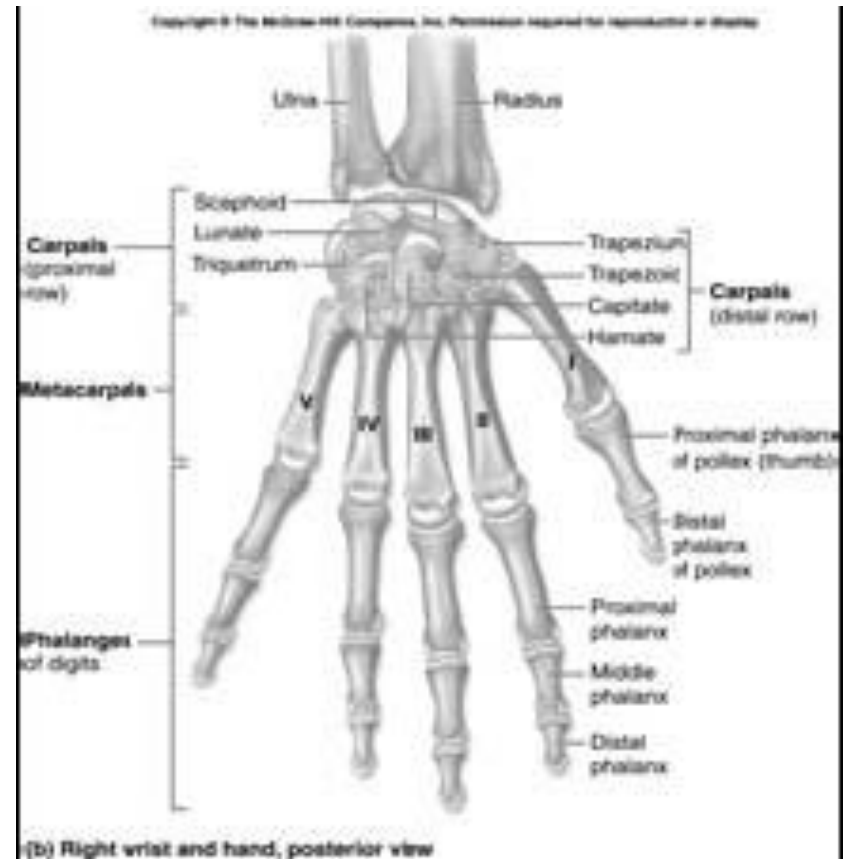
- kost člunková (os scaphoideum)
- kost poloměsíčitá (os lunatum)
- kost trojhranná (os triquetrum)
- kost hráškovitá (os pisiforme)

2. řada (*distální*):

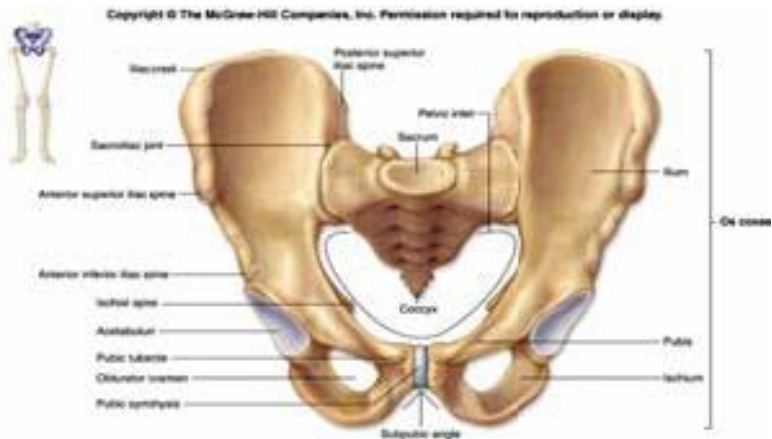
- kost sedlová (os trapezium)
- kost botičková (os trapezoideum)
- kost hlavatá (os capitatum)
- kost háková (os hamatum)

Kosti záprstní 5 (ossa metacarpi)

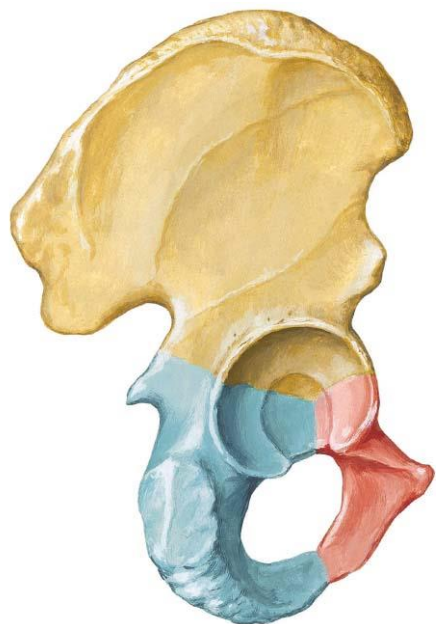
Články prstů 14 (ossa digitorum manus)

Pletenec DK – pánevní pletenec

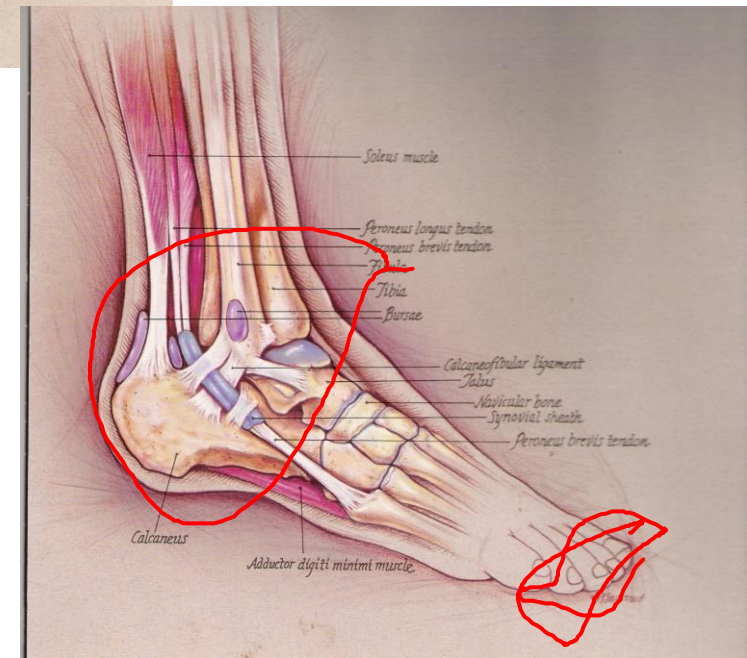
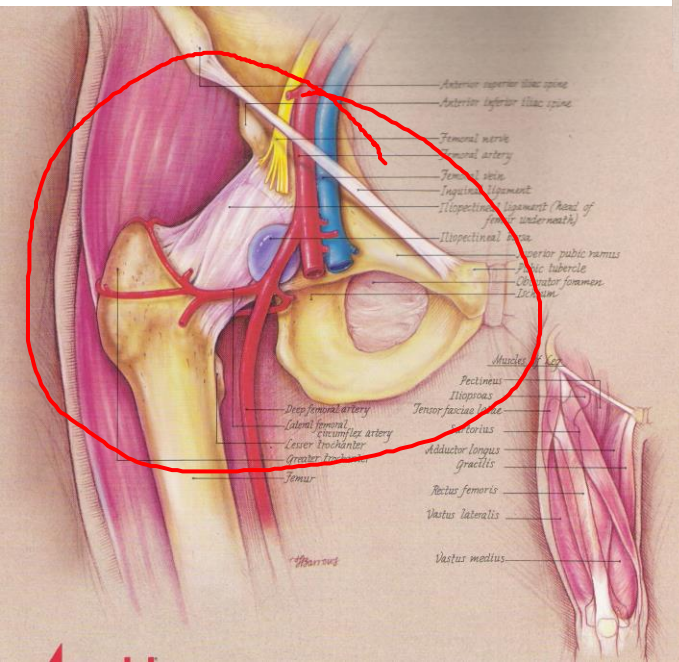
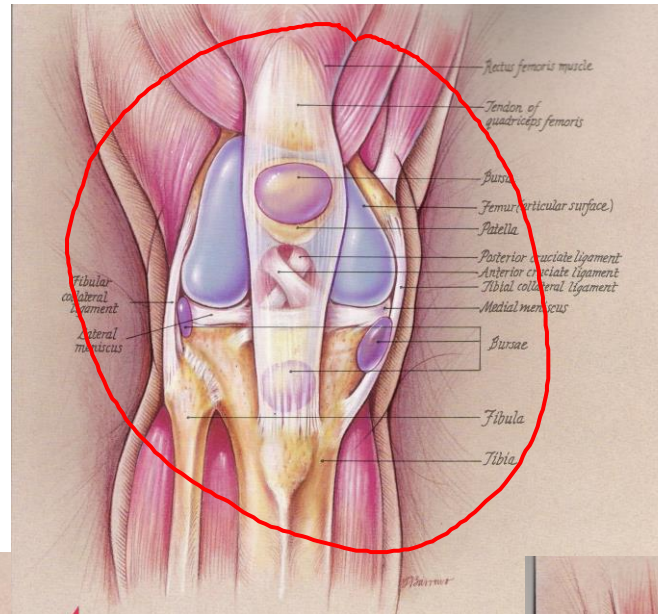

- Žlutá-kyčelní kost (os ilium)
- Modrá-sedací kost (os ischii)
- Červená-stydká kost (os pubis)

Sklobení dolní končetiny

- Kyčelní kloub
- Kolení kloub
- Hlezenní kloub
- Klouby prstů

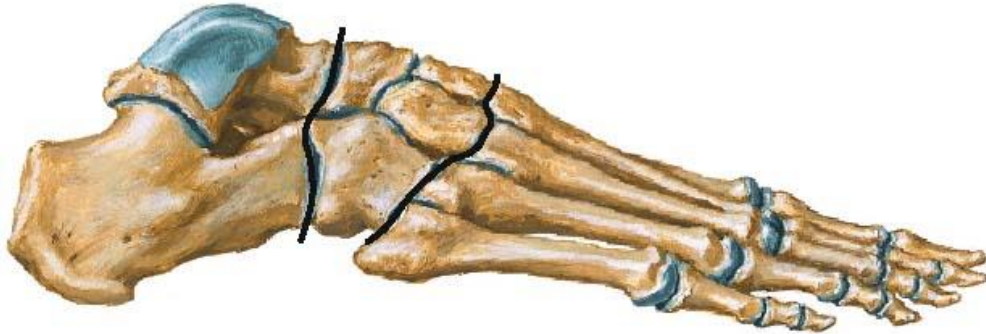

Volné kosti dolní končetiny

- Kost stehenní (femur)
- Kost holení (tibia)
- Kost lýtková (fibula)
- Čéška (patella)

Kosti nohy

- Zánártní kosti-7 (ossa tarsi)
  - Patní kost (calcaneus)
  - Hlezenní kost (talus)
  - Lodčková kost (os naviculare)
  - Krychlová kost (os cuboideum)
  - 3 Klínové kosti (ossa cuneiformia)
- Nártní kosti 5 (ossa metatarsii)
- Články prstů-14 (ossa digitorum pedis)

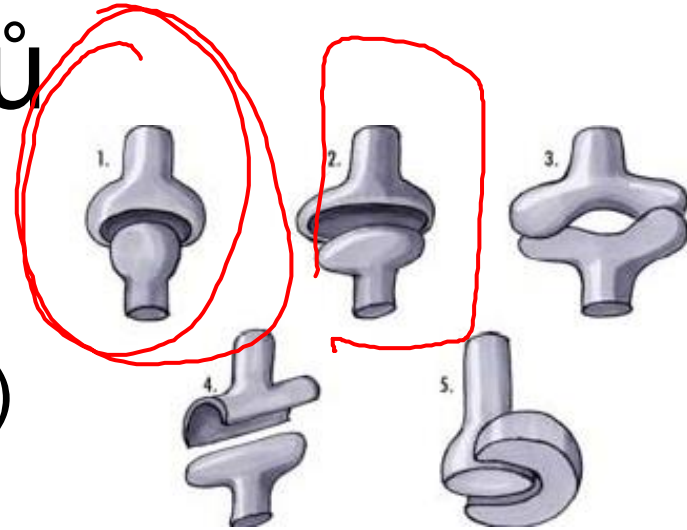

Spojení kostí

- Spojení kostních prvků limitují rozsah pohyblivosti
  1. Nepohyblivé (vazivem, chrupavkou, kostní tkání)
  2. Pohyblivé (kloub) - kloubní jamka, hlavice, kloubní pouzdro, vazy

Typy kloubů

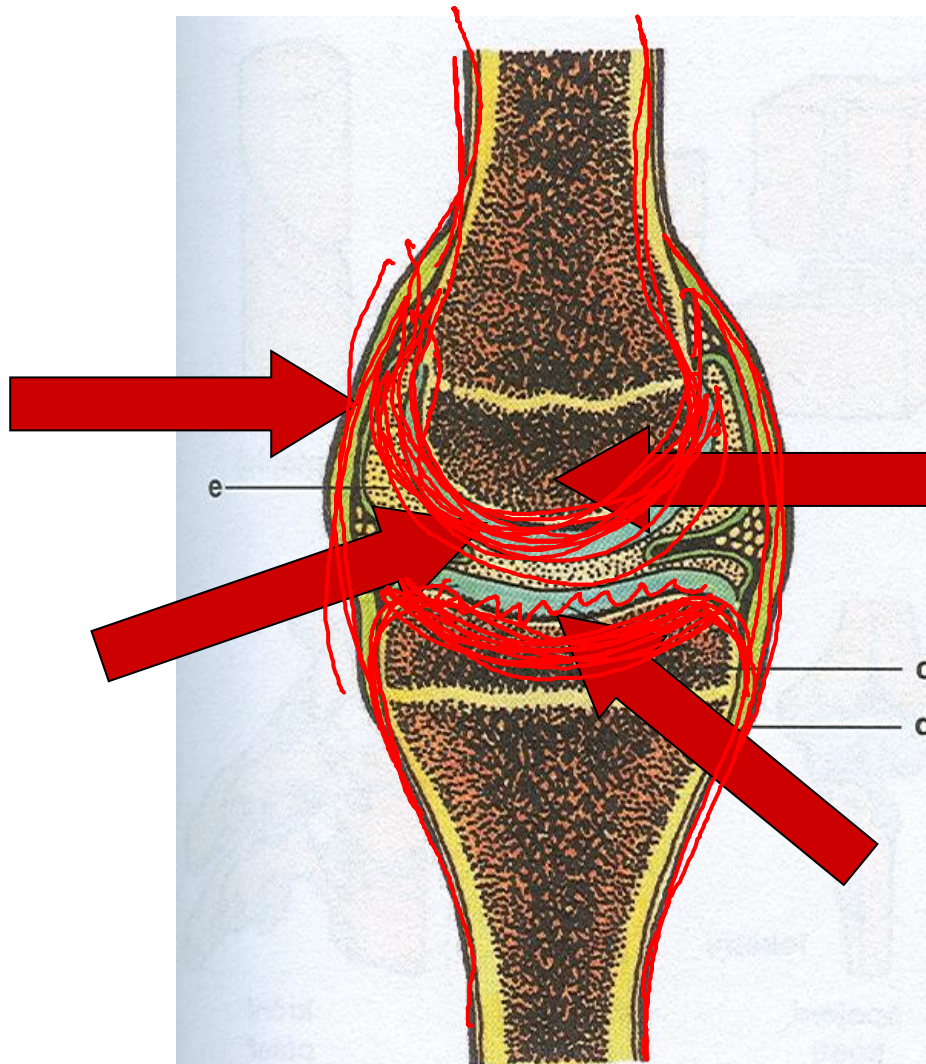
- kulové (ramenní, kyčelní)
- kladkovité (hleznotpatní, loketní)
- čepové (spojení loketních a vřeteních kostí, nosičočepovcový kloub)
- vejčité (zápěstní kloub)
- sedlové (zápěstně – záprstní kloub palce)
- plochý kloub (kloub mezi žebrem a hrudní kostí, žebrem a obratlem)

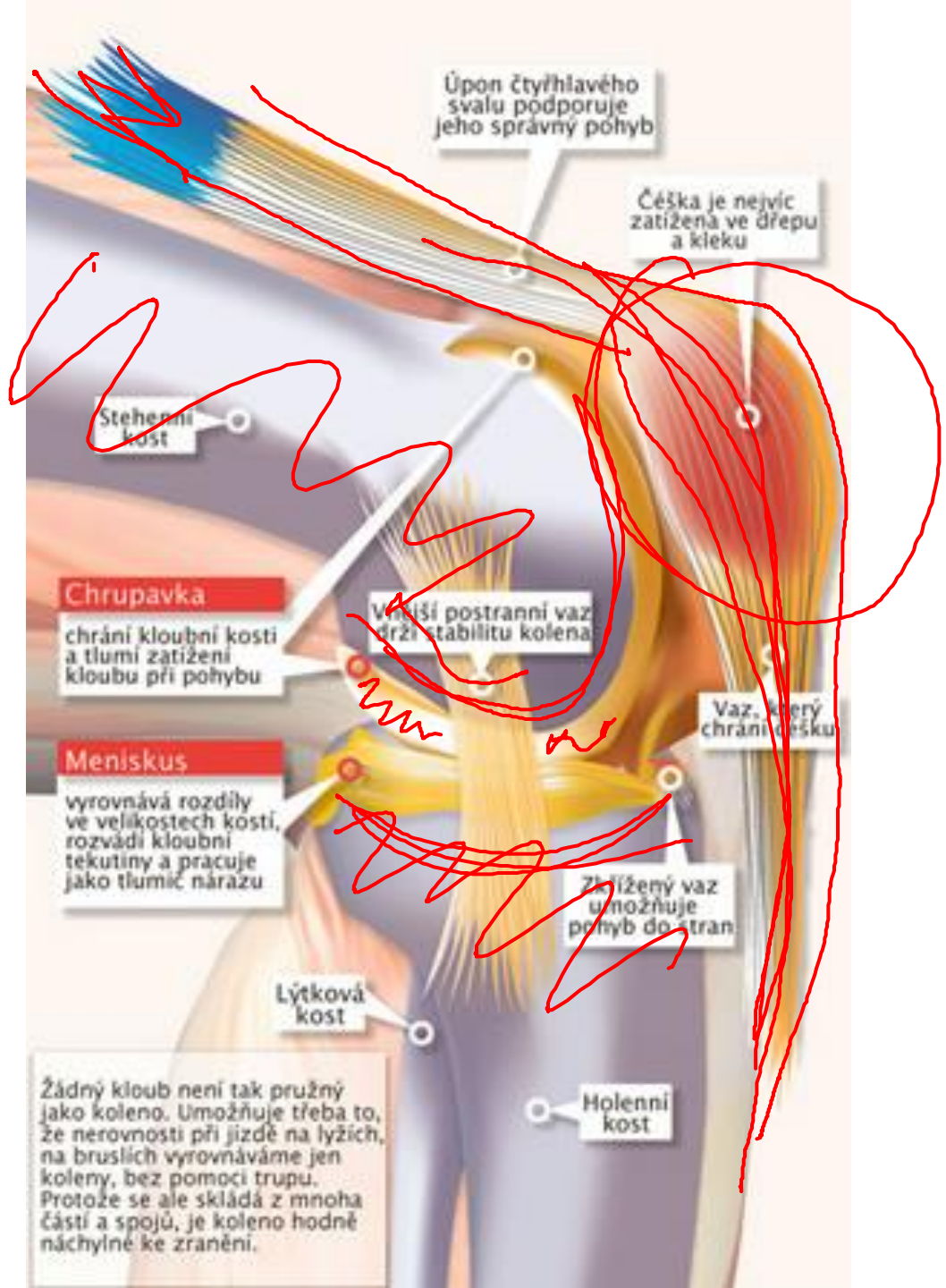
KLOUBY

- *umožňují pohyblivé spojení kostí*

Obr. 14 Obecná stavba kloubu

- a – kloubní chrupavky
- b – kloubní hlavice
- c – kloubní jamka
- d – kloubní vazy
- e – synovie

Úpon čtyřhlavého svalu podporuje jeho správný pohyb

Česka je nejvíc zatížena ve dřepu a kleku

Stehenní kost

Chrupavka
chrání kloubní kosti a tlumí zátěž kloubu při pohybu

Vnější postranní vaz drží stabilitu kolena

Vaz, který chrání česku

Meniskus
vyrovnává rozdíly ve velikostech kostí, rozvádí kloubní tekutiny a pracuje jako tlumič nárazu

Zkřížený vaz umožňuje pohyb do stran

Lýtková kost

Holenní kost

Žádný kloub není tak pružný jako koleno. Umožňuje třeba to, že nerovnosti při jždě na lyžích, na bruslích vyrovnáváme jen koleny, bez pomoci trupu. Protože se ale skládá z mnoha částí a spojů, je koleno hodně náchylné ke zranění.

MENISKY

- chrupavčité destičky, které jsou vsunuty mezi 2 kosti v kolenním kloubu
- vyrovnávají nerovnosti zakřivení styčných ploch

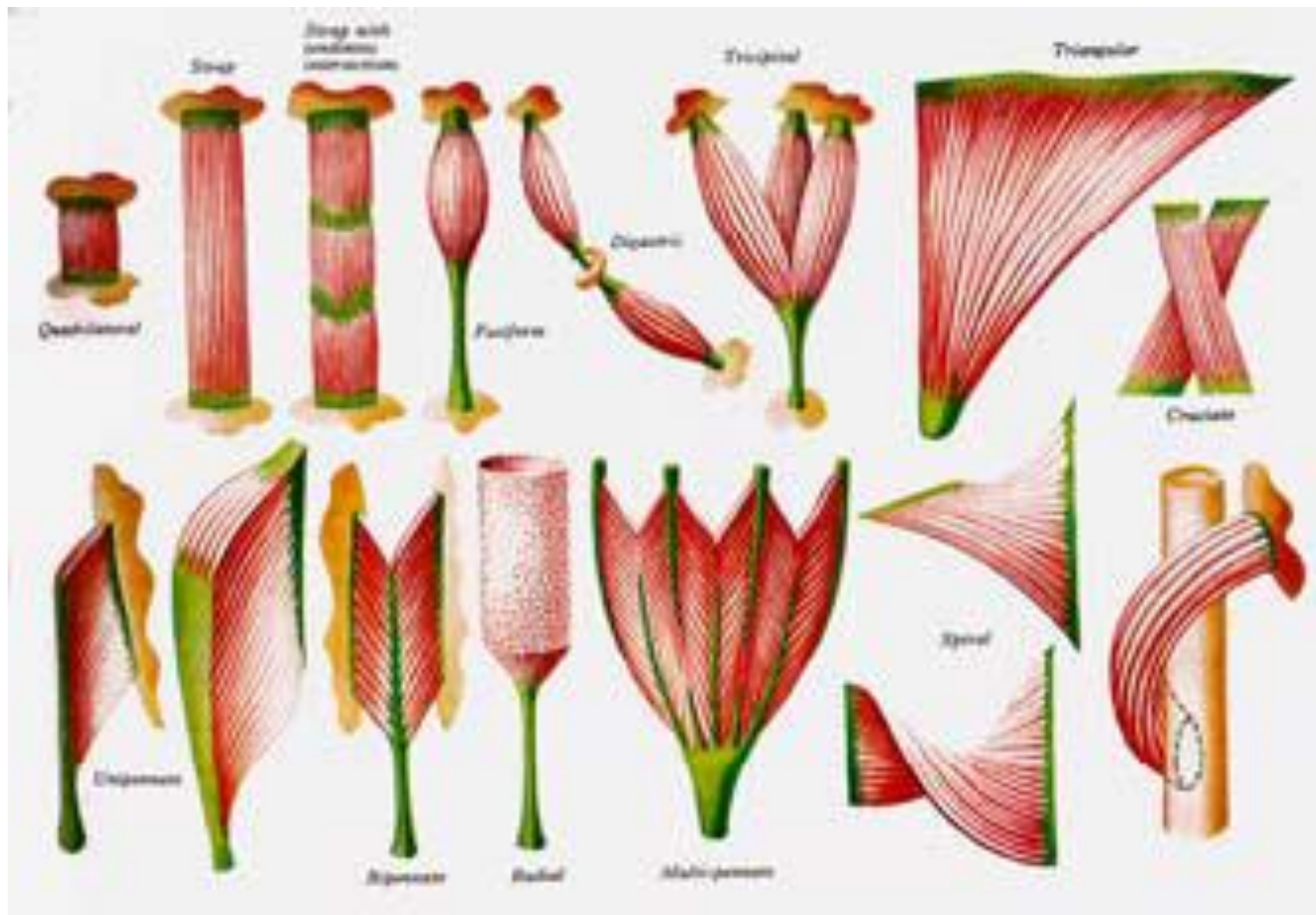

KLOUBNÍ MAZ = SYNOVIE

- zmenšuje tření na styčných kloubních plochách
- je produkována synoviální membránou kloubního pouzdra
- obsahuje vyživující látky pro chrupavky styčných ploch

Svalová soustava - tvary svalů

Svaly jsou v lidském těle uspořádány do několika vrstev (4)

Šlachy, vazy, aponeurózy

- Spojení svalů s kostmi
- Přenášejí tahové síly na kostru a zpět
- Rozdílný tvar i délka (m.pect.major x šlachy prstů)
- Aponeurózy – šlachy ploché
- Vysoký obsah kolagenních vláken – pevnost - 60-120 N/mm²
- Elasticita

Názvy svalů dle provádění pohybů

- Agonista – odpovědný za pohyb a dodává hlavní sílu
- Antagonista –brzdí činnost agonisty v rámci řízení pohybu (provádí opačný pohyb)
- Synergista – podporuje činnost agonistů nebo antagonistů za účelem usnadnění pohybu segmentu na periférii
- Stabilizátor- fixuje kostěný segment

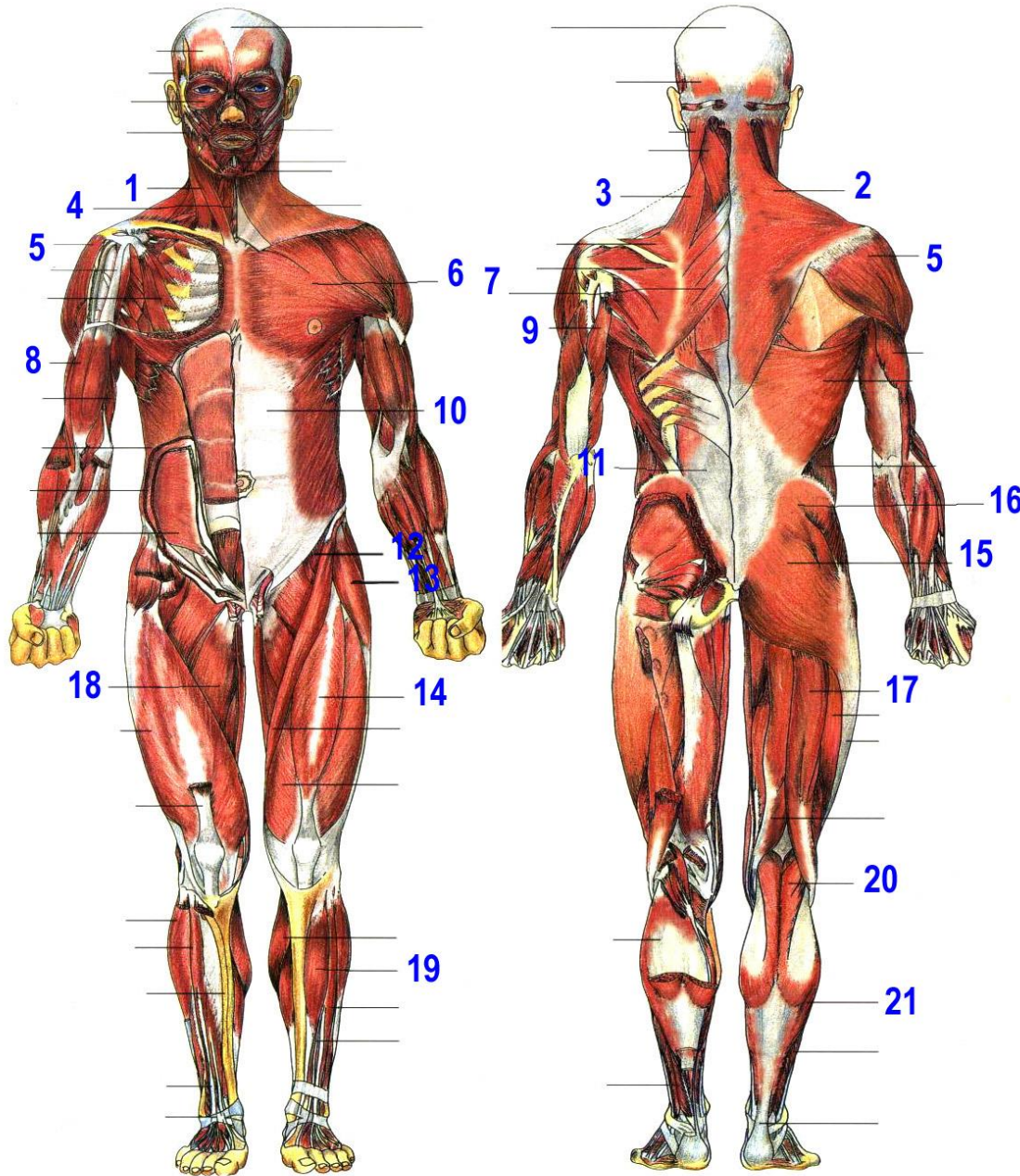
Názvy svalů dle funkce

- **Ohybače** (*flexory*)
- **Natahovače** (*extenzory*)
- **Přitahovače** (*adduktory*)
- **Odtahovače** (*abduktory*)
- **Svěrače** (*sfinktery*)
- **Rozvěrače** (*diletátory*)
- **Obraceče dlaní dolů** (*supinátory*)
- **Obraceče dlaní nahoru** (*pronátory*)
- **Zdvihače** (*levatory*)
- **Svaly provádějící rotaci** (*rotátory*)

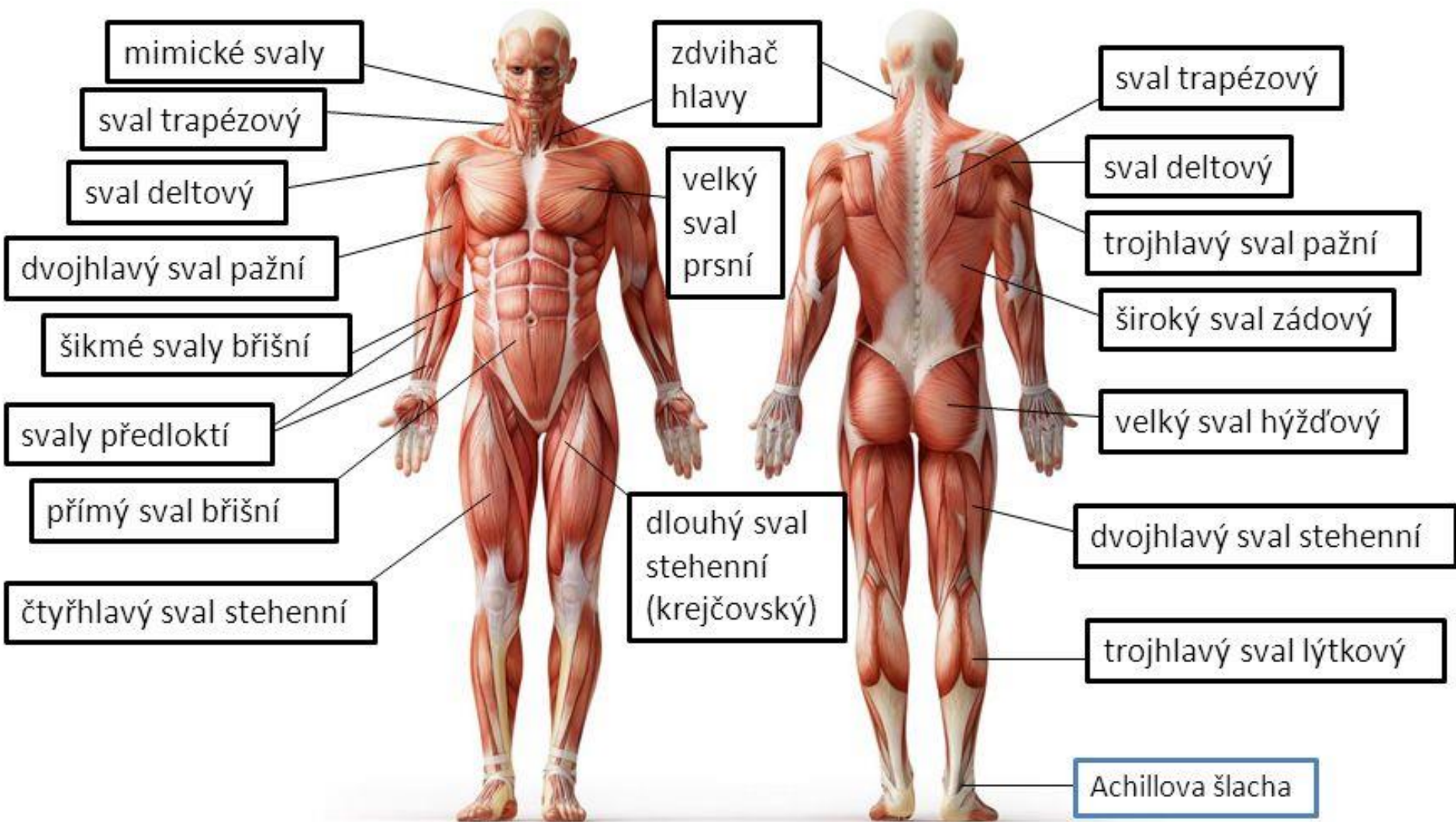
Svaly dle převahy svalových vláken

- Svaly posturální
  - Udržují vzpřímený postoj
  - Přebírají funkci svalů fázických
  - Hyperaktivní
  - hypertonické
  - Převaha červených svalových vláken (aerobní krytí)
  - Inervace malými α -motoneurony
- Svaly fázické
  - Zabezpečují pohyb
  - Podléhají involuci (s věkem jich ubývá)
  - Ochabují
  - Převaha bílých svalových vláken (anaerobní krytí)
  - Inervace velkými α -motoneurony

1. m.sternocleidomastoideus
2. m.trapezius
3. m.levator scapulae
4. m.longus capitis et colli
5. m.deltoideus
6. m.pectoralis major
7. mm.rhomboidei
8. m.biceps brachii
9. m.triceps brachii
10. m.abdominis rectus
11. m.quadratus lumborum
12. m.iliopsoas
13. m.tensor fasciae latae
14. m.quadriceps femoris
15. m.gluteus maximus
16. m.gluteus medius
17. m.biceps femoris
18. m.adductor magnus
19. m.tibialis anterior
20. m.gastrocnemius
21. m.triceps surae

Základní kosterní svaly člověka

Vybrané svaly hlavy

- kruhové svaly
  - oční (m. orbicularis oculi)
  - ústní (m. orbicularis oris)
- mimické svaly
  - trubačský (m. buccinator)
- žvýkácí svaly
  - zevní sval žvýkácí (m. masseter)
  - spánkový sval (m. temporalis)

Vybrané svaly krku a šíje

- Flexory krku (při jednostranné kontrakci úklon)
m.sternocleidomastoideus (kývač hlavy), **mm. scaleni** (kloněné svaly), m.longus capitis, m.longus coli (dlouhý hlavový a krční sval)
- Extenzory krku
m.rectus capitis posterior minor et major (malý a velký zadní přímý hlavový sval), **m.trapezius** (káповý sval), mm. multifidy (rozeklané svaly), mm.interspinales cervicis (krční mezitrnové svaly)

Vybrané svaly hrudníku

- **M.pectoralis major et minor** (velký a malý sval prsní) – pohyby ramenem vpřed a dolů, stahuje lopatku, zdvihá žebra, přitahuje paži ze vzpažení do připažení
- M.seratus anterior (přední sval pilovitý) – fixátor lopatky, pomocný sval dýchací, zdvihá žebra
- Mm.intercostales (mezižební svaly) – dýchací pohyby (oddálení a přiblížení žeber)
- **Diaphragma (bránice) – hlavní dýchací sval**

Vybrané svaly zad

- První vrstva
  - **M. trapezius** (trapézový s.) - zdvihá rameno a lopatku, **m. latissimus dorsi** (široký sval zádový) – přitažení pažní kosti k hrudníku
- Druhá vrstva
  - **M. levator scapulae** (zdvihač lopatky) – zdvihá lopatku, **mm. rhomboidei** (velký a malý rotový sval) – přitahují lopatku k páteři, sv. rotátorové manžety: m. supraspinatus (nadhřebenový sval), m. infraspinatus (podhřebenový sval), m. teres minor (malý sval oblý) – vnější rotace a stabilizace ramene

Vybrané svaly zad

- Třetí vrstva
  - **M.erector spinae** (vzpřimovače páteře)=m.ilicostalis, m.longissimus, m.spinalis – extenze páteře
- Čtvrtá vrstva
  - Součástí tzv. hlubokého stabilizačního systému=mm. Multifidy, mm.rotatores, mm.interspinales – stabilizace, rotace, extenze páteře, m.quadratus lumborum (bederní čtvercový sval) – úklon páteře, fixace 12 žebra

Vybrané svaly břicha

- **M.rectus abdominis** (přímý sval břišní)- flexe trupu
- **m.obliquus externus et internus** (vnitřní a vnější šikmý břišní sval) - flexe trupu, úklon trupu, břišní lis
- **m.transversus abdominis** (příčný sval břišní)-břišní lis,pomocná flexe trupu součást hlubokého stabilizačního systému

Vybrané svaly ramenního pletence a HK

- **M. deltoideus** (deltový sval)-abdukce paže, pomocná flexe a extenze paže
- **M. biceps brachii** (dvouhlavý sv.pažní)- flexe předloktí, supinace
- **M. triceps brachii** (trojhlavý sv.pažní)- extenzor loketního kloubu
- Flexory a extenzory předloktí a prstů ruky

Vybrané svaly kyčelního pletence

- Extenzory kyčelního kloubu
  - **M. gluteus maximus** (velký sv. hýžd'ový), m.semitendinosus (pološlašitý sval)
- Flexory kyčelního kloubu
  - **M. rectus femoris** (přímý sv.stehenní), **m.iliopsoas** (bedrokyčlostehenní sv.), m.sartorius (krejčovský sv.)
- Abduktory kyčelního kloubu (ale i vnější rotace)
  - **M. gluteus medius et minimus** (střední a malý sv. hýžd'ový), m.piriformis (hruškovitý sval)
- Adduktory kyčelního kloubu
  - m. adduktor magnus (velký přitahovač), m.adduktor longus (dlouhý přitahovač)

Vybrané svaly stehna

- Flexory kolenního kloubu
  - M.gracilis (štíhlý sv.), **m. semitendinosus** (pološlašitý sv.), **m.semimembranosus** (poloblanitý sv.), **m.biceps femoris** (dvouhlavý sv. stehenní) = hamstringy
- Extenzory kolenního kloubu
  - **M.quadriceps femoris** (čtyřhlavý sv.stehenní), tensor fasciae latae (natahovač stehenní povázky),

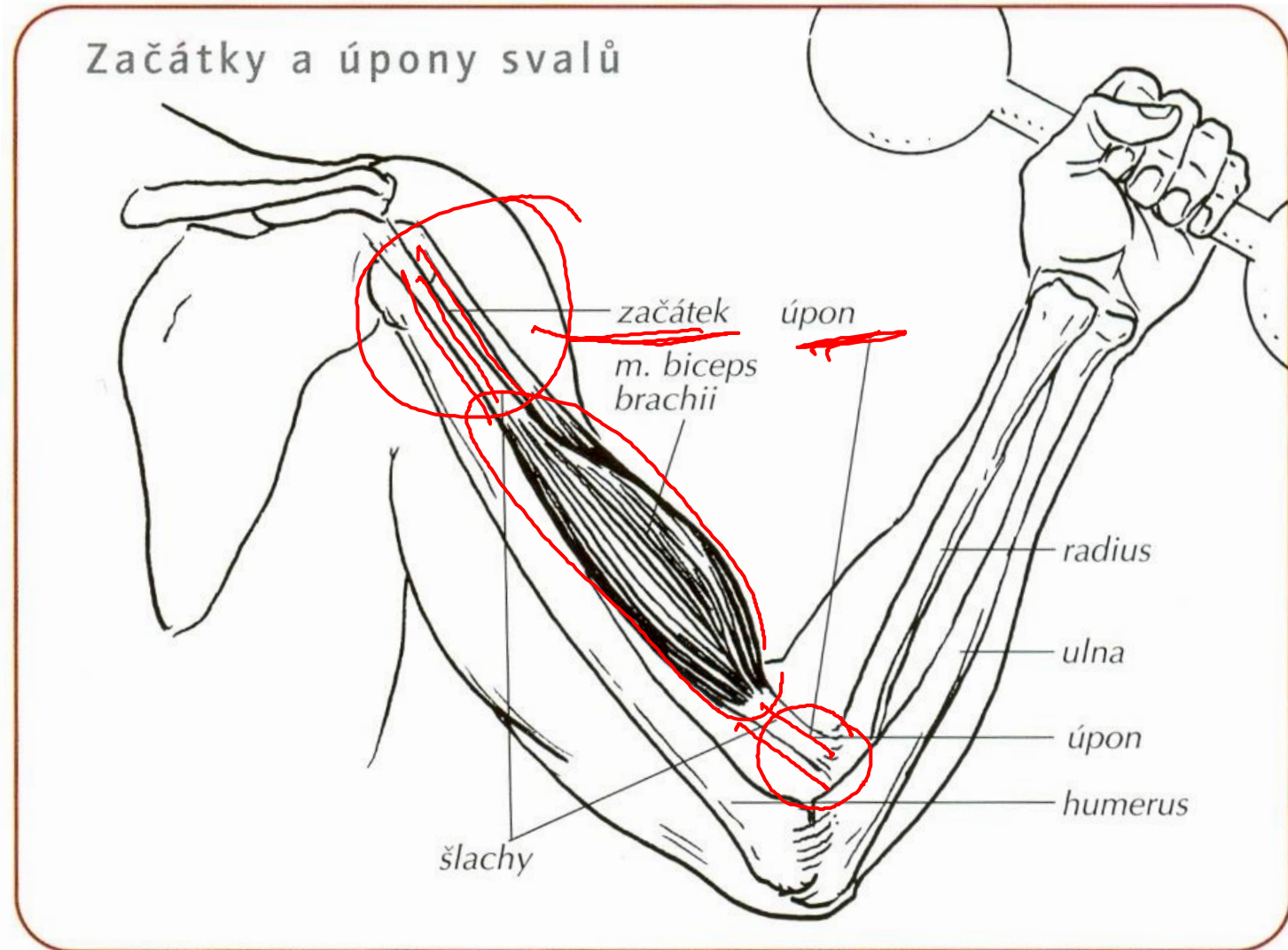
Vybrané svaly bérce a nohy

- Dorzální flexe (extenze)
  - **M.tibialis anterior** (přední sv. holenní), m.extensor digitorum longus (dlouhý natahovač prstů), m.extensor hallucis longus (dlouhý natahovač palce)
- Plantární flexe
  - M.fibularis longus (dlouhý sv. lýtkový), **m.triceps surae** (trojhlavý sv.lýtkový), tibialis posterior (zadní sv.holenní), m.flexor halucis (dlouhý ohybač palce nohy)

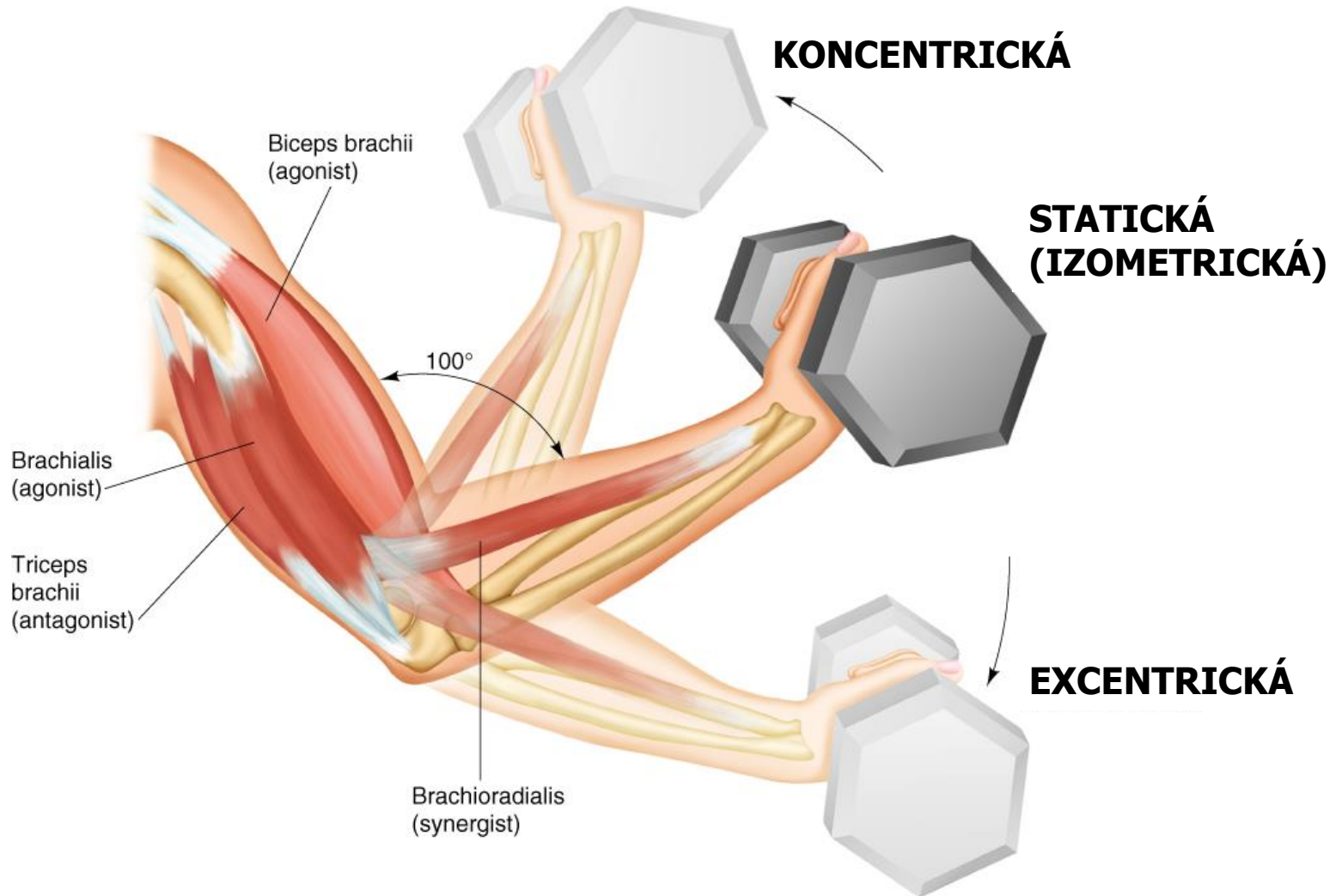
SVALY

- *naše tělo obsahuje přes 600 svalů*
- *umožňují pohyb, udržení polohy těla*
- *svaly se na kosti upínají pomocí šlach (začátek a úpon)*
- *začátek je ten konec svalu, který je proximální (blíže k trupu) nebo blíž ke střední čáře nebo středu těla; obvykle nejméně pohyblivý úsek svalu*
- *úpon je distální (vzdálenější od trupu) konec svalu nebo konec vzdálenější od střední čáry (středu těla); obvykle nejpohyblivější část svalu*

Začátky a úpony svalů

KONTRAKCE

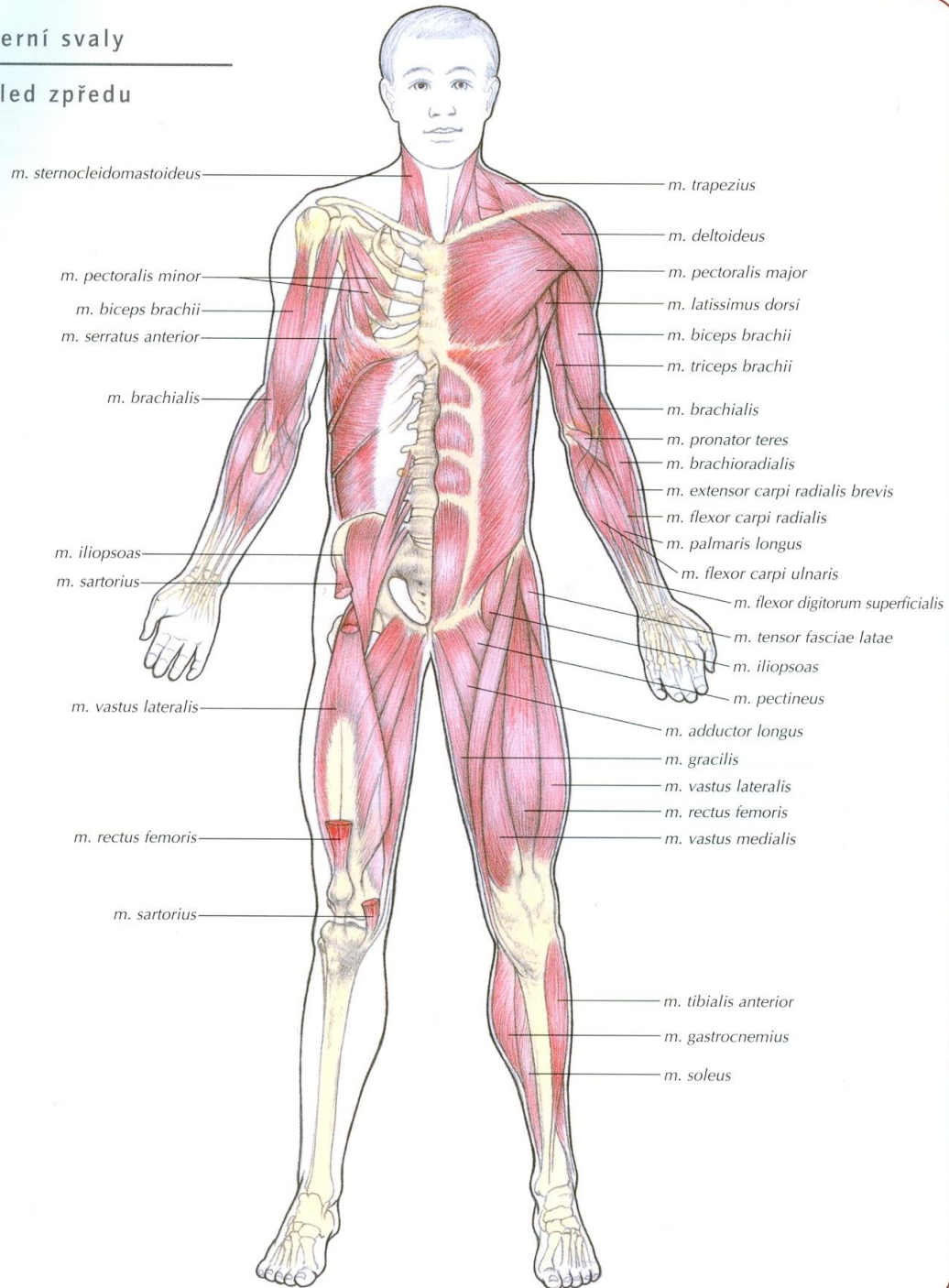

KOSTERNÍ SVALY

Kosterní svaly

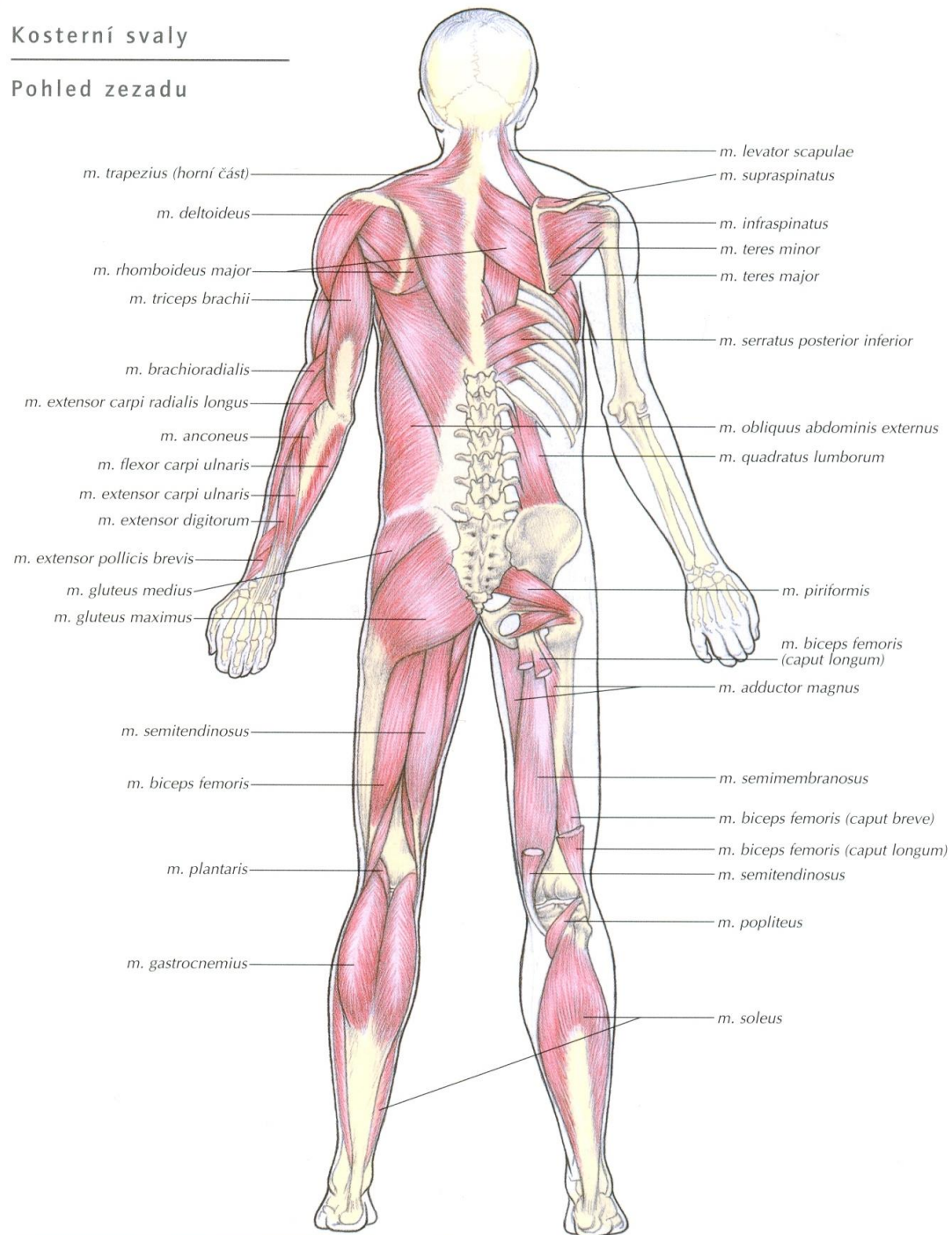
Přehled zředu

KOSTERNÍ SVALY

Kosterní svaly

Pohled zezadu

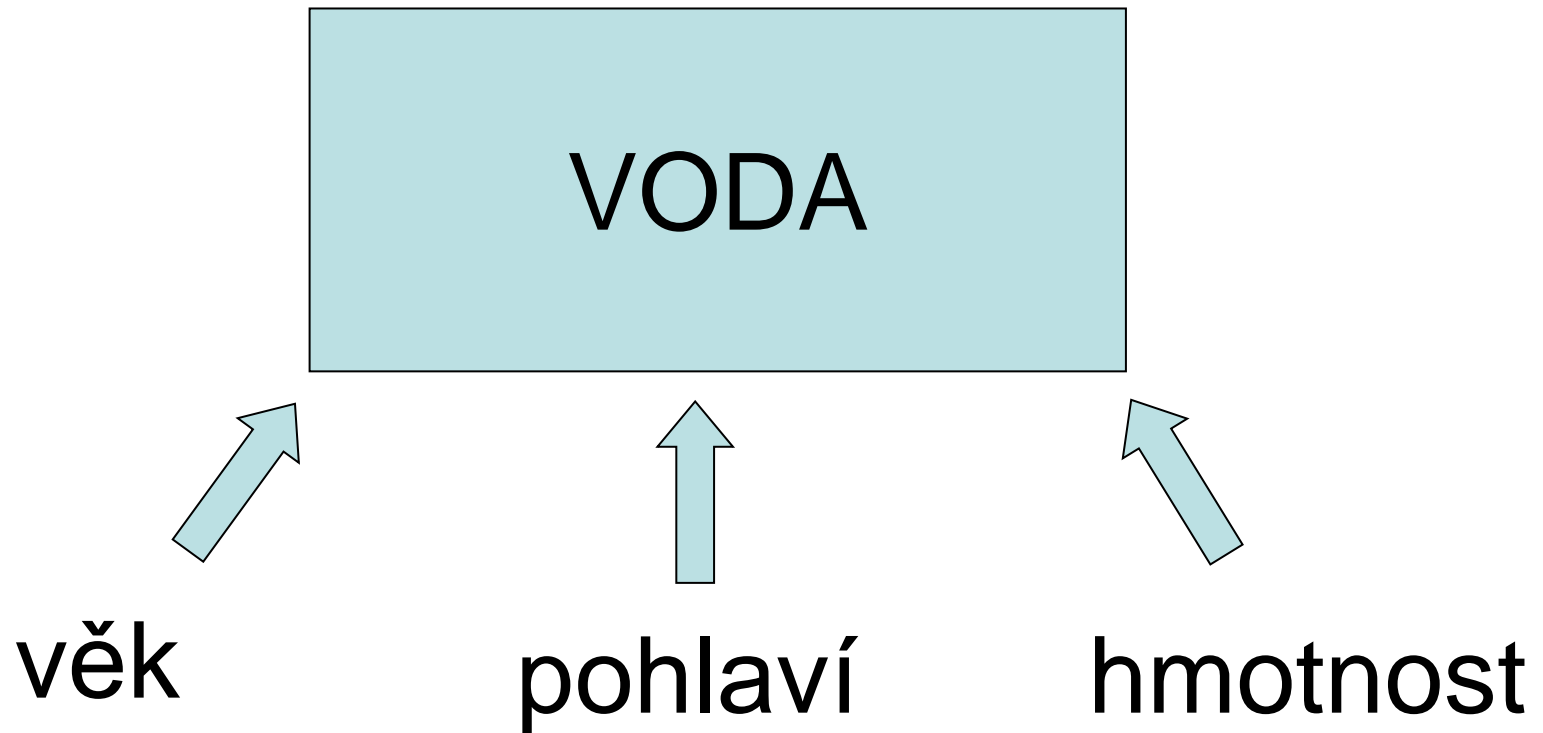

**TĚLNÍ TEKUTINY
(ICT, ECT, KREV)**

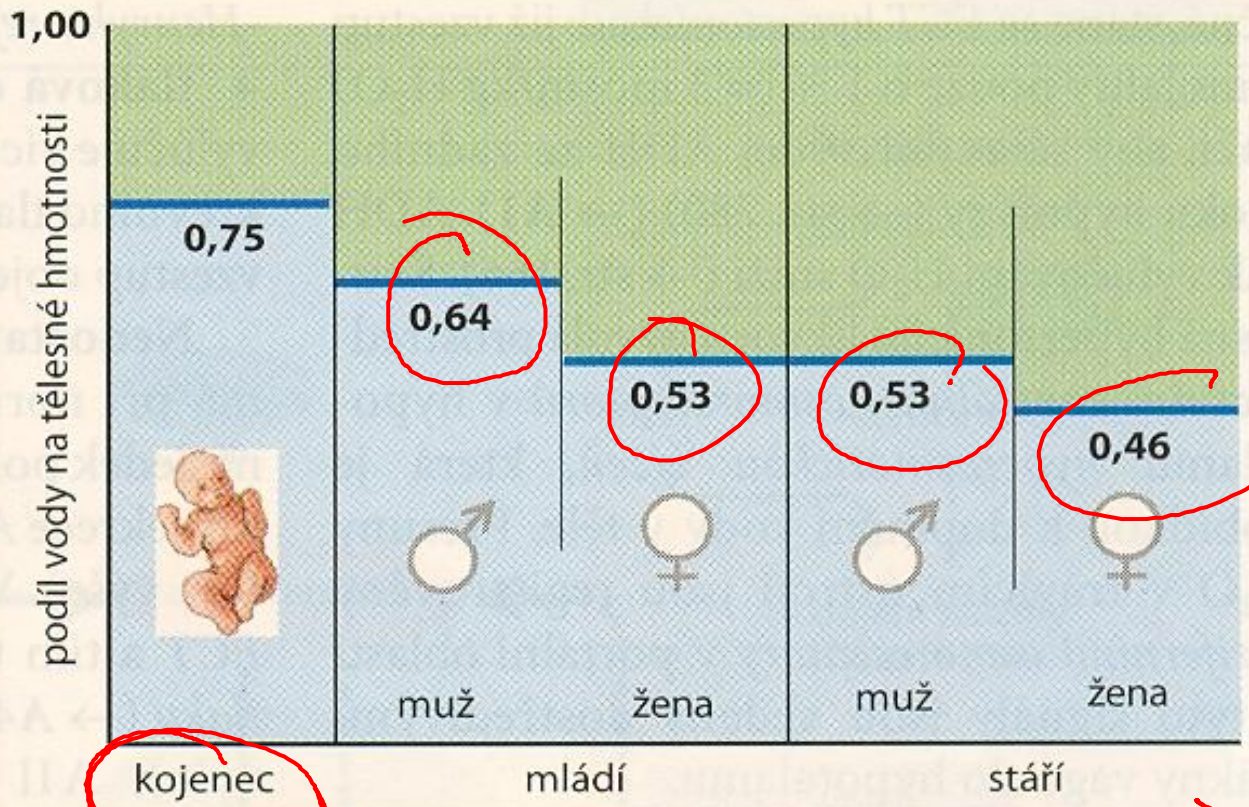
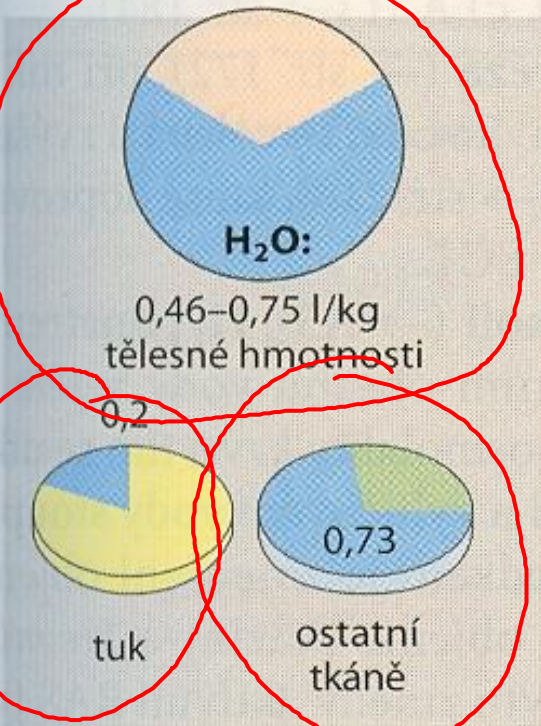
**TRANSPORTNÍ SYSTÉM
(OBĚHOVÁ a DÝCHACÍ SOUSTAVA)**

TERMOREGULACE

FYZIOLOGIE TĚLNÍCH TEKUTIN

B. Obsah vody v těle

Silbernagl a Despopoulos, 2004

FUNKCE VODY V TĚLE

- působí jako transportní prostředí pro živiny, elektrolyty, hormony, krevní plyny, odpadní látky a elektrické proudy
- slouží jako rozpouštědlo a vhodné prostředí pro chemické reakce probíhající v organismu
- zvlhčuje a chrání sliznici a udržuje pružnost a odolnost kůže

OBSAH VODY V RŮZNÝCH TKÁNÍCH (muž, 70kg)

	% VODY
KREV	83%
SVALY	76%
KŮŽE	72%
KOSTI	22%
TUKY	10%
ZUBNÍ SKLOVINA	2%

VODA

INTRACELULÁRNÍ
NITROBUNĚČNÁ
TEKUTINA (ICT)

EXTRACELULÁRNÍ
MIMOBUNĚČNÁ
TEKUTINA (ECT)

40% tělesné hmotnosti

20% tělesné hmotnosti

60% tělesné vody

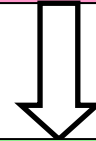
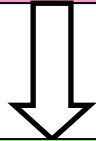
40% tělesné vody

30 l

15 l

EXTRACELULÁRNÍ
TEKUTINA

INTRAVAZÁLNÍ
TEKUTINA

KREVNÍ PLAZMA

INTERSTICIÁLNÍ
TEKUTINA

TKÁŇOVÝ MOK

LYMFA

TRANSCELULÁRNÍ
TEKUTINA

MOZKOMÍŠNÍ MOK

NITROOČNÍ TEKUTINA

PLEURÁLNÍ TEKUTINA

PERITONEÁLNÍ TEKUTINA

PERIKARDIÁLNÍ TEKUTINA

NITROKLOUBNÍ TEKUTINA

SEKRETY TRÁVICÍCH ŽLÁZ

EXTRACELULÁRNÍ TEKUTINA

- omývá buňky
- přináší buňkám rozpuštěné veškeré živiny a kyslík
- odplavuje odpadní látky → podílí se na udržování HOMEOSTÁZY

INTRACELULÁRNÍ TEKUTINA

- řídí koncentrace látek rozpuštěných v roztoku pohyb vody přes membrány s velikost buňky

PŘÍJEM A VÝDEJ VODY

PŘÍJEM

NÁPOJ

1 - 1,5 l/den

POTRAVA

1 l/den

OXIDAČNÍ POCHODY

0,3 l/den

ZTRÁTA

MOČ

1,5 l/den

KŮŽE - POCENÍ

0,6 - 0,8 l/den

0 - 2 l/hod.

DÝCHÁNÍ

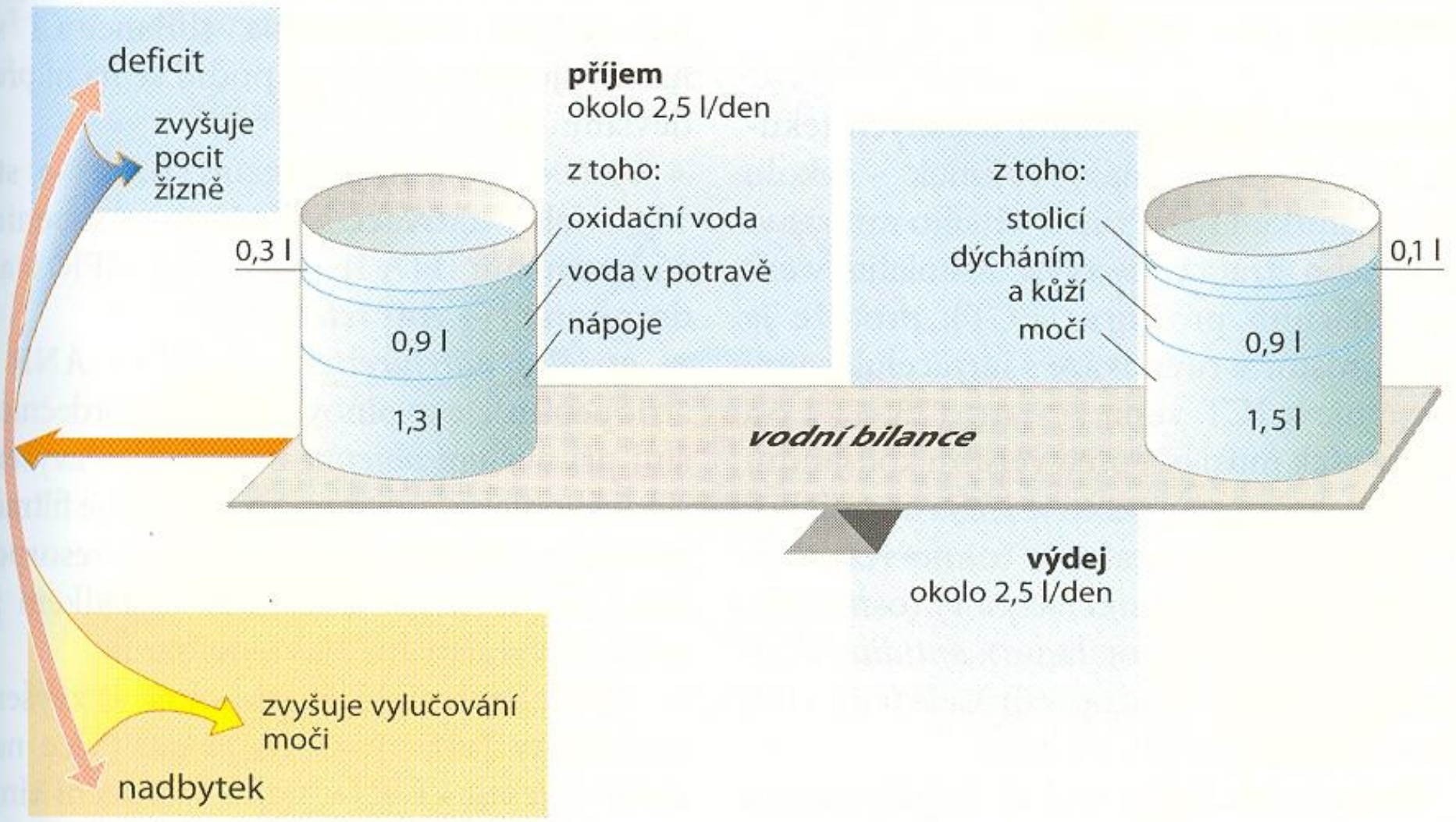
0,2 l/den

STOLICE

0,1 l/den

ZVRACENÍ

A. Vodní bilance u člověka

KREV

CELKOVÝ OBJEM (l)	% Z CELKOVÉ HMOTNOSTI
4,5 - 6	6 - 8

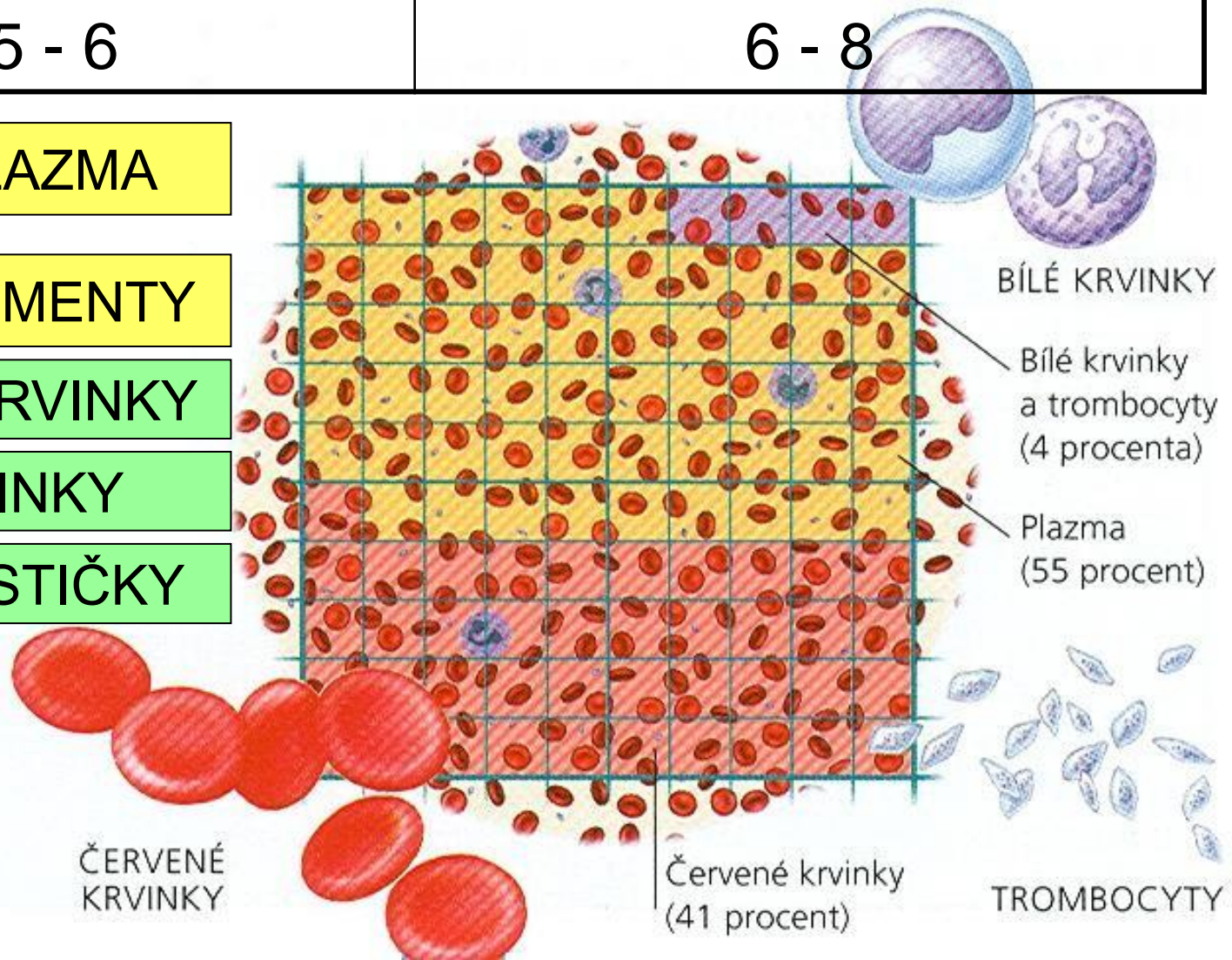
KREVNÍ PLAZMA

KREVNÍ ELEMENTY

ČERVENÉ KRVINKY

BÍLÉ KRVINKY

KREVNÍ DESTIČKY

FUNKCE KRVE

- TRANSPORTNÍ – zahrnuje transport různých látek do celého těla a mezi jednotlivými orgány (O_2 , CO_2 , živiny, zplodiny, hormony, vitamíny); krev transportuje i teplo
- HOMEOSTATICKÁ – reguluje *acidobazickou rovnováhu*; tím, že krev omývá receptory a transportuje hormony a další látky, umožňuje činnost dalším homeostatickým mechanismům (zachování stálého objemu, stálé koncentrace iontů a stálého osmotického tlaku)
- OBRANNÁ, IMUNITNÍ – zprostředkováno bílými krvinkami a plazmou; *hemokoagulace* – zamezuje šíření škodlivin vyvolávající záněty

KREVNÍ PLAZMA

CELKOVÝ OBJEM (l)	% Z CELKOVÉ HMOTNOSTI
3 – 3,5	5

SLOŽENÍ KREVNÍ PLAZMY

VODA	90 %
ANORGANICKÉ LÁTKY	10 %
ORGANICKÉ LÁTKY	

PLAZMATICKÉ PROTEINY, BÍLKOVINY KREVNÍ PLAZMY

ALBUMINY

- vytvářejí onkotický tlak
- přenašeči některých látek, např. hormonů

GLOBULINY α , β , a γ

- jsou významné pro obranu organismu, zvláště γ -globuliny (*imunoglobuliny*)
- vážou na sebe některé enzymy, hormony
- α -globuliny vážou na sebe tuky, měď a volný hemoglobin
- β -globuliny mají význam pro transport železa a tuků, zejména cholesterolu

FIBRINOGEN

- je nezbytný při srážení krve

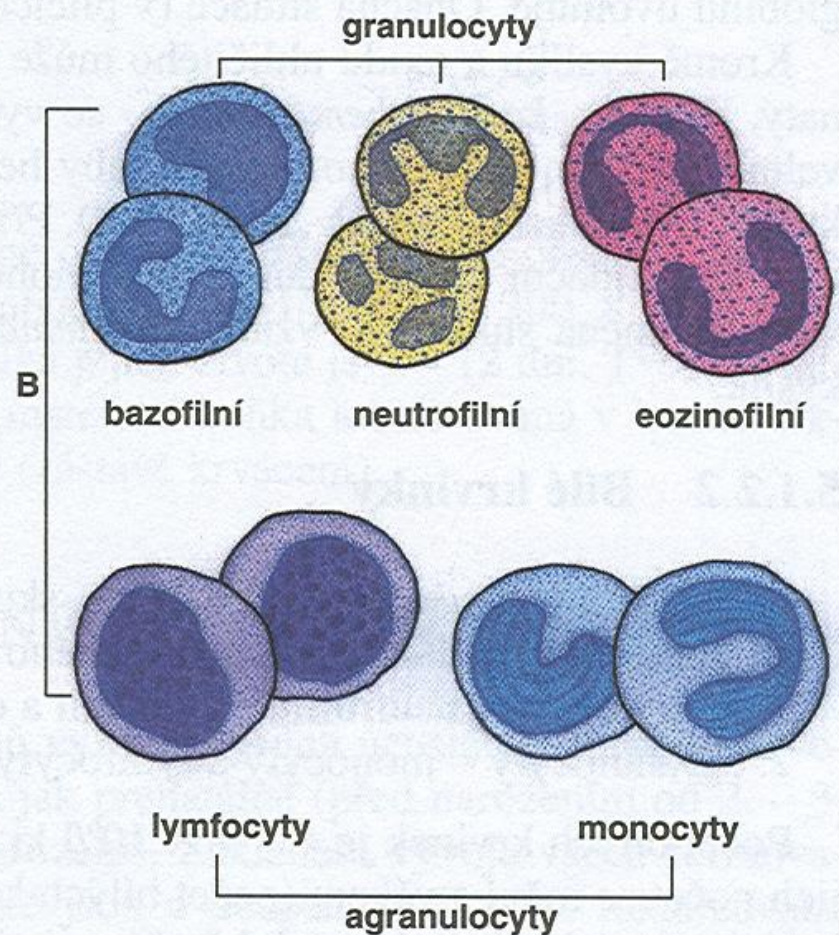
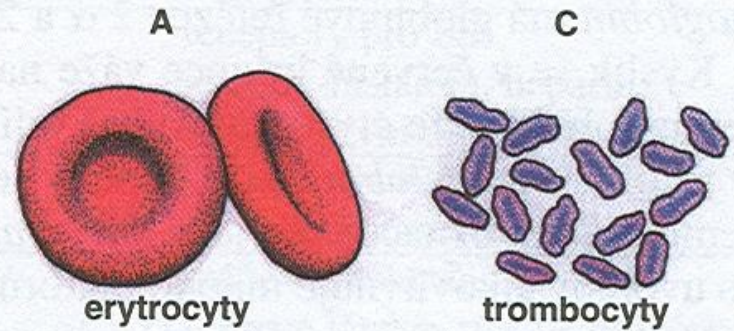

KREVNÍ ELEMENTY

ČERVENÉ KRVINKY -
ERYTROCYTY

BÍLÉ KRVINKY -
LEUKOCYTY

KREVNÍ DESTIČKY -
TROMBOCYTY

ČERVENÉ KRVINKY - ERYTROCITY

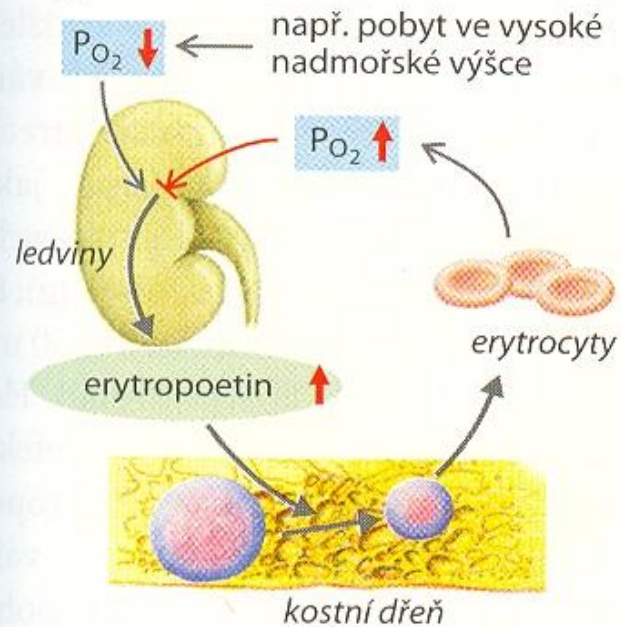
- nemají jádro
- velikost: 8 x 2 μm

FUNKCE:

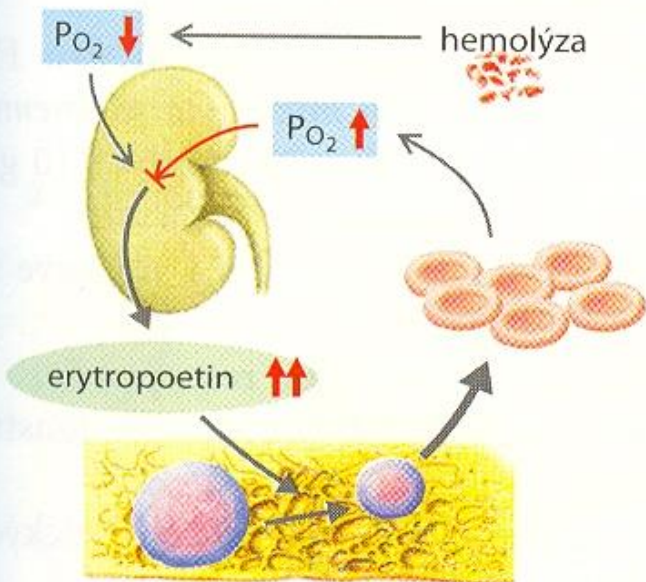
- přenos kyslíku a oxidu uhličitého mezi plícemi a tkáněmi
- podílejí se na udržování acidobazické rovnováhy v krvi
- vznikají v krvetvorných tkáních a odumírají především ve slezině
- přežívají 110-120 dnů
- obsahují krevní barvivo HEMOGLOBIN

A. Řízení počtu erytrocytů

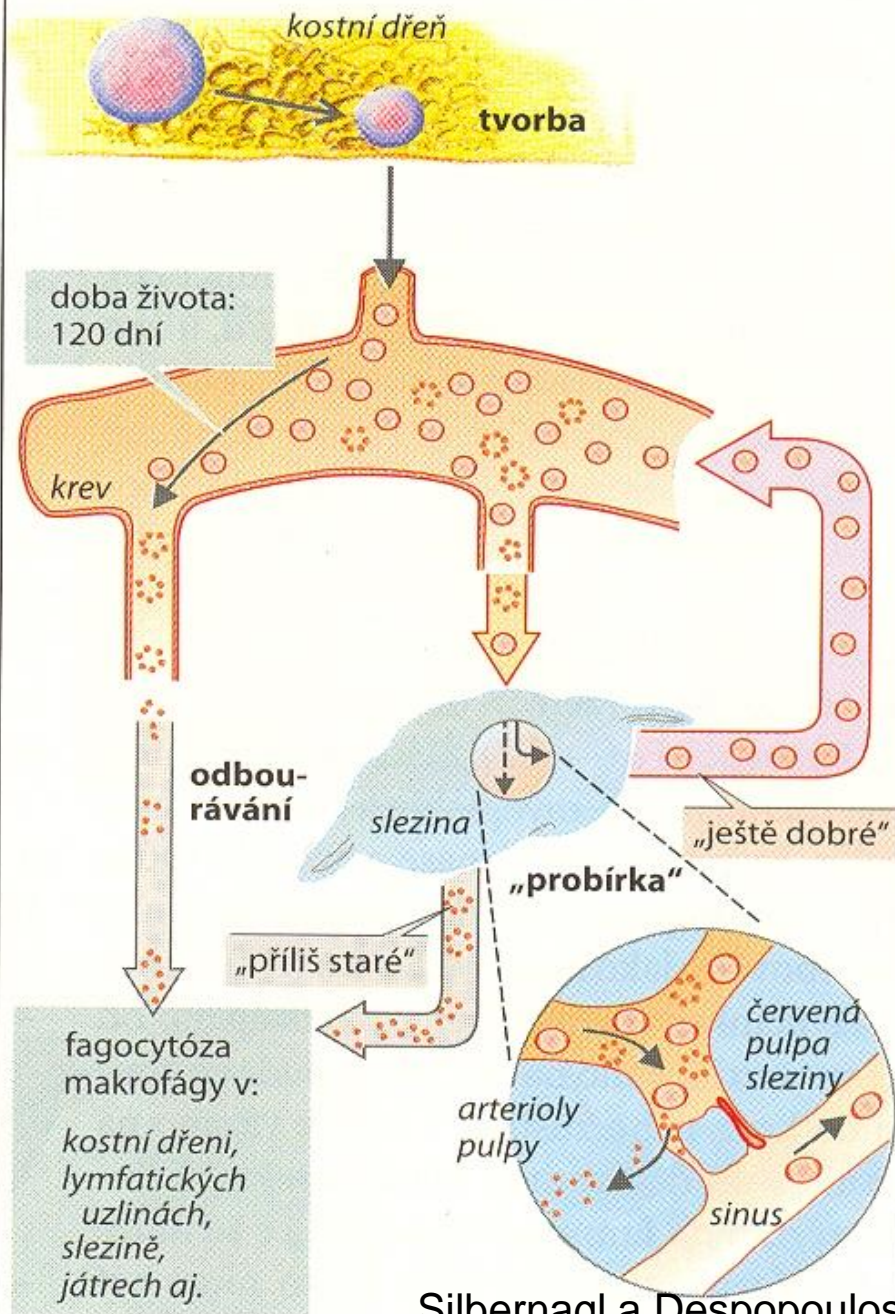
1 hypoxie

2 hemolýza

B. Doba života a zánik erytrocytů

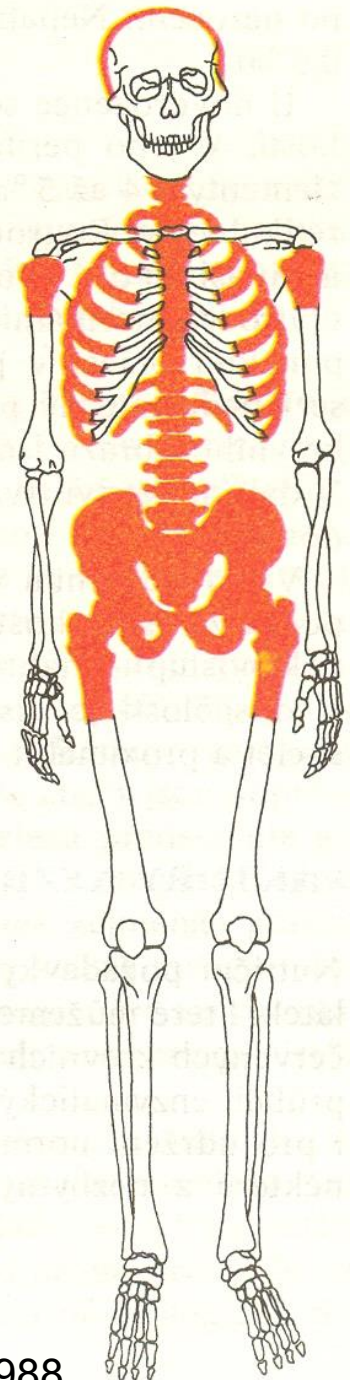

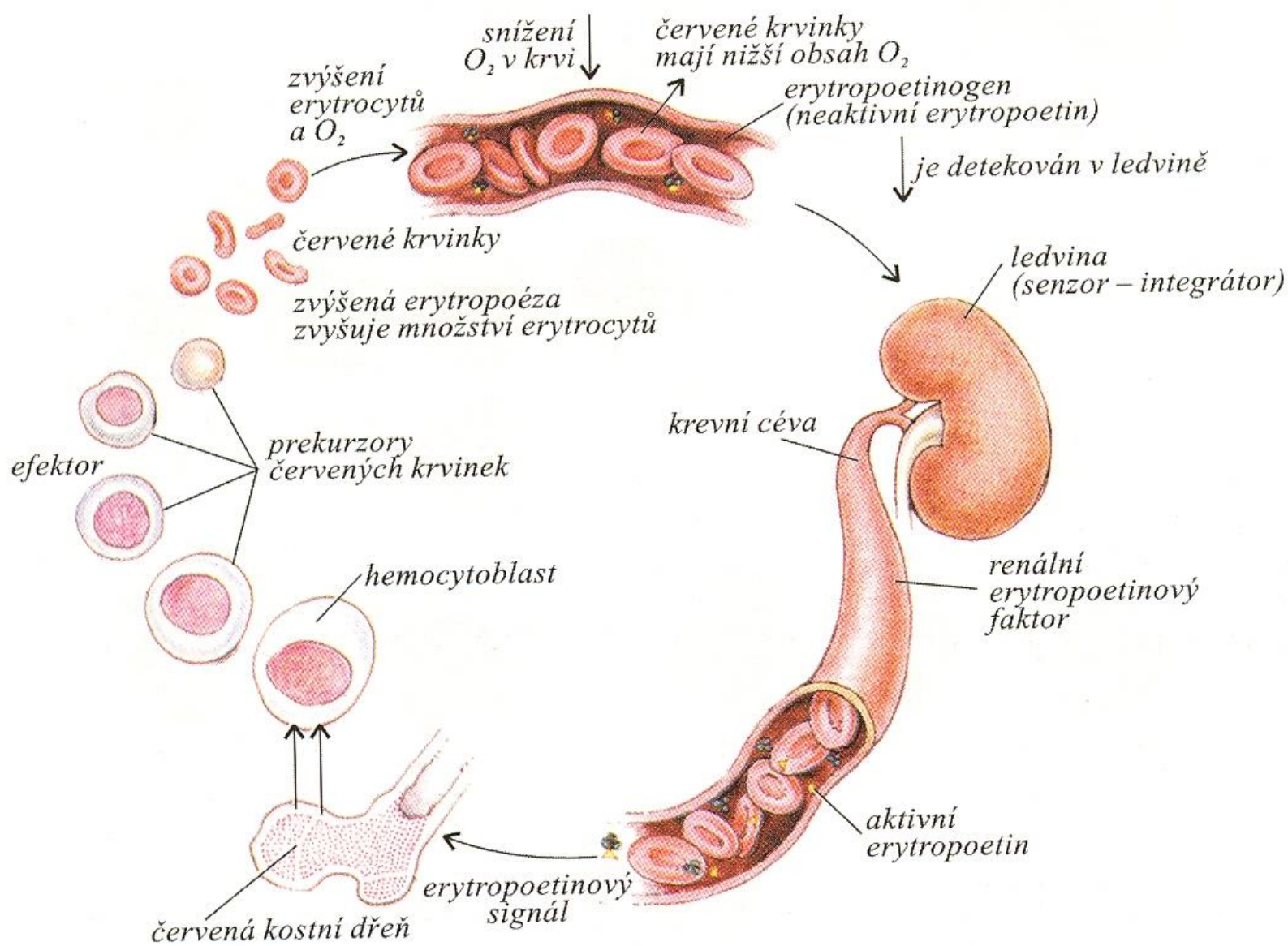
HEMOGLOBIN

- základní látka pro přenos krevních plynů
- chemicky se skládá z *protoporfyrinu*, který váže železo (tím vzniká hem) a z globulinu, což je bílkovina
- molekula hemoglobinu je tvořena čtyřmi polypeptidovými řetězci, z nichž každý váže jeden hem; na každý hem s dvojmocným železem se může vázat jedna molekula kyslíku

ERYTROPOÉZA = tvorba červených krvinek

- v dospělosti probíhá v červené kostní dřeni (obratle, žebra, ploché kosti)
- základem erythropoézy jsou *pluripotentní kmenové buňky*; z nich se stálým dělením vytvářejí červené krvinky
- erythropoéza je regulována hormonem **erythropoetinem**, jenž se tvoří především v ledvinách a asi z 10% v játrech
- pro erythropoézu je nezbytný dostatek železa

Obr. 6.4 Erythropoéza. Po snížení kyslíku v krvi uvolňují ledviny erythropoetický faktor. Ten přeměňuje inaktivní erythropoetin vznikající v játrech na aktivní erythropoetin, který stimuluje produkci erytrocytů v červené kostní dřeni. Tím se zvyšuje erythropoéza, zvyšuje se množství červených krvinek a krev se znovu nasytí kyslíkem.

BÍLÉ KRVINKY - LEUKOCYTY

GRANULOCYTY

NEUTROFILNÍ

EOZINOFILNÍ

BAZOFILNÍ

AGRANULOCYTY

LYMFOCYTY

MONOCYTY

- mají jádro
- velikost: 6 - 25 μm

FUNKCE:

- účastní se na obraně organismu v imunitních dějích
- délka života je různá: od několika hodin až po 300 dnů

KREVNÍ DESTIČKY - TROMBOCYTY

- počet: 150 - 400 000 v 1 μl
- bezjaderné částice
- velikost: 2-4 x 0,5-1 μm

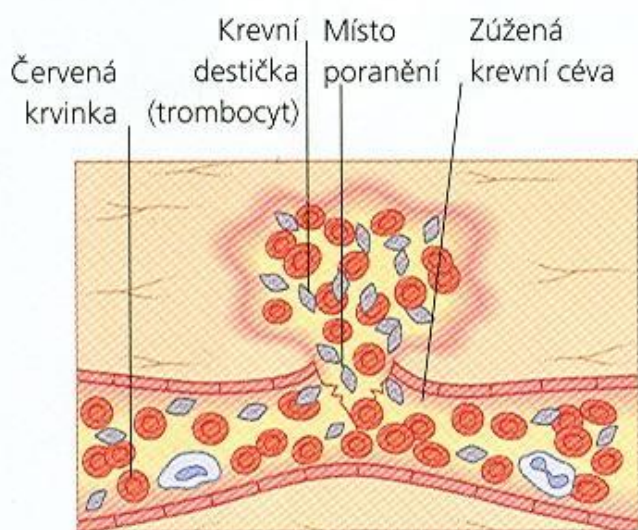
FUNKCE:

- syntetizují mnoho látek
- jsou důležité pro zdravý růst cévního endotelu
- účastní se na zástavě krvácení
- hrají roli při zánětlivých reakcích

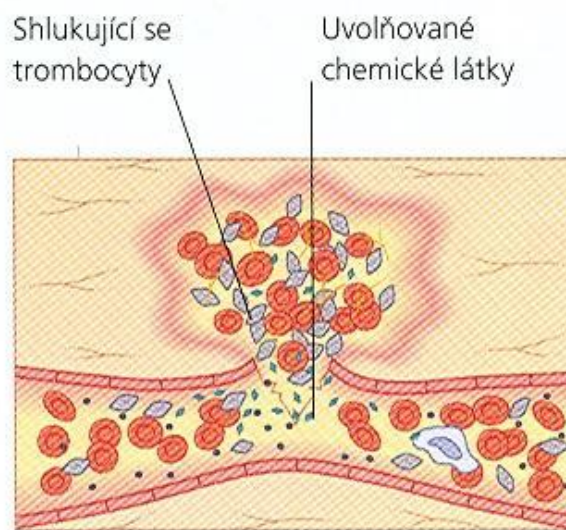
HEMOSTÁZA = zástava krvácení

- na zástavě krvácení se podílí: reakce cév, destiček a hemokoagulace
- při poranění céva reaguje tak, že se kontrahuje

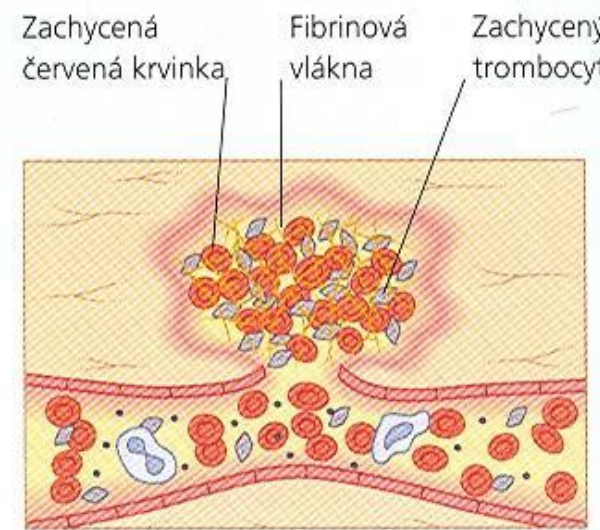
Aktivace krevních destiček

V prvním stadiu srážení se krevní destičky (trombocyty) dostávají do styku s poškozenou cévní stěnou. Stávají se lepkavými a začínají se shlukovat v místě poranění.

Uvolňování chemických látek

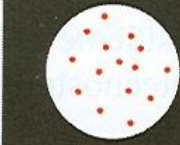

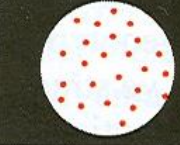

Shluklé krevní destičky a poškozená tkáň uvolňují chemické látky, které spouštějí celý složitý řetěz reakcí. Produktem tohoto pochodu jsou látky, které umožňují srážení krve.

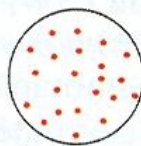

Tvoření fibrinu

Vlákna fibrinu v místě poranění tvoří spleť. Tato fibrinová „sít“ zachycuje další krevní částice, které pak v tomto místě, obvykle během deseti minut, vytvoří rosolovitou sraženinu.

KREVNÍ SKUPINY – systém AB0

Krev příjemce		Reakce s krví dárce			
Antigeny červených krvinek	Plazmatické protilátky	Dárce sk. 0	Dárce sk. A	Dárce sk. B	Dárce sk. AB
žádné skupina 0	anti-A anti-B				
A skupina A	anti-B				
B skupina B	anti-A				
AB skupina AB	žádné				

normální krev

aglutinovaná krev

Rokyta, 2000

Obr. 6.6 Znárodnění krevních skupin a jejich kompatibility včetně možných kombinací u dárce a příjemce

KREVNÍ SKUPINY – Rh-systém

- 6 Rh-antigenů: C, D, E, c, d, e
- 85% populace D-antigen → Rh-pozitivní (Rh⁺)
- 15% populace bez antigenu D → Rh-negativní (Rh⁻)

HOMEOSTÁZA = stálost vnitřního prostředí

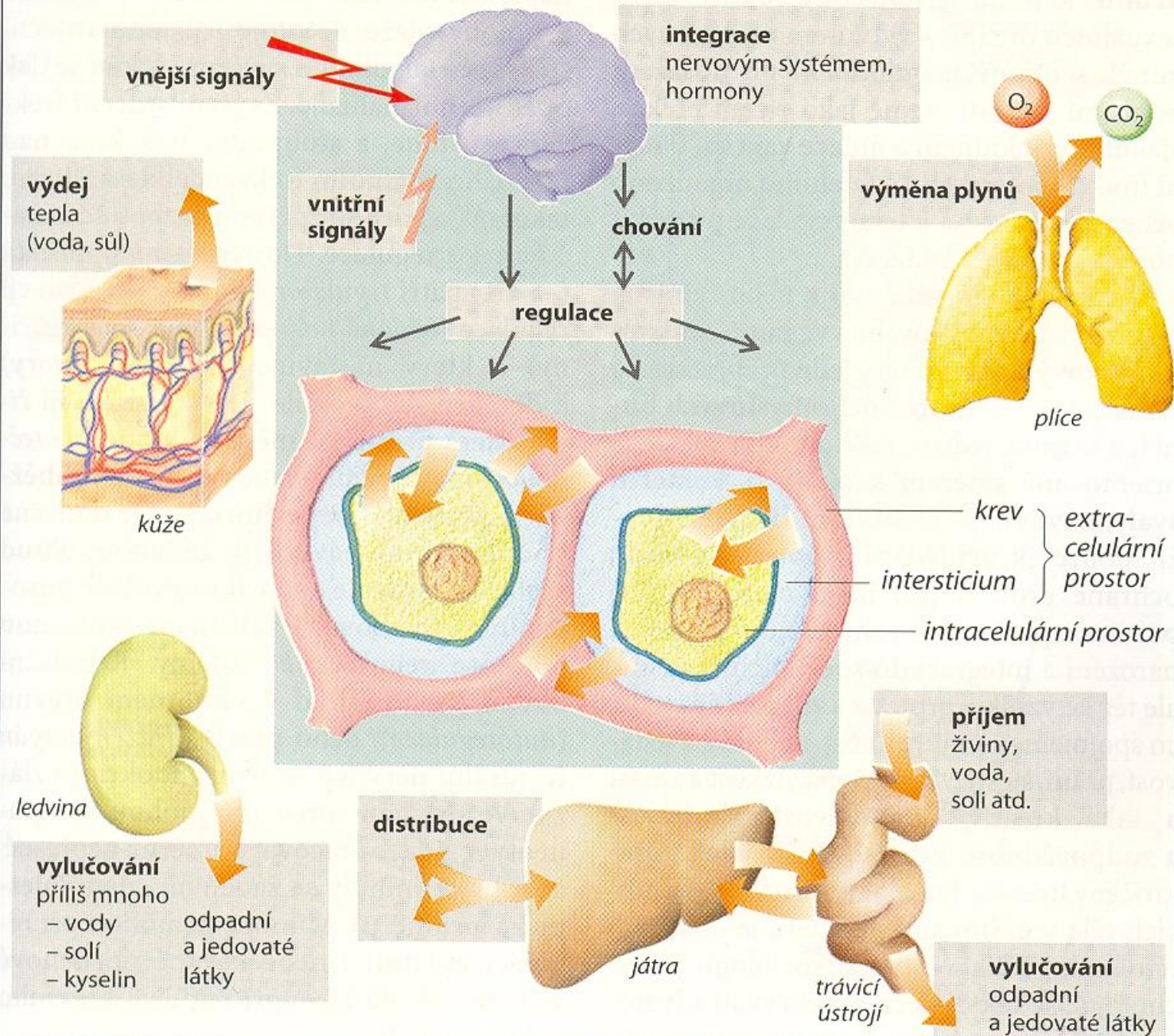
- jedna ze základních vlastností živých organizmů je zachování stálých podmínek ve vnitřním prostředí při nejrůznějších metabolických nárocích, a to i při měnících se podmínkách okolí
- každá déletrvající odchylka některé základní fyziologické nebo biochemické veličiny od střední hodnoty nebo rozmezí hodnot znamená porušení homeostázy, tedy nefyziologický stav, který může být příznakem chorobného stavu

Hodnoty vnitřního prostředí: koncentrace některých iontů (Na^+ , K^+ , Cl^- , Ca^{2+}), pH, obsah vody, tělesná teplota, koncentrace glukózy, obsah O_2 a CO_2

ACIDOBAZICKÁ ROVNOVÁHA

- popisuje vztahy a závislosti ovlivňující reakci tělesných tekutin

B. Udržování „vnitřního“ prostředí u člověka

FYZIOLOGIE SRDCE A KREVNÍHO OBĚHU

FUNKCE KREVNÍHO OBĚHU

CÉVY

FUNKČNÍ MORFOLOGIE SRDCE

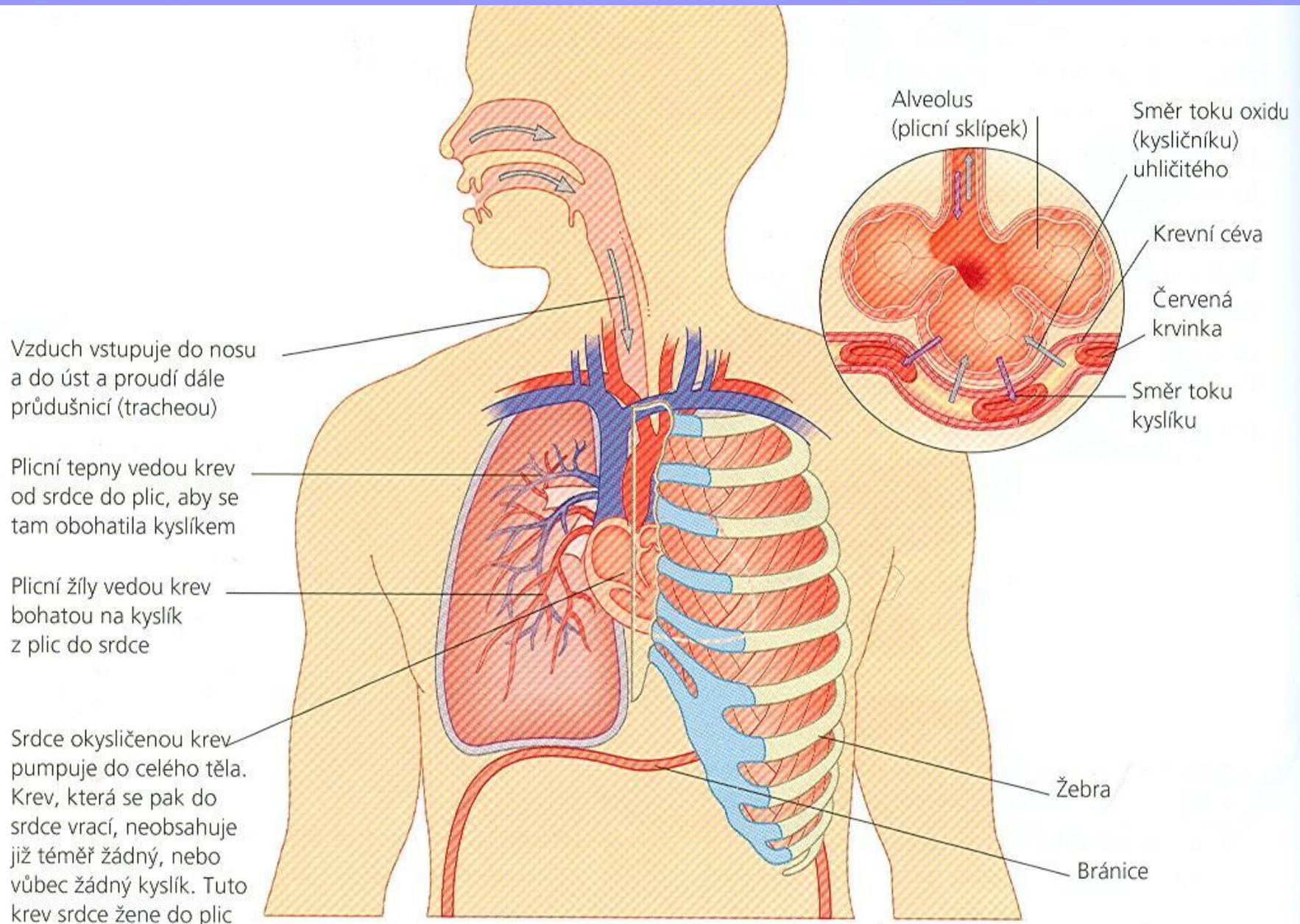
FUNKCE CHLOPNÍ

FUNKCE SRDCE

SRDEČNÍ VÝDEJ

ZEVNÍ PROJEVY SRDEČNÍ ČINNOSTI

FUNKCE KREVNÍHO OBĚHU

CÉVY

TEPNY = ARTERIE

- dávají krevnímu oběhu pružnost

TEPÉNKY = ARTERIOLY

- dávají krevnímu oběhu odpor

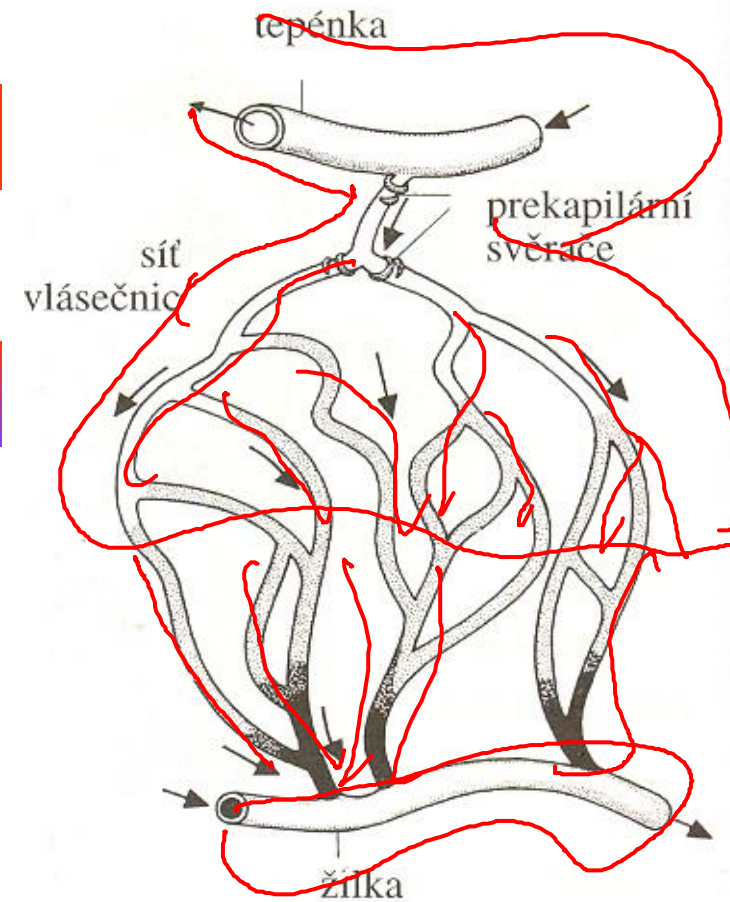
VLÁSEČNICE = KAPILÁRY

- dochází zde k výměně O_2 a CO_2
- pomáhají regulovat tělesnou teplotu

ŽILKY = VENULY

ŽÍLY = VENY

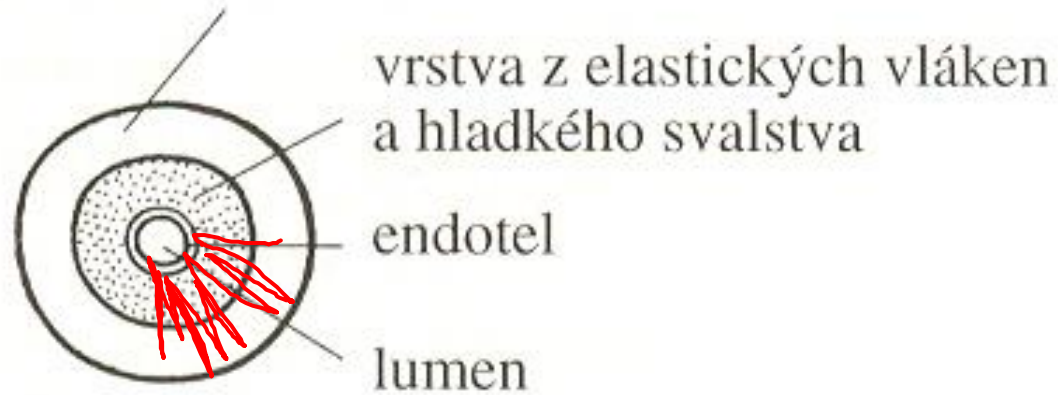
- navrací krev zpátky do srdce

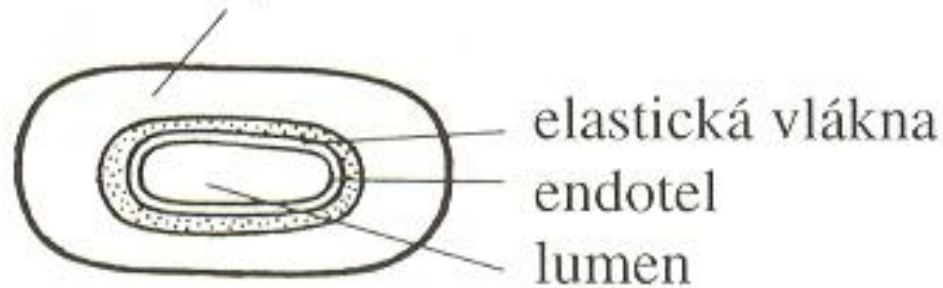
tepna

vazivový obal (kolagenní vlákna)

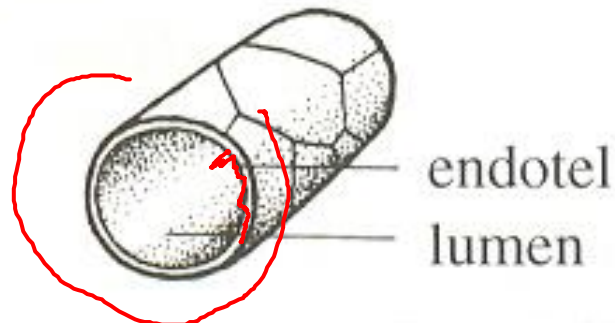

žíla

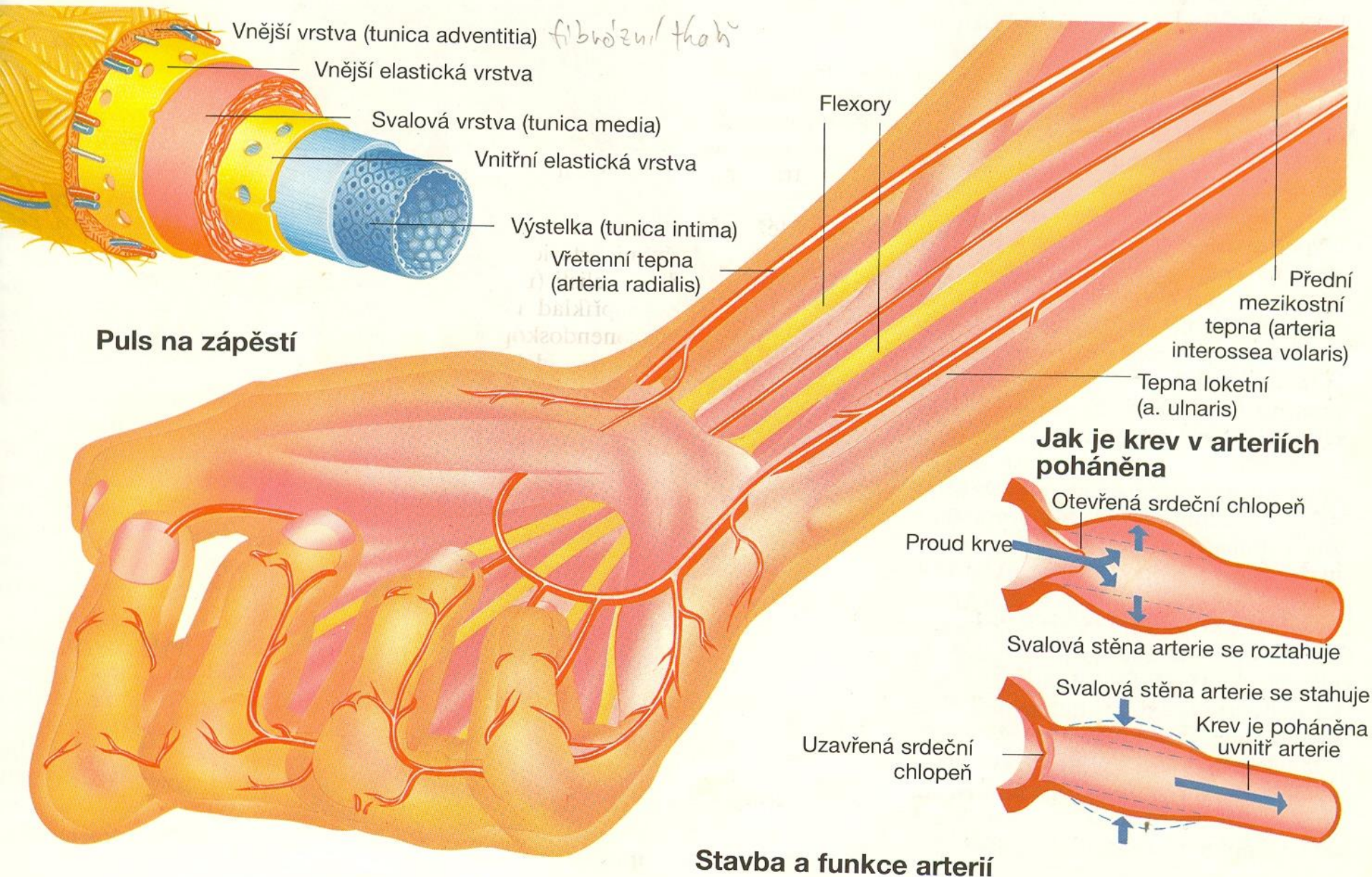
vazivový obal

vlásečnice

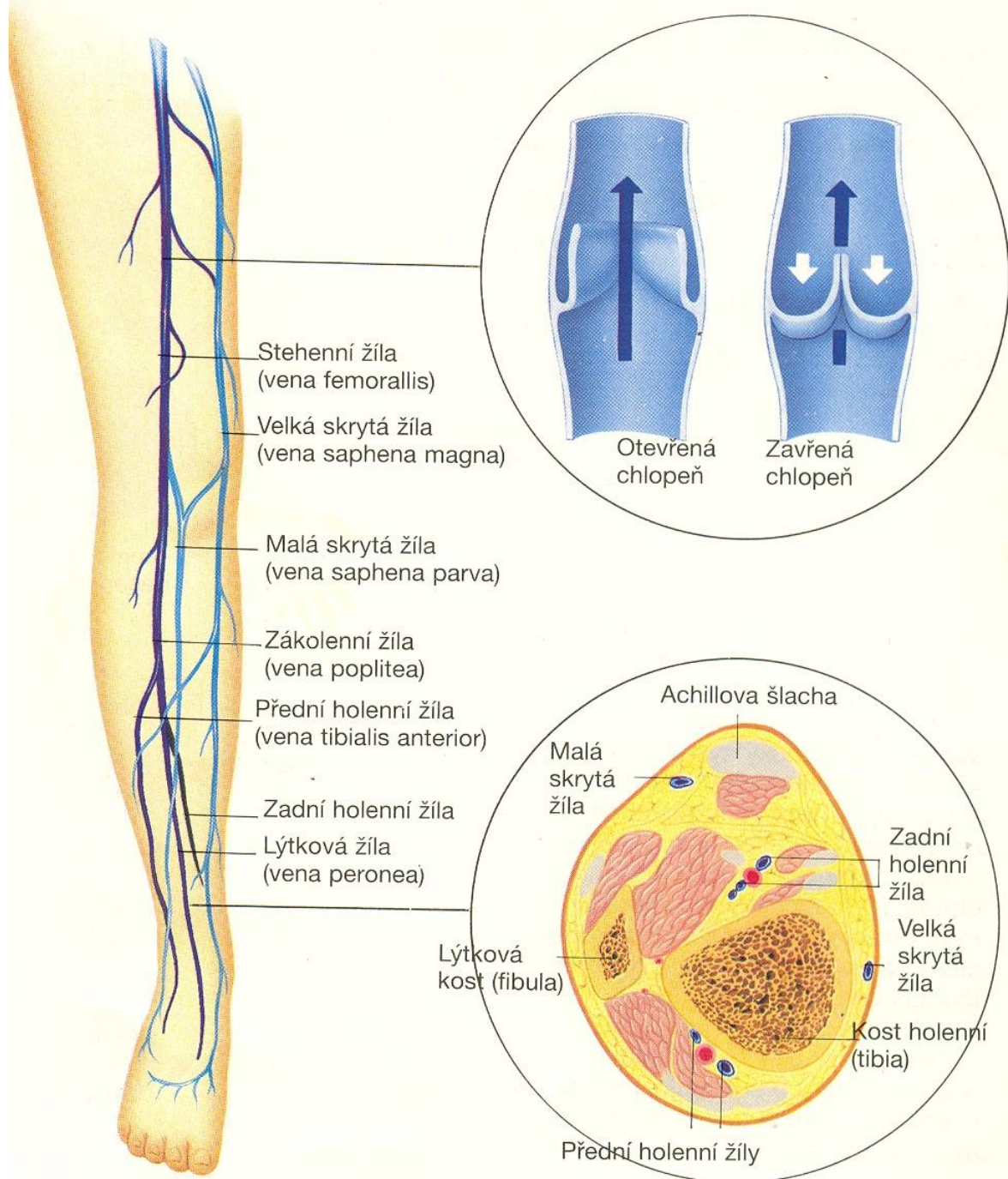

STAVBA A FUNKCE ARTÉRIE

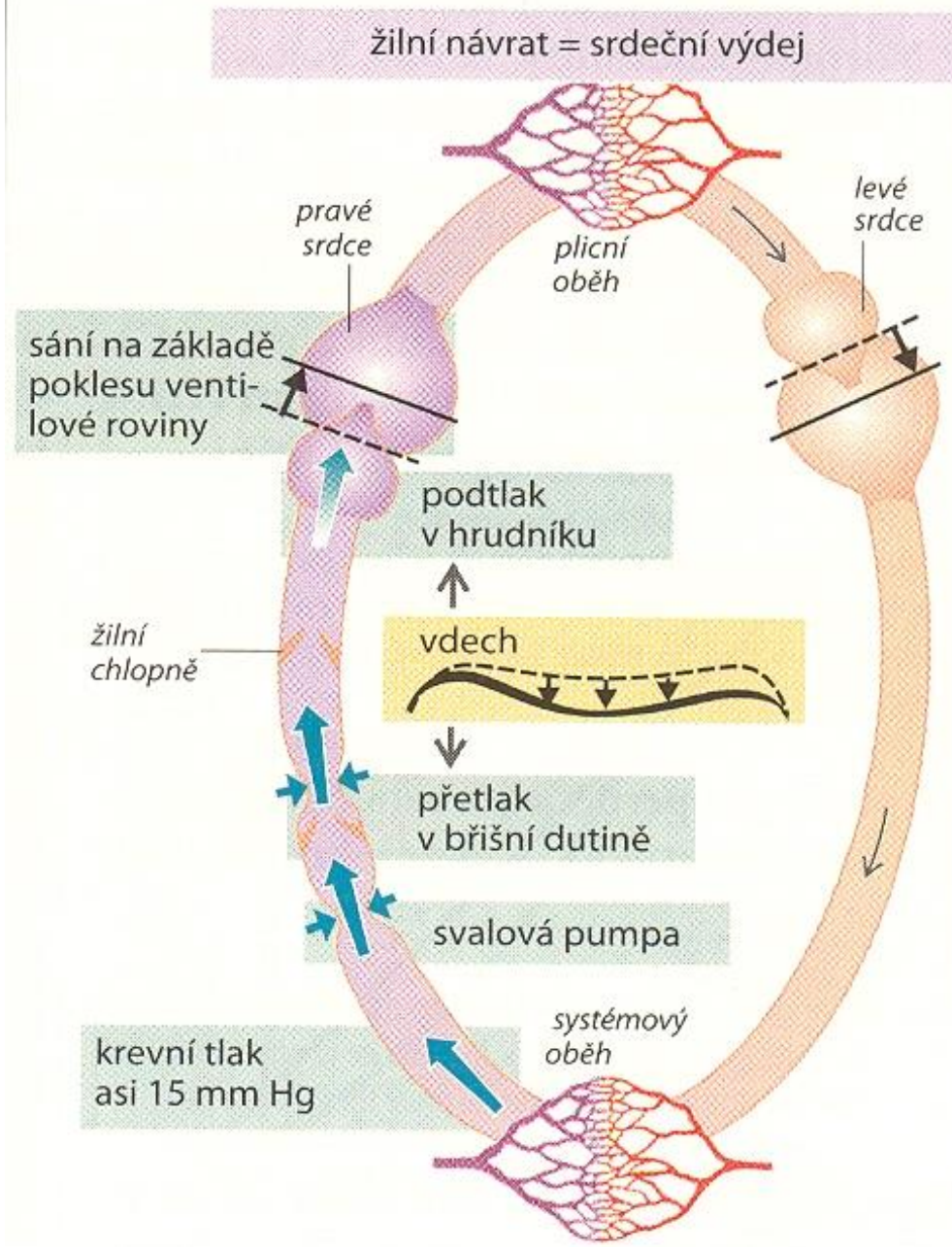

ŽÍLY

- návrat krve žílymi k srdci je zajištěn činností srdce a negativním nitrohrudním tlakem
- podporuje jej i smršťování pracujícího kosterního svalstva – svalová pumpa
- v dolních končetinách jsou v žilách kapsovitě chlopně, které brání zpětnému toku krve

B. Žilní návrat

DISTRIBUCE KRVE

Tepny a žíly dopravující krev do plic a z plic	12%
Žíly	59%
Tepny	15%
Kapiláry	5%
Srdce	9%

FUNKČNÍ MORFOLOGIE SRDCE

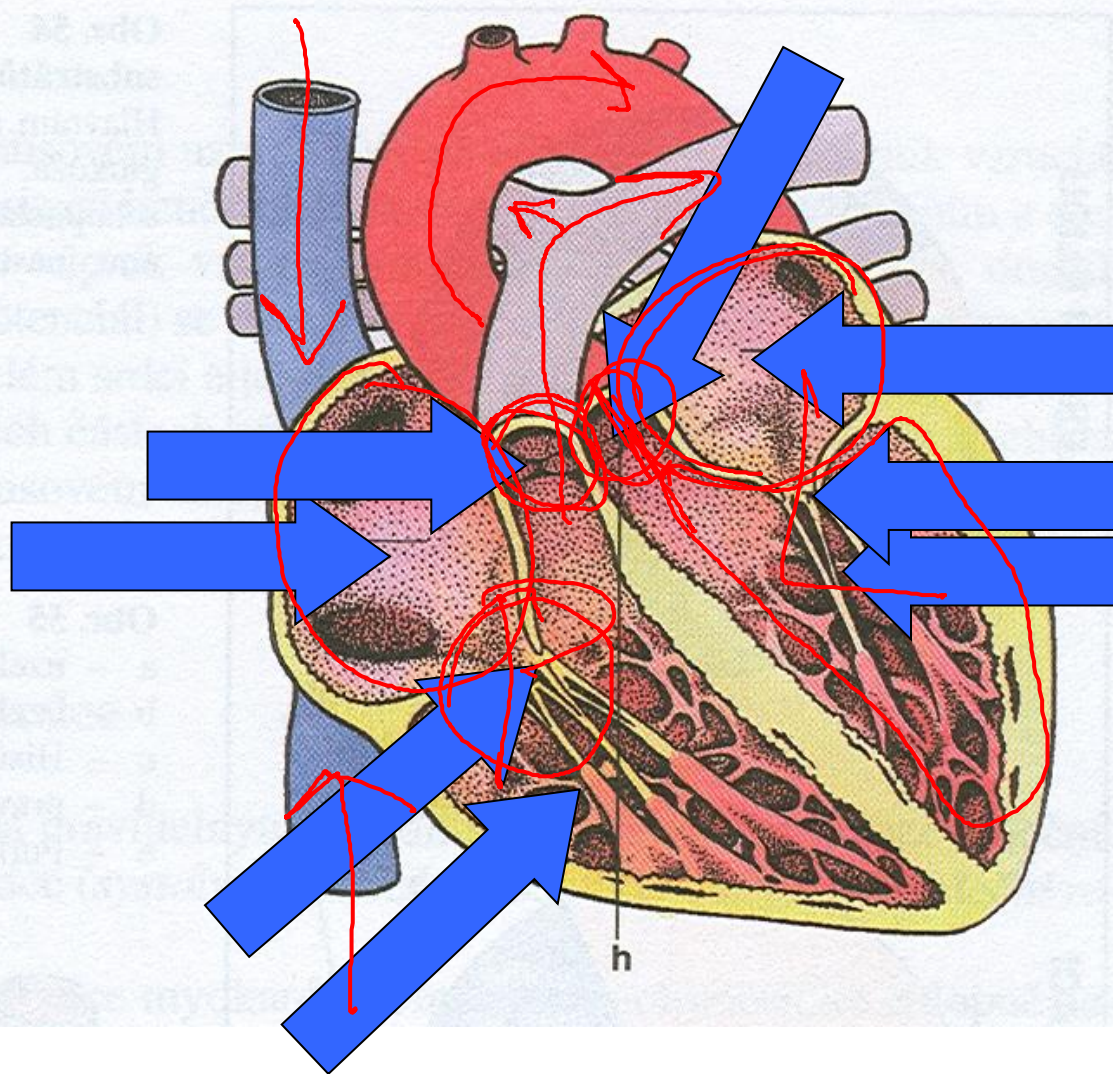
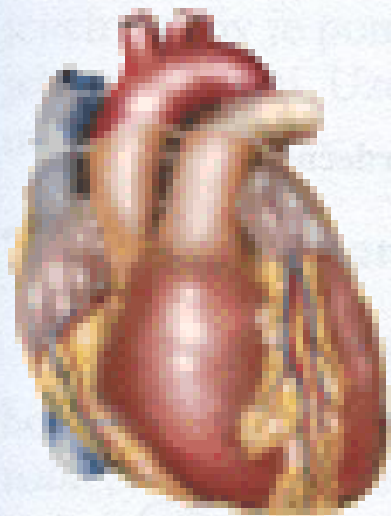
- SRDCE je dutý orgán, tvořený srdeční svalovinou
- zdrojem energie pro srdeční činnost jsou mastné kyseliny, laktát, glukóza a aminokyseliny

SRDEČNÍ SVALOVINA

- svalové buňky jsou propojeny plazmatickými můstky
- buněčná jádra jsou uložena centrálně jako u svalů hladkých
- v miofibrilách je patrné příčné pruhování, obdobně jako u kosterního svalu
- nejmohutnější svalovina je v levé komoře a slabší v pravé, stěna předsíní je tenká
- svalovina srdce se upíná k síňokomorové přepážce

Obr. 53 Srdeční dutiny

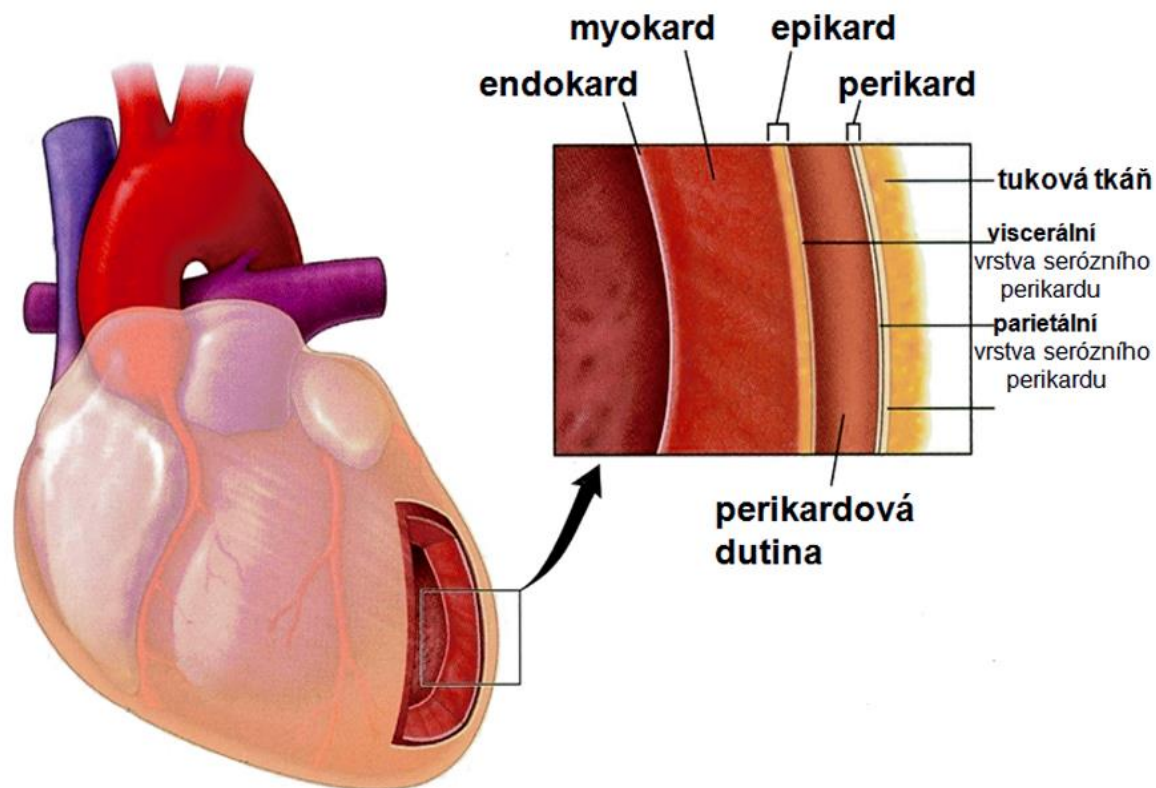
- a – pravá předsíň
- b – levá předsíň
- c – pravá komora srdeční
- d – levá komora srdeční
- e – chlopeň trojcípá
- f – chlopeň dvojcípá
- g – poloměsíčitá chlopně tepny plicní
- h – poloměsíčitá chlopně aorty

PERIKARD

- vazivový obal srdce

FUNKCE CHLOPNÍ

- jednosměrný průtok krve v srdci je zajišťován chlopněmi
- chlopně působí jako ventily
- mohou být nahrazeny umělou chlopní – skutečným ventilem
- srdeční chlopně jsou umístěny ve vazivové tkáni, přepážce mezi předsíněmi a komorami

POLOMĚSIČITÉ CHLOPNĚ

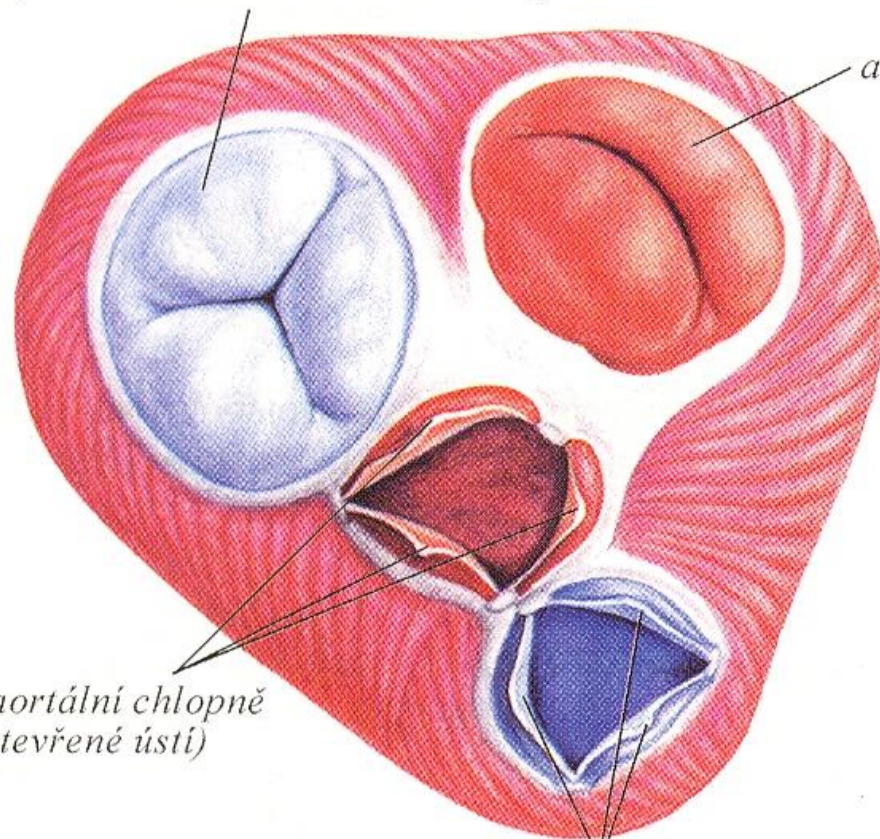
- se skládají ze tří pohyblivých segmentů
- oddělují prostor velkých cév, aorty a plicní tepny od dutin srdečních komor
- chlopeň aortální, chlopeň pulmonální

CHLOPNĚ CÍPATÉ (ATRIOVENTRIKULÁRNÍ)

- oddělují prostor srdečních předsíní a komor
  - trikuspidální chlopeň se skládá ze tří částí a odděluje pravou předsíň od pravé komory
  - bikuspidální chlopeň (mitrální) má dvě části
-
- chlopně se uzavírají pasivně působením zvýšeného tlaku v příslušné dutině

trikuspidální atrioventrikulární chlopeň

*mitrální (bikuspidální)
atrioventrikulární chlopeň*

*cípy aortální chlopně
(otevřené ústí)*

*cípy pulmonální chlopně
(otevřené ústí)*

FUNKCE SRDCE

KREVNÍ OBĚH

MALÝ

- je poháněn pravou komorou srdeční

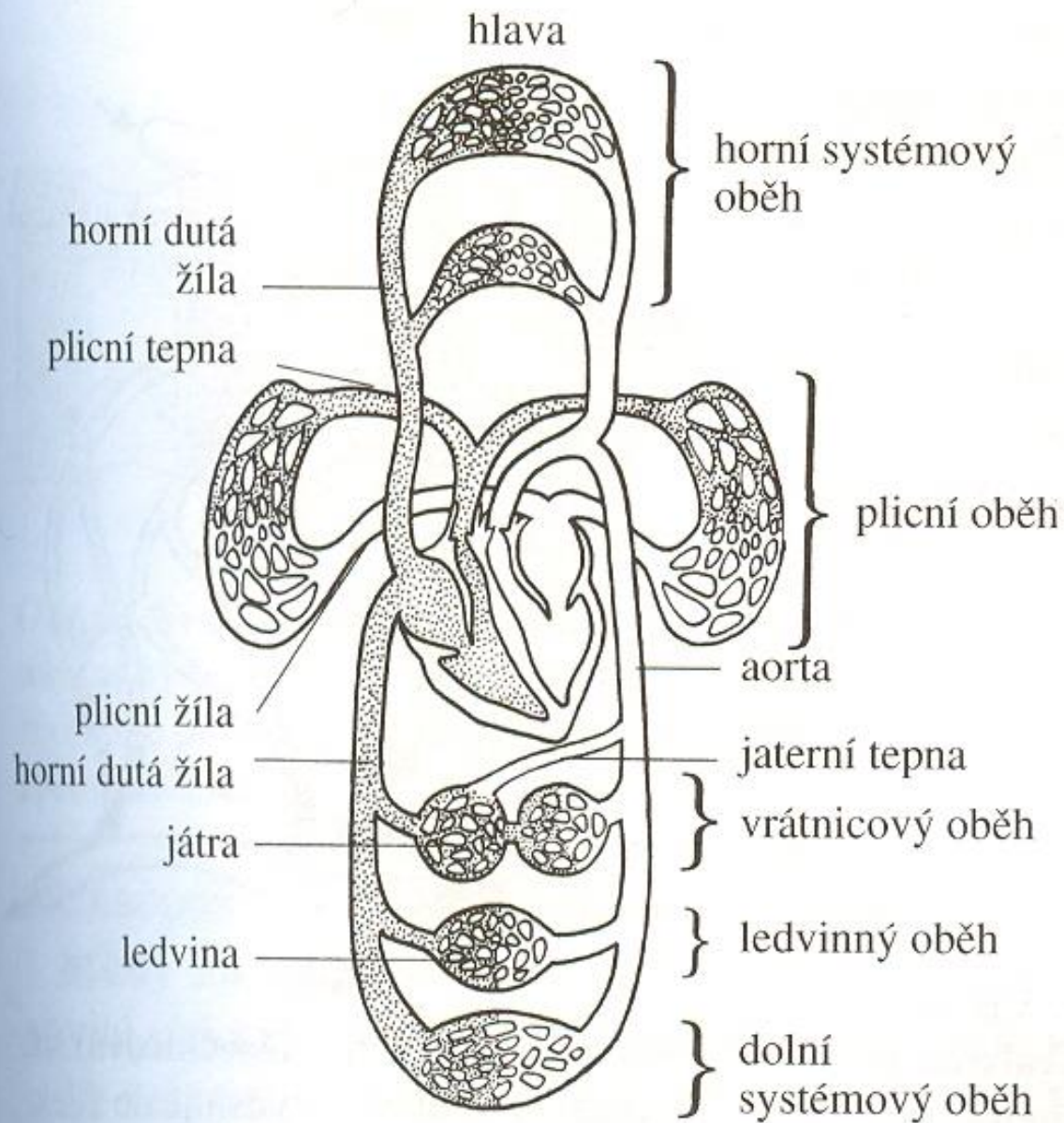
VELKÝ

- je poháněn levou komorou srdeční

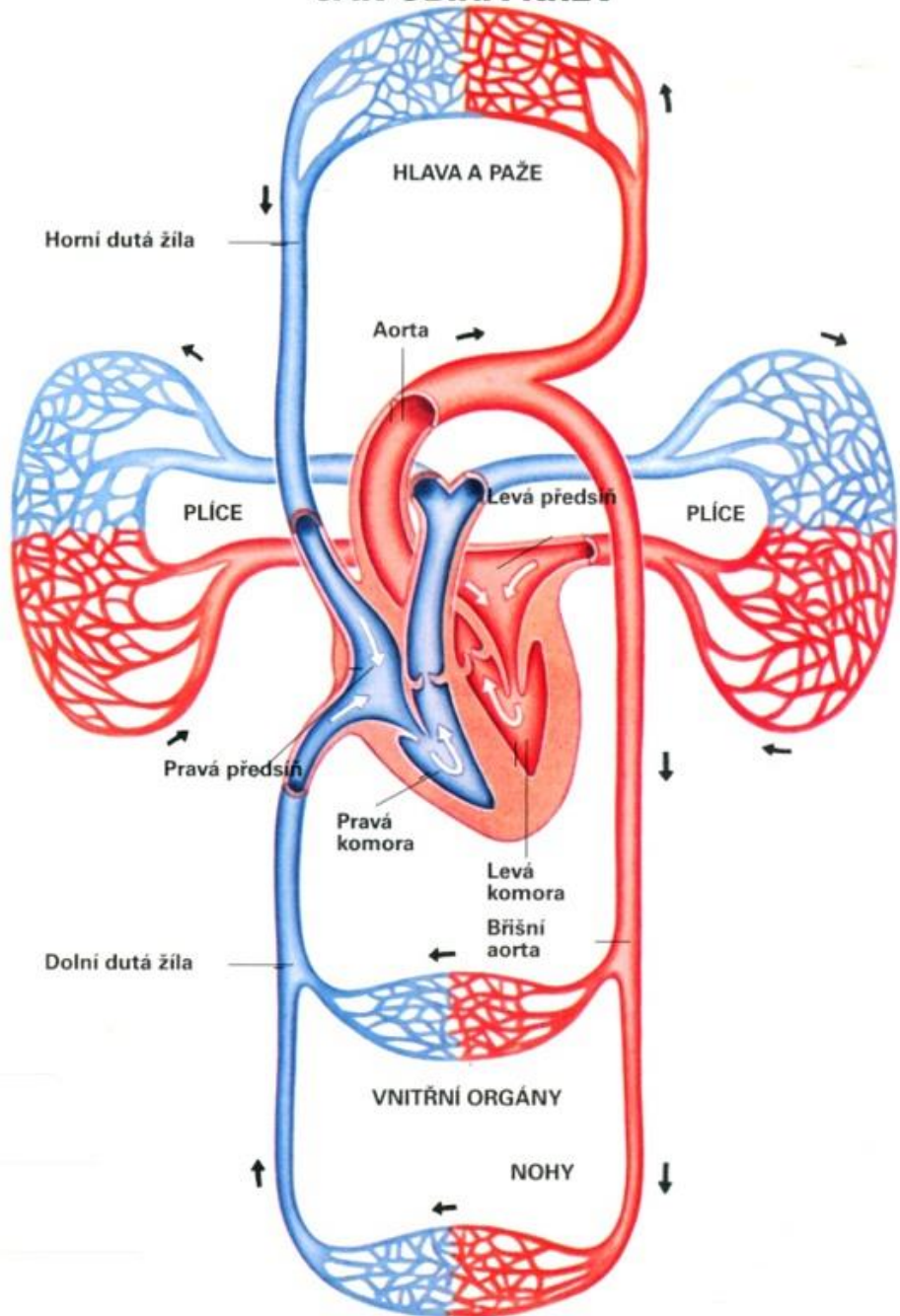
MINUTOVÝ OBJEM SRDEČNÍ Q

- je množství krve, které srdce vyvrhne do krevního oběhu za 1min.
- závisí od množství krve vyvrhnutého při jedné kontrakci (systolický objem – QS) a počtu srdečních kontrakcí za minutu – SF.

Obr. 29 Hlavní obvody cévní soustavy (schematicky); krev s nízkým obsahem O_2 vytečkována

JAK OBÍHÁ KREV

MALÝ KREVNÍ OBĚH

VELKÝ KREVNÍ OBĚH

VRÁTNICOVÝ OBĚH

- shromažďuje krev procházející trávicí soustavou a odvádí ji do jater (vrátnicová žíla - přivádí krev do jater)

LEDVINNÝ OBĚH

HORNÍ A DOLNÍ SYSTÉMOVÝ OBĚH

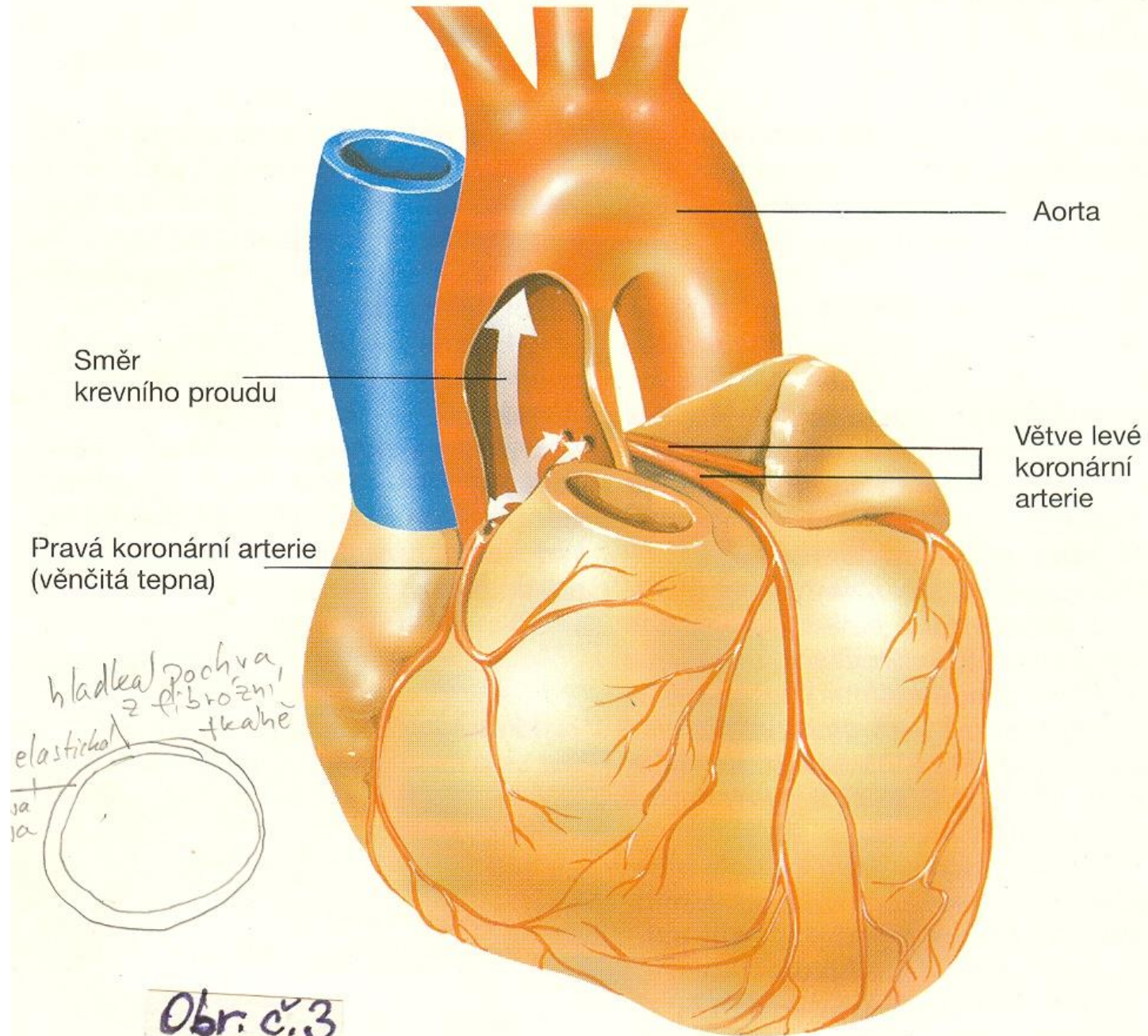
- tělní obvod zahrnující mozek, svaly, kůži, žlázy a další orgány

KORONÁRNÍ OBĚH

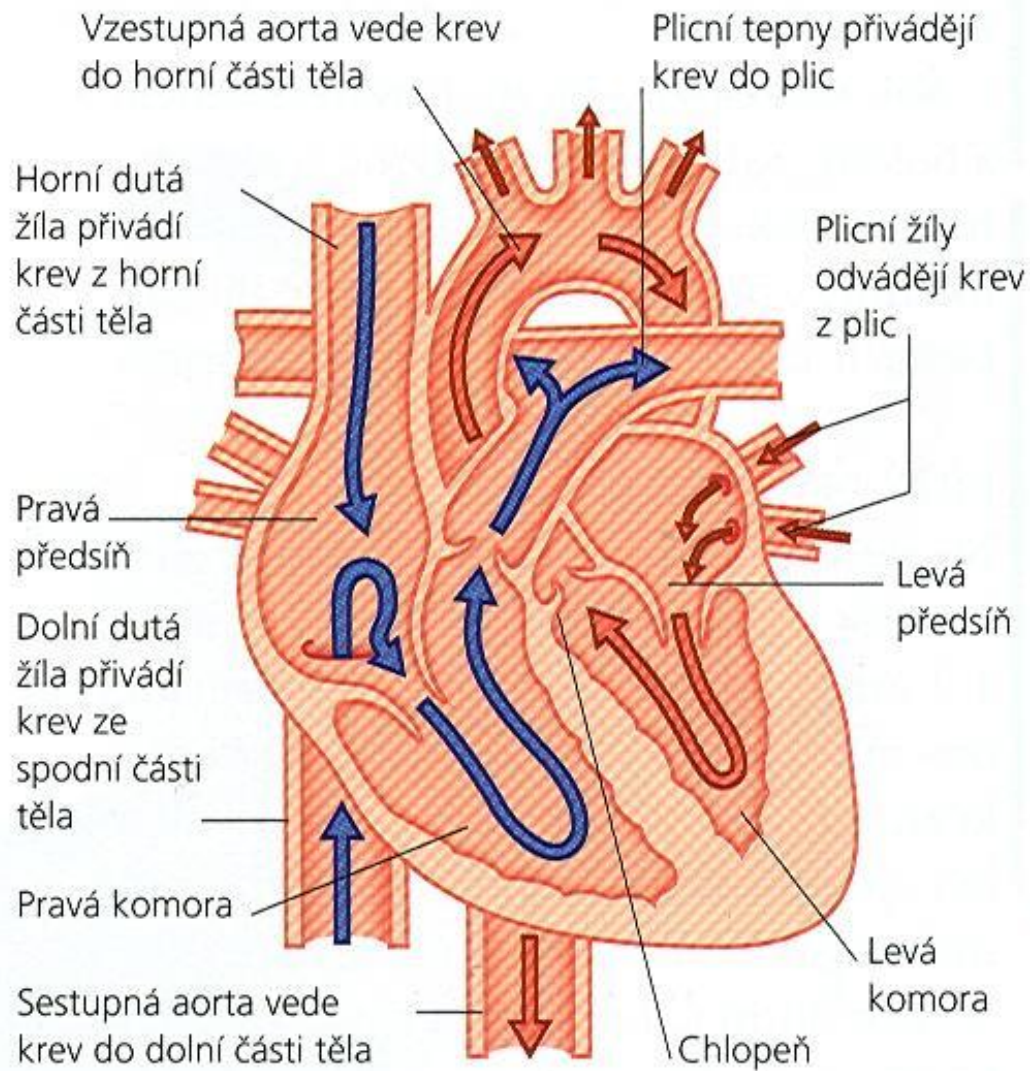
- slouží k zásobování srdečních svalových buněk, vytvářejí jej věnčité cévy

Věčité tepny (arteriae coronariae)

Obr. č. 3

KLÍČ

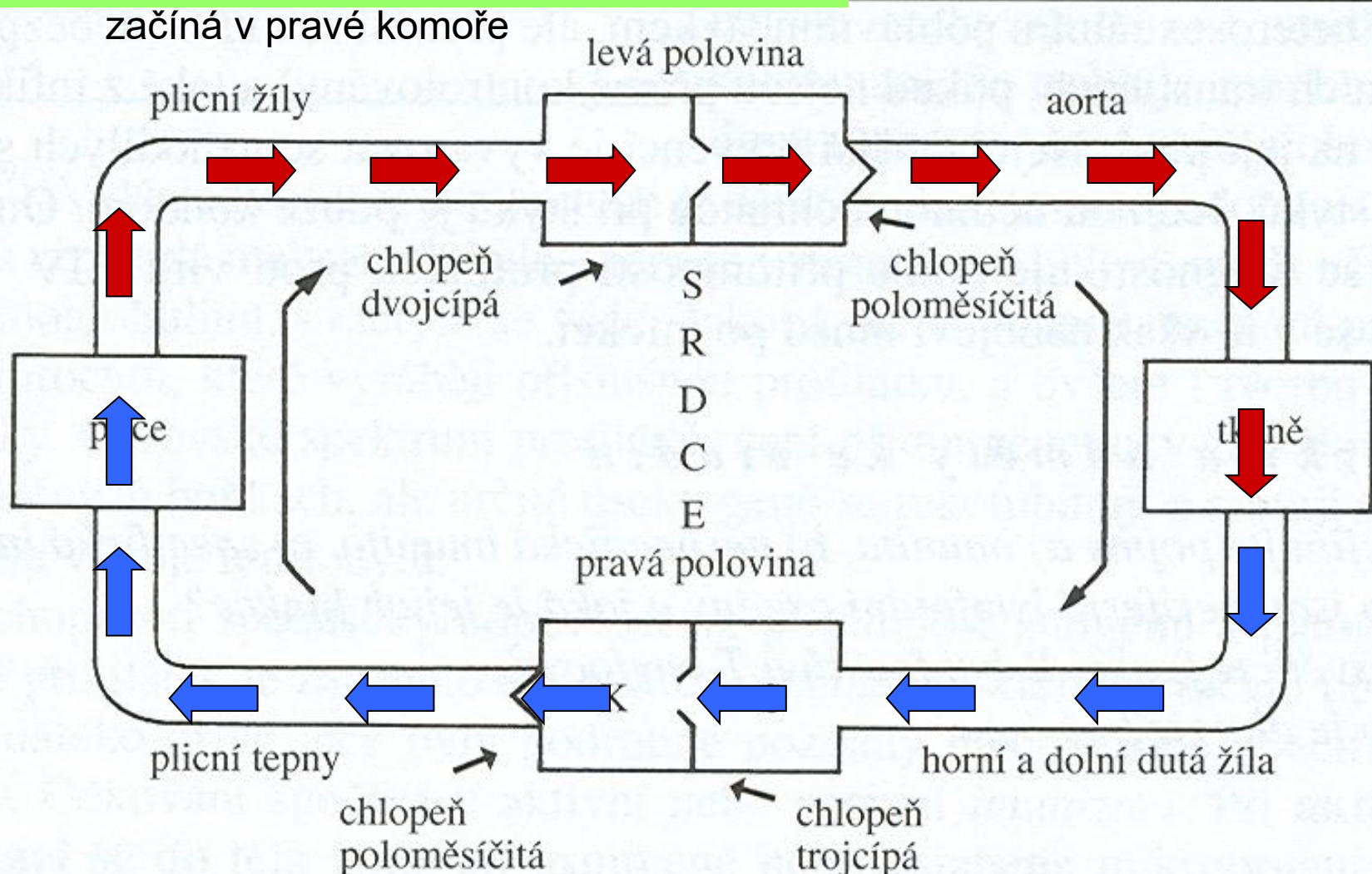

Směr proudění okysličené krve

Směr proudění odkysličené krve

MALÝ KREVNÍ OBĚH

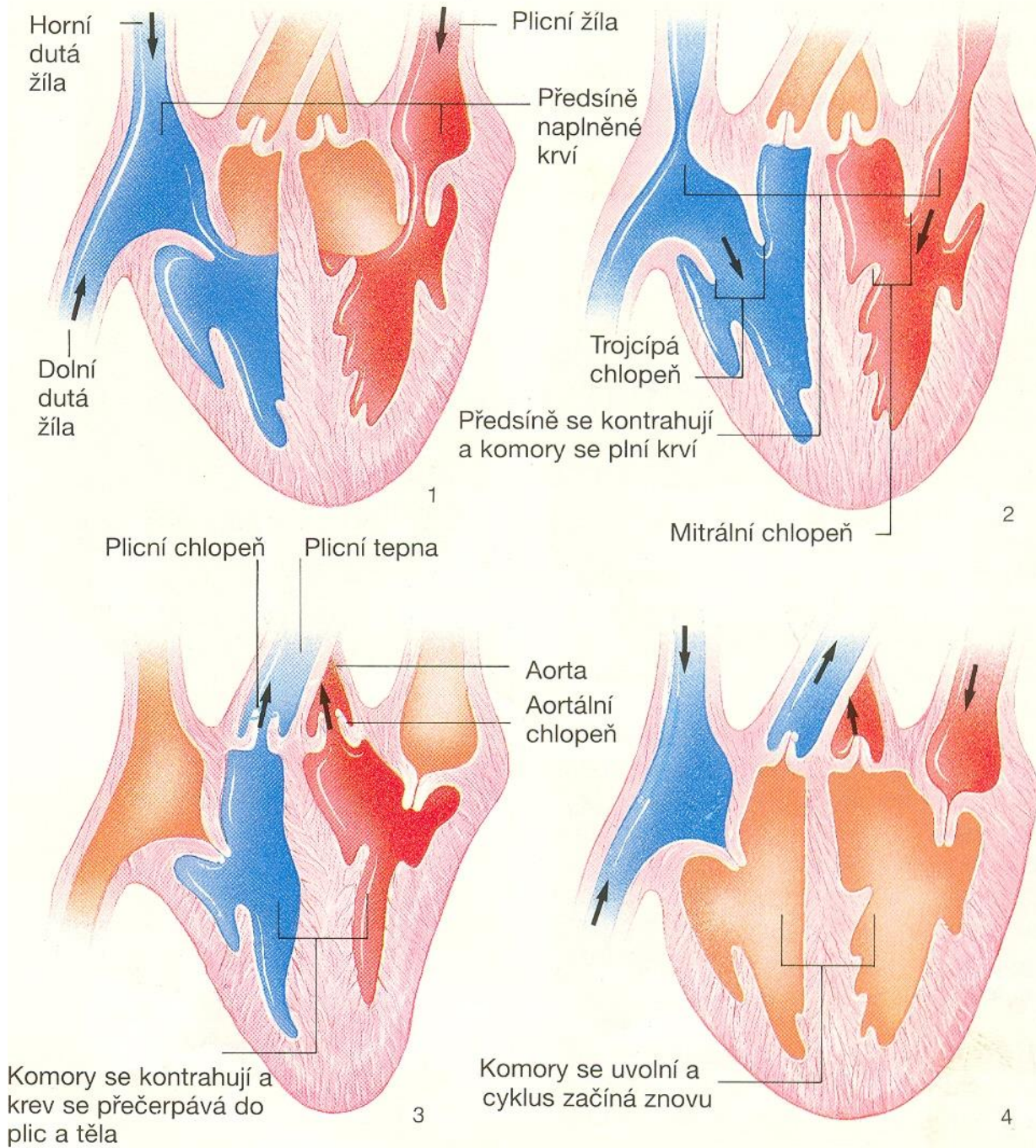

Obr. 28 Základní schéma krevního oběhu u člověka (srdce v období diastoly); S – síň, K – komora

VELKÝ KREVNÍ OBĚH

začíná v levé komoře

Srdce jako čerpadlo

SRDEČNÍ REVOLUCE

SYSTOLA

kontrakce myokardu

DYASTOLA

uvolnění myokardu

- výsledkem změn napětí srdeční svaloviny jsou tlakové změny v srdečních dutinách
- aktivní tlakové změny jsou hnací silou krevního proudu
- systolická srdeční ozva vzniká stahem srdečního svalu a uzavřením cípatých chlopní (atrioventrikulárních)

FYZIOLOGIE SRDCE A KREVNÍHO OBĚHU

VLASTNOSTI SRDCE

SRDEČNÍ REVOLUCE

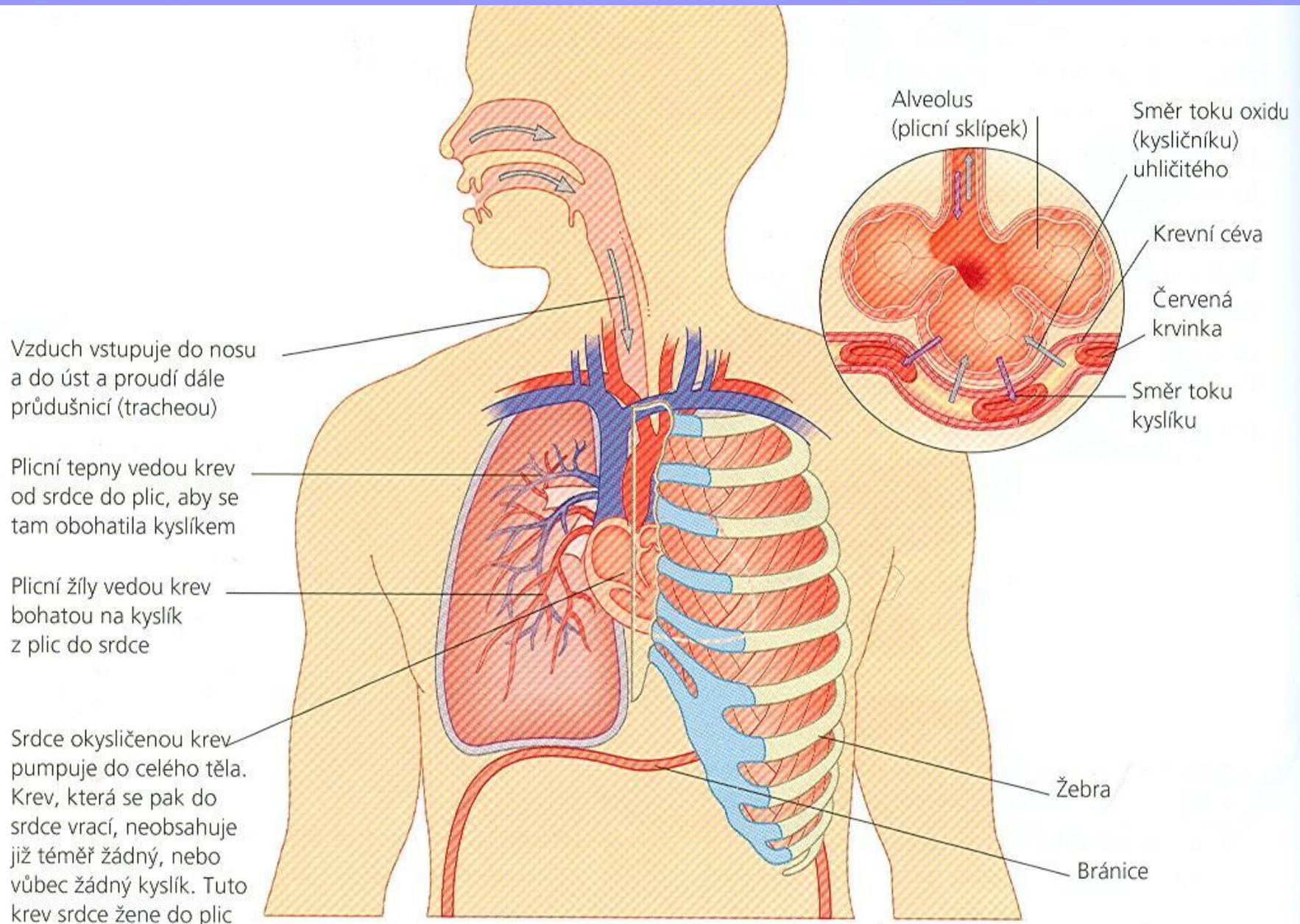
PŘEVODNÍ SYSTÉM SRDEČNÍ

SRDEČNÍ STAĤ

ŘÍZENÍ SRDEČNÍ ČINNOSTI

PRŮTOK KRVE JEDNOTLIVÝMI ORGÁNY

FUNKCE KREVNÍHO OBĚHU

VLASTNOSTI SRDCE

AUTOMACIE

STAŽLIVOST

VODIVOST

DRÁŽDIVOST

AUTOMACIE - CHRONOTROPIE

- schopnost vytvářet vzruchy
- výsledkem vzruchové aktivity je sled pravidelných rytmických srdečních stahů i bez vnějšího podráždění

VODIVOST - DROMOTROPIE

- vzruch se přenáší na celou srdeční jednotku, čímž je zajištěn synchronní stah všech svalových vláken

DRÁŽDIVOST - BATHMOTROPIE

- je možnost vyvolat svalový stah dostatečně silným, nadprahovým podnětem

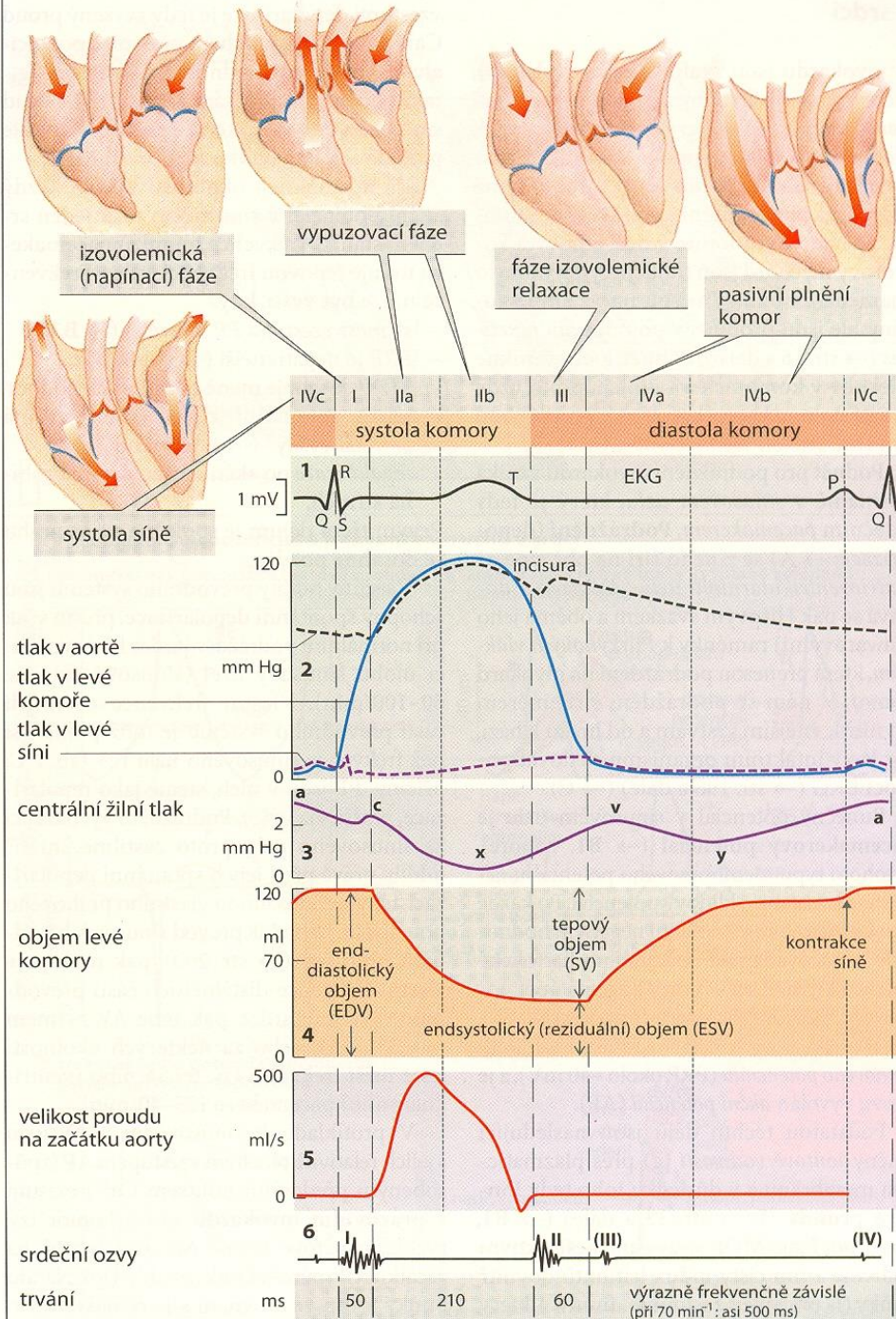
STAŽLIVOST - INOTROPIE

- schopnost svalové kontrakce a její závislost na dalších faktorech (např. výchozí napětí svalového vlákna)

EJEKČNÍ FRAKCE

- poměr mezi systolickým objemem a konečným diastolickým objemem, udává se v %
- u zdravého člověka → 60%

A. Fáze činnosti srdce (srdeční revoluce)

PŘEVODNÍ SYSTÉM SRDEČNÍ

- srdeční svalovina je schopna samočinného vzniku vzruchu a následného stahu → AUTOMACIE

SINOATRIÁLNÍ UZEL (SINUSOVÝ UZEL)

INTERNODÁLNÍ DRÁHY

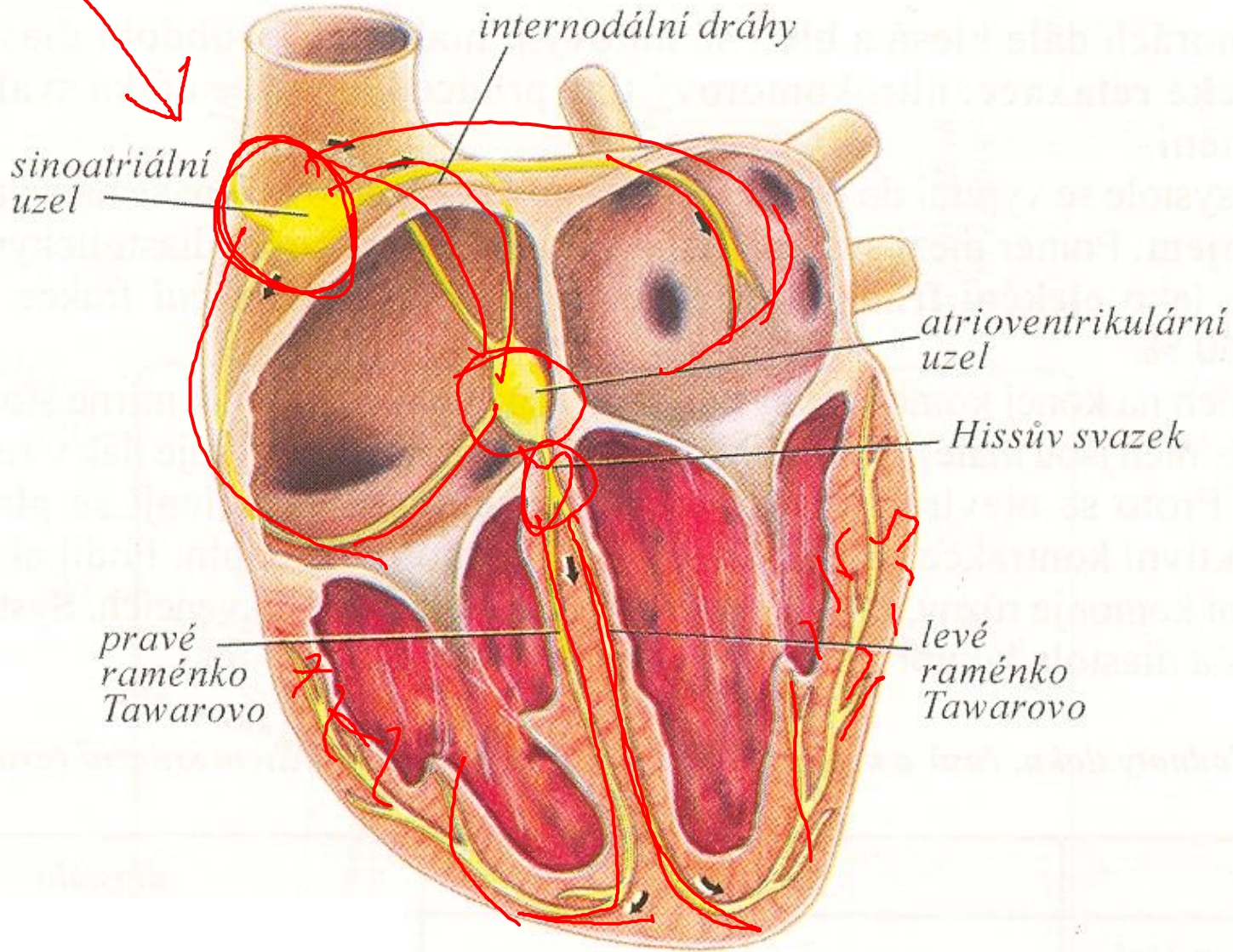
ATRIOVENTRIKULÁRNÍ UZEL

HISSŮV SVAZEK

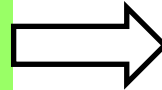
TAWAROVA RAMÉNKA

PURKYŇOVA VLÁKNA

70

KONTRAKCE SÍNÍ

KONTRAKCE KOMOR

SINOATRIÁLNÍ UZEL

FREKVENCE VZRUCHU

60-80/min

- odtud vychází základní povel
- impulzy z něj přicházejí do obou předsíní a vyvolávají jejich kontrakci

ATRIOVENTRIKULÁRNÍ UZEL

FREKVENCE VZRUCHU

30-40/min

- zpožďuje impuls vyvolávající kontrakci a vede jej dále svazkem vodivých vláken

HISSŮV SVAZEK

- po průchodu tímto svazkem se impuls šíří v komorách, ty se kontrahují až po předsíních

ENERGETICKÉ ZAJIŠTĚNÍ SRDEČNÍ KONTRAKCE

GLUKÓZA

GLYKOGEN

MASTNÉ KYSELINY

LAKTÁT

KETOLÁTKY

AMINOKYSELINY

ATP = ADENOSINTRIFOSFÁT

ŘÍZENÍ SRDEČNÍ ČINNOSTI

- hlavním cílem srdeční činnosti je dosažení odpovídajícího srdečního výdeje
- jeho velikost závisí na metabolických nárocích tkání
- srdeční frekvence je řízena nervově a humorálně, nervovou regulaci uskutečňuje SYMPATIKUS a PARASYMPATIKUS

SYMPATIKUS

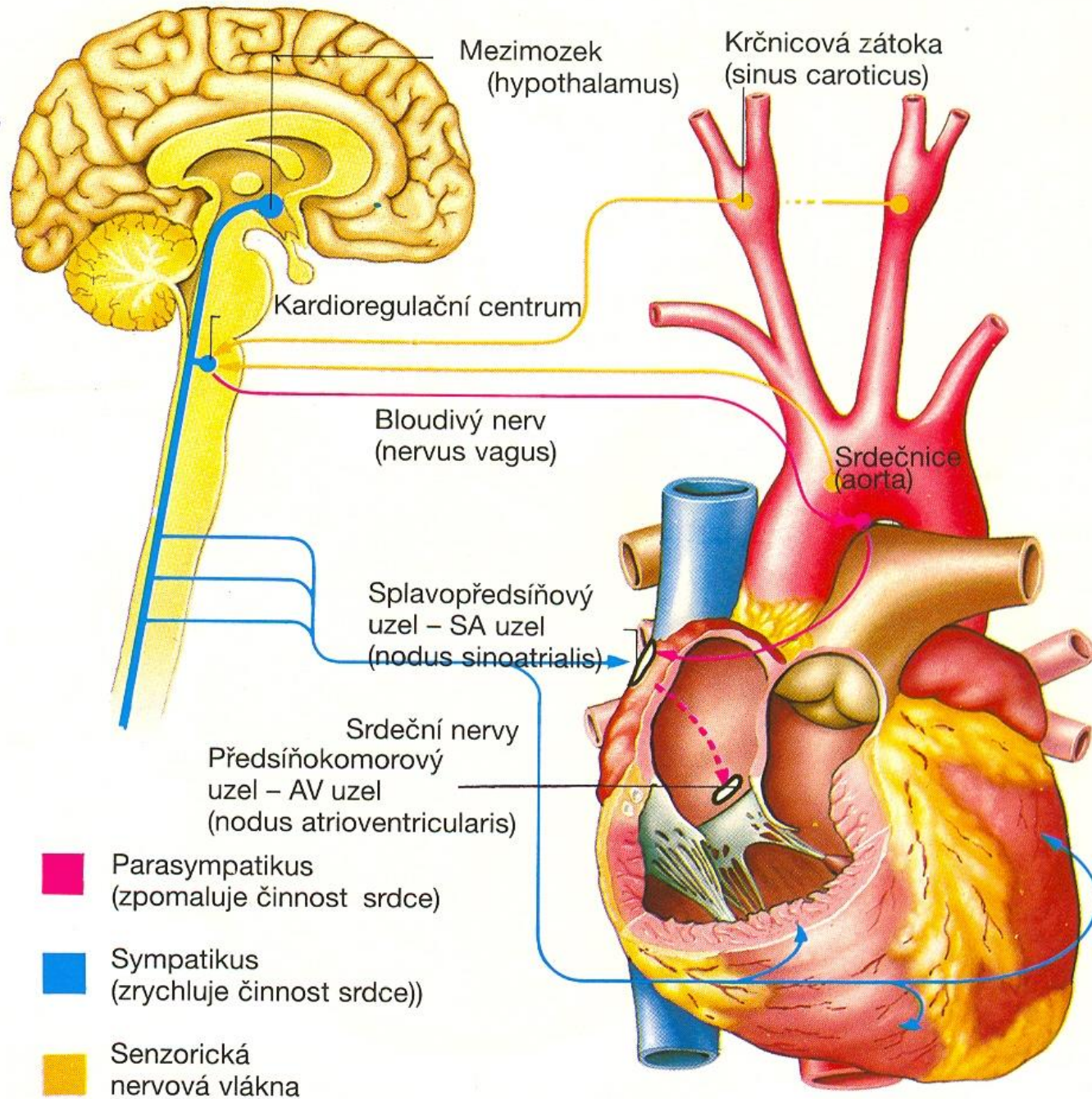
- zvyšuje TF
- mediátorem je adrenalin

PARASYMPATIKUS

- snižuje TF
- mediátorem je acetylcholin

Rízení srdeční činnosti

ŘÍZENÍ SRDEČNÍ ČINNOSTI HORMONÁLNĚ

- koncentrace iontů draslíku a vápníku v tělních tekutinách ovlivňují sílu kontrakce i tepovou frekvenci
- při nadbytku draslíku je srdce dilatované a vykazuje nízkou tepovou frekvenci
- při nadbytku iontů vápníku jsou spazmy srdečního svalu, protože ionty vápníku aktivují kontraktilní aparát
- nedostatek iontů vápníku má podobný účinek jako nadbytek draslíku

- krátkodobé zvýšení tělesné teploty zvětšuje srdeční sílu svalových kontrakcí, ale dlouhotrvající zvýšená tělesná teplota vyčerpává energetické zásoby srdce a vede k srdeční slabosti
- pokles tělesné teploty se projeví poklesem TF
- při déletrvajícím chladu spojeném s poklesem tělesné teploty se srdeční akce zpomaluje a může dojít až k zástavě srdeční činnosti

PRŮTOK KRVE JEDNOTLIVÝMI ORGÁNY

- pro zabezpečení dostatečného zásobení tkání živinami a pro výměnu plynů má zásadní význam aktuální průtok krve v daném orgánu
- průtok je přímo úměrný krevnímu tlaku a nepřímo úměrný perifernímu odporu, tj. průsvitu cév
- průtok krve v jednotlivých orgánech není stejný a závisí na aktivitě orgánu v daném fyziologickém stavu
- krevní průtok orgánem je řízen vegetativním nervstvem a lokálními faktory, které zužují cévy, nebo je rozšiřují

Celkový průtok jednotlivými orgány (ml/min) v klidu

<i>srdce</i>	<i>250 ml/min</i>	<i>svaly</i>	<i>750 ml/min</i>
<i>mozek</i>	<i>750 ml/min</i>	<i>kosti</i>	<i>250 ml/min</i>
<i>plicní tkáň</i>	<i>100 ml/min</i>	<i>kůže</i>	<i>300 ml/min</i>
<i>ledviny</i>	<i>1 100 ml/min</i>	<i>štítná žláza</i>	<i>50 ml/min</i>
<i>játra</i>	<i>1 350 ml/min</i>	<i>nadledviny</i>	<i>25 ml/min</i>
<i>slinivka břišní</i>	<i>500 ml/min</i>		

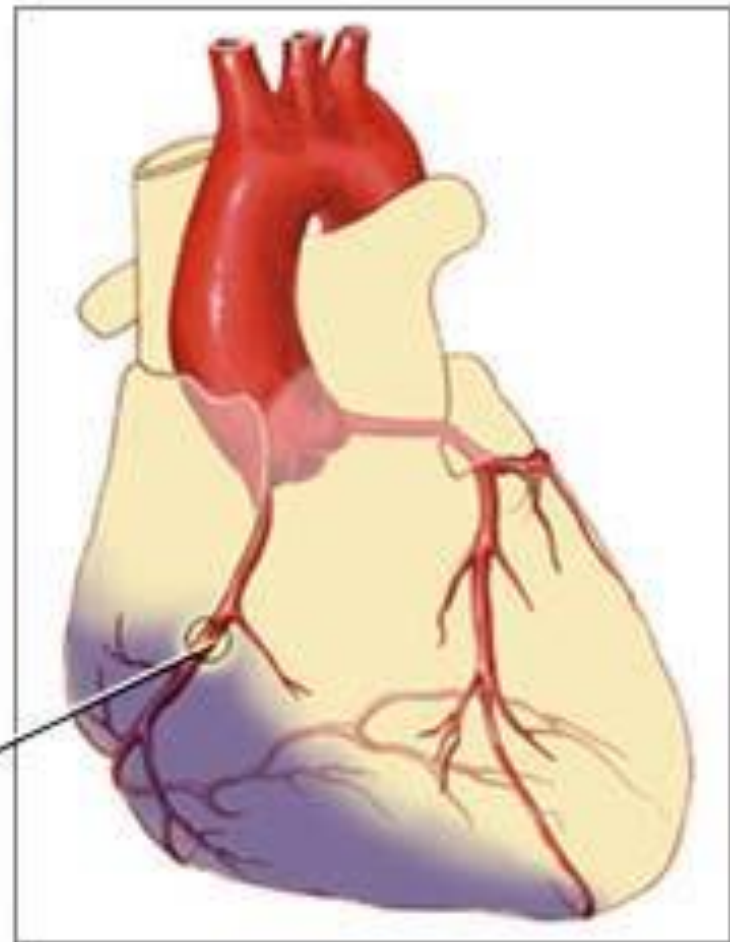
V klidu má člověk srdeční frekvenci kolem
72 tepů za min.

INFARKT MYOKARDU

Plaque build up in the coronary artery blocking blood flow and oxygen to the heart

Damage and death to heart tissue shown in purple

FYZIOLOGIE A ANATOMIE DÝCHACÍ SOUSTAVY

FUNKCE DÝCHÁNÍ

VENTILACE (ZEVNÍ A VNITŘNÍ DÝCHÁNÍ)

STAVBA DÝCHACÍ SOUSTAVY

REGULACE DÝCHÁNÍ

FUNKCE DÝCHÁNÍ

- výměna vzduchu mezi vnějším prostředím a plícemi – plicní ventilace
- výměna plynů (O_2 a CO_2) mezi vzduchem a krví a mezi krví a tkáněmi
- oxidativní metabolismus tkání, při němž se spotřebovává O_2 a vydává CO_2 (tkáňové dýchání)

VNĚJŠÍ DÝCHÁNÍ

= plicní ventilace a výměna plynů mezi vzduchem a krví

VNITŘNÍ DÝCHÁNÍ

= výměna plynů mezi krví a tkáněmi a tkáňové dýchání

DÝCHACÍ SOUSTAVA

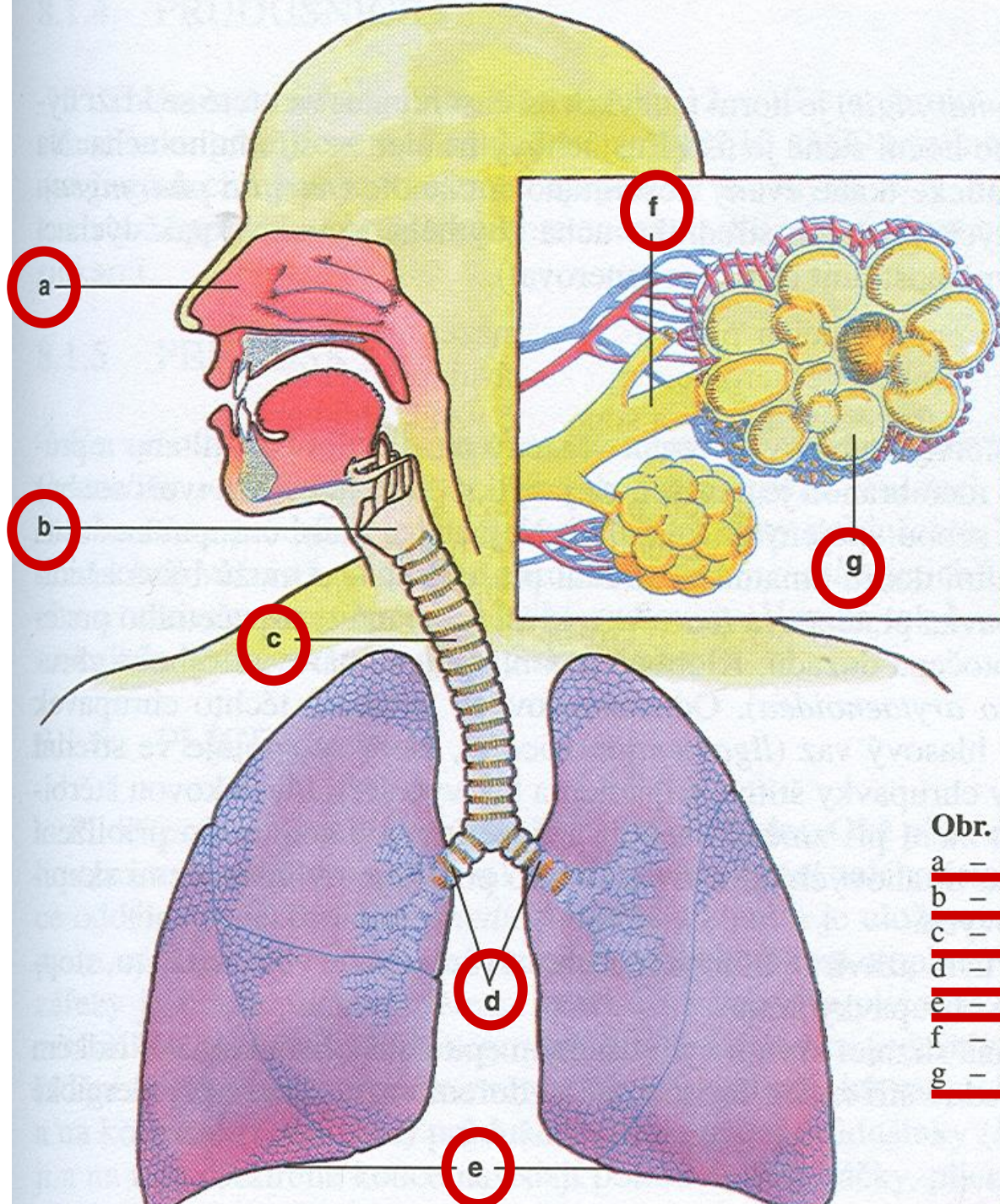
DÝCHACÍ CESTY

část vodivá

PLÍCE

část respirační

dýchací svaly

Obr. 77 Stavba dýchacího systému

a – dutina nosní

b – hrtan

c – průdušnice

d – průdušky

e – plíce

f – respirační průdušinky

g – plicní sklípky

HORNÍ CESTY DÝCHACÍ

1. NOSNÍ DUTINA

1. VEDLEJŠÍ NOSNÍ DUTINY

2. NOSOHLTAN

3. STŘEDNÍ ÚSEK HLTANU
(ústní část)

4. DOLNÍ ÚSEK HLTANU
(hrtanová část)

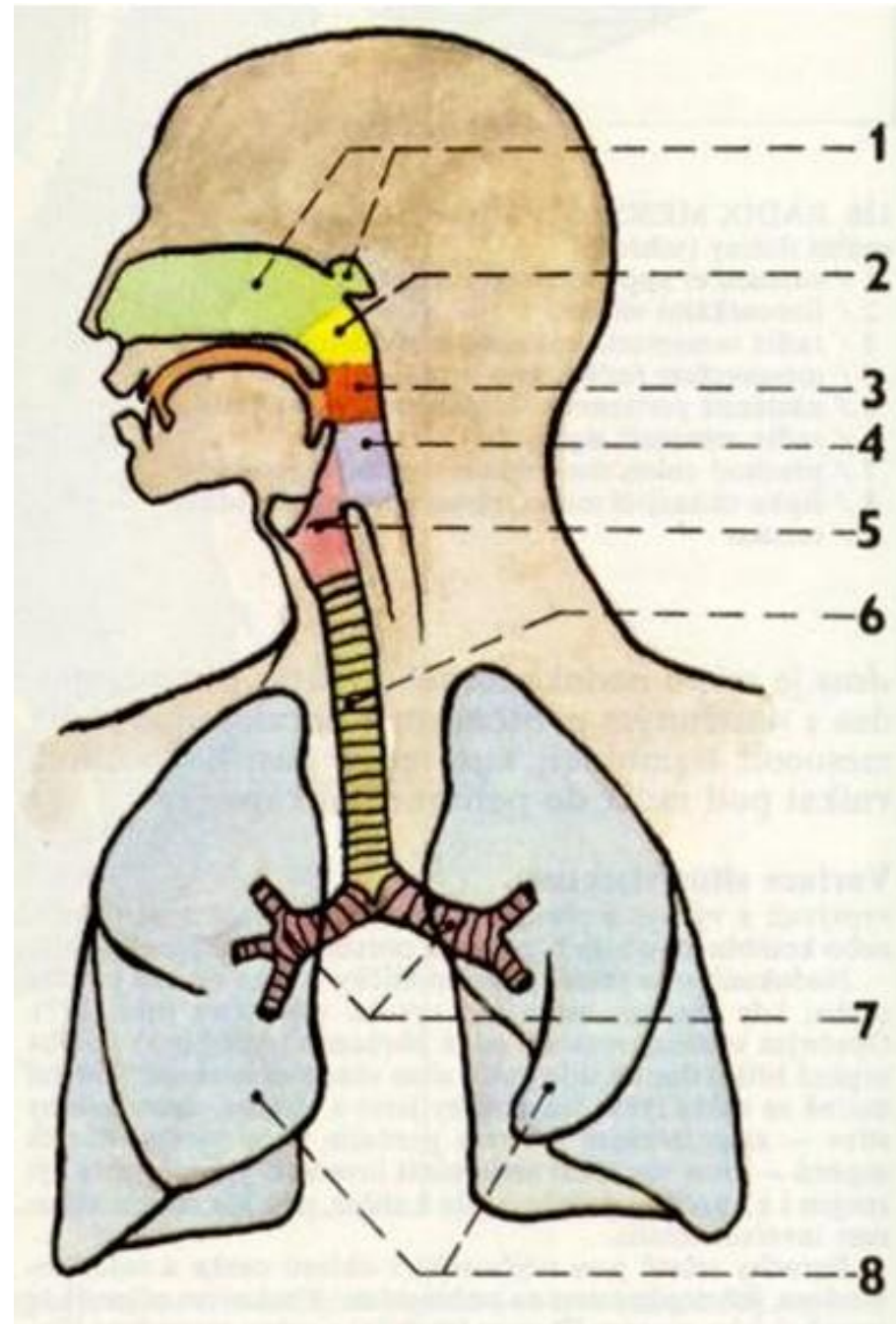
DOLNÍ CESTY DÝCHACÍ

5. HRTAN

6. PRŮDUŠNICE

7. PRŮDUŠKY

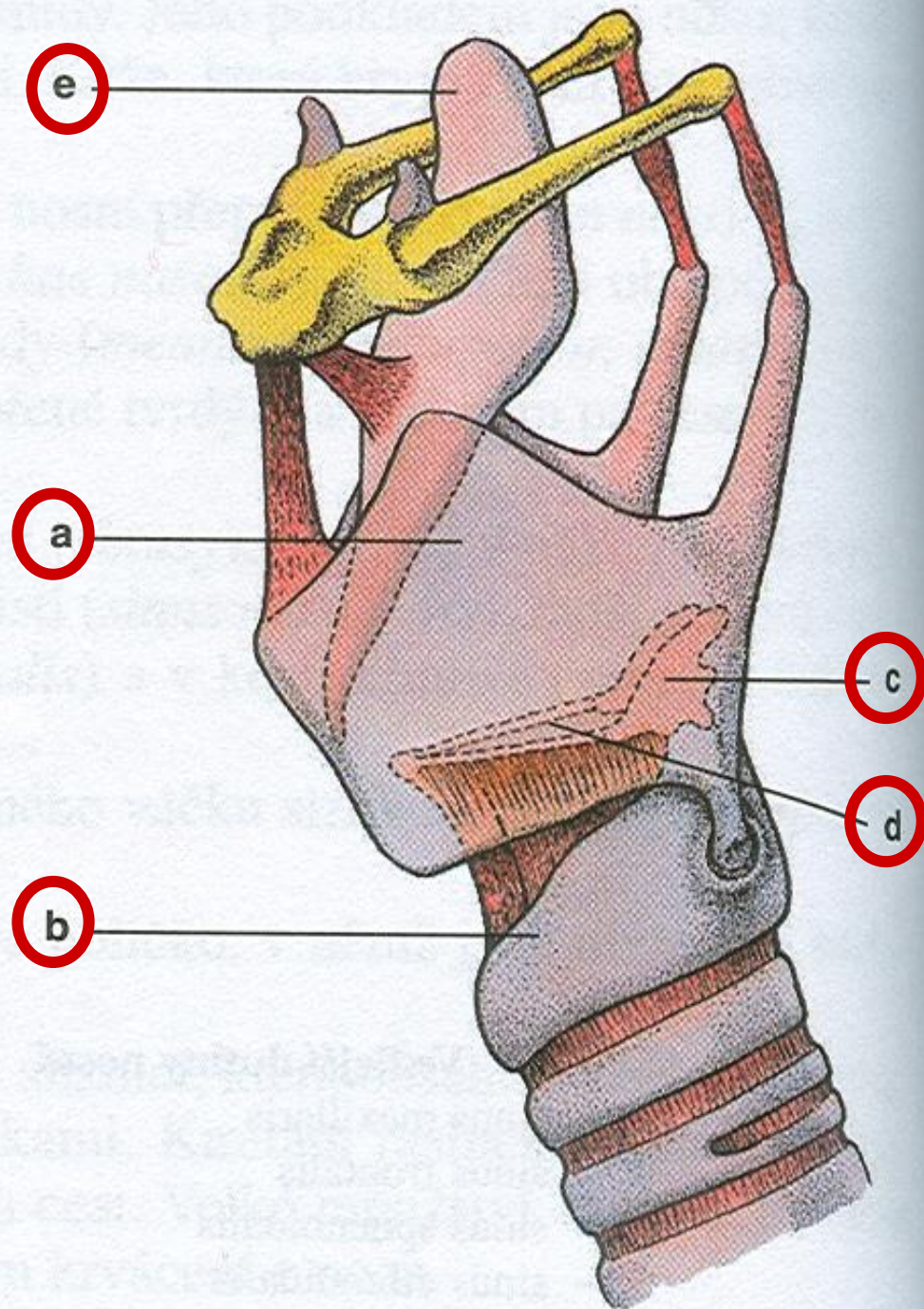
8. PLÍCE

HLTAN

- jeho horní část je spojena s dutinou nosní – nosohltnan
- do nosohltnanu ústí Eustachova trubice spojující střední ucho s nosohltnanem
- střední část je otevřena do dutiny ústní
- dolní část je otevřena do hrtanu

Hrtan

Obr. 79 Stavba hrtanu

a – chrupavka štítná

b – chrupavka prstencová

c – chrupavka hlasivková

d – hlasový vaz

e – příklopka hrtanová

Plíce

- jsou uloženy v dutině hrudní a rozděleny na pravou a levou plíci
- na povrchu jsou kryty jemnou blánou poplicnicí, která přechází na vnitřní stranu stěny hrudní v pohrudnici
- mezi poplicnicí a pohrudnicí se nachází pohrudniční štěrbina, v níž je nižší tlak než atmosférický, což napomáhá rozepětí plic
- při poranění hrudní stěny a pleury je nasáván vzduch zvenčí, tlak v pleurální štěrbině se zvyšuje a plíce kolabuje - **pneumotorax**

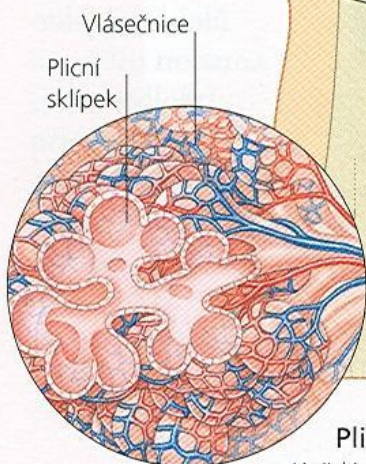

Struktura dýchací soustavy

Plíce tvoří ústřední část dýchací soustavy. Ta společně s oběhovou soustavou zajišťuje životně důležitý úkol – výměnu plynů, díky níž se do celého těla dostává kyslík a odstraňuje se z něj oxid (kysličník) uhličitý.

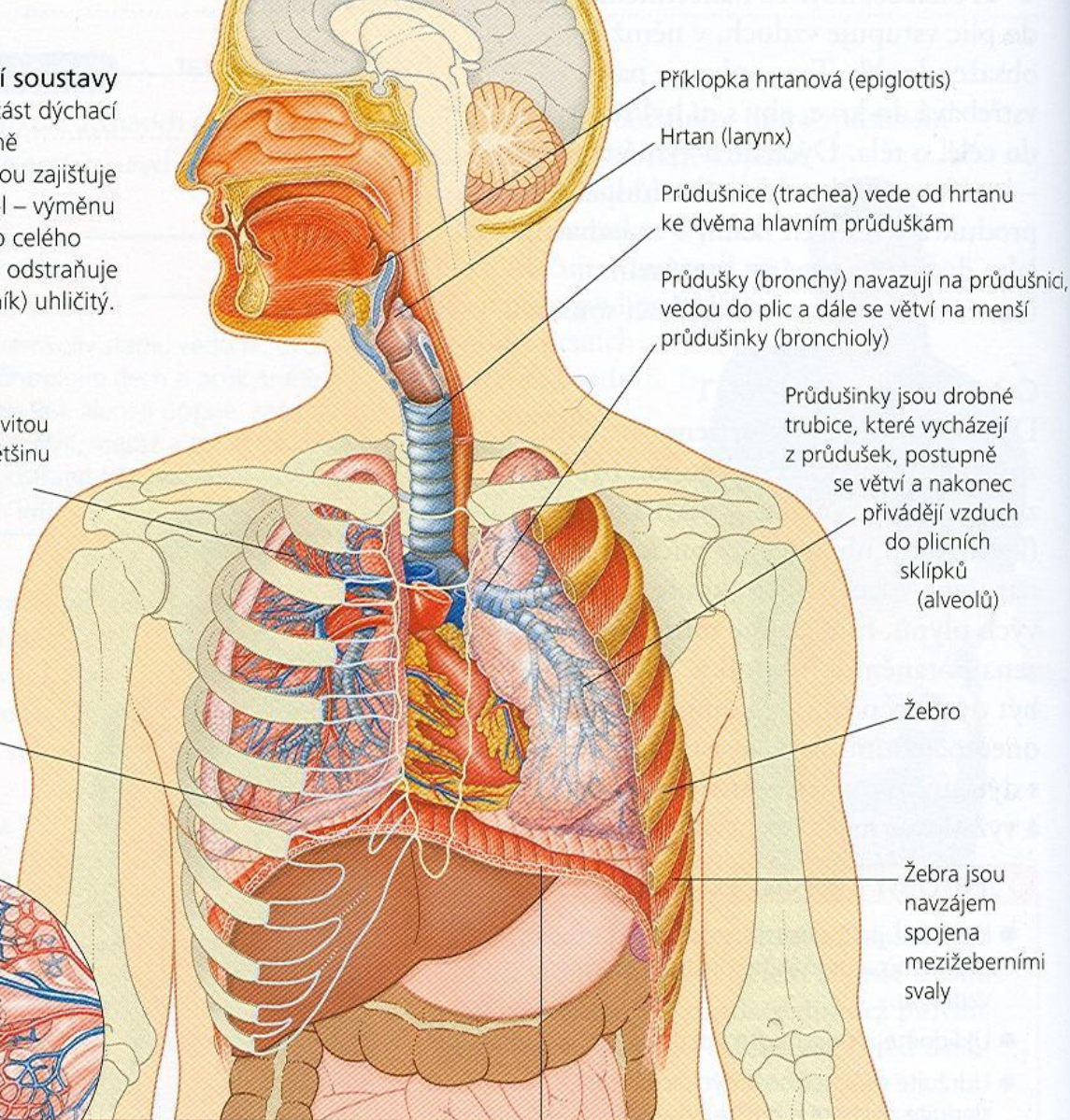
Plíce, orgány s houbovitou strukturou, zabírají většinu hrudní dutiny

Každou plíci obklopují a chrání dvě blány, pohrudnice a poplicnice, oddělené vrstvou zvlhčující tekutiny

Plicní sklípek v průřezu

Každý plicní sklípek (alveolus) je obklopen krevními vlásečnicemi (kapilárami). Tenké stěny alveolů a kapilár umožňují, aby kyslík pronikal do krve a oxid uhličitý ven.

Příklopka hrtanová (epiglottis)

Hrtan (larynx)

Průdušnice (trachea) vede od hrtanu ke dvěma hlavním průduškám

Průdušky (bronchy) navazují na průdušnici, vedou do plic a dále se větví na menší průdušinky (bronchioly)

Průdušinky jsou drobné trubice, které vycházejí z průdušek, postupně se větví a nakonec přivádějí vzduch do plicních sklípků (alveolů)

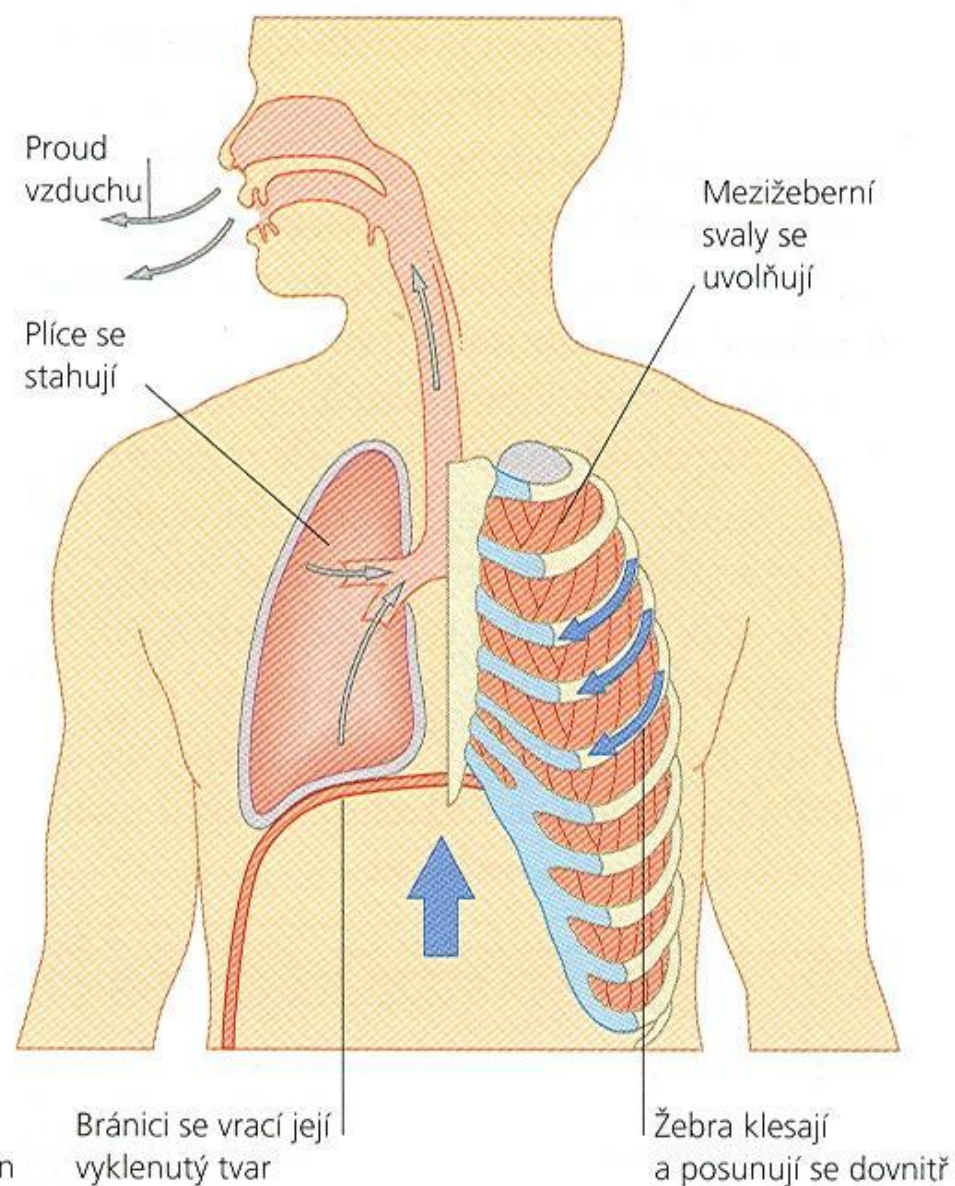
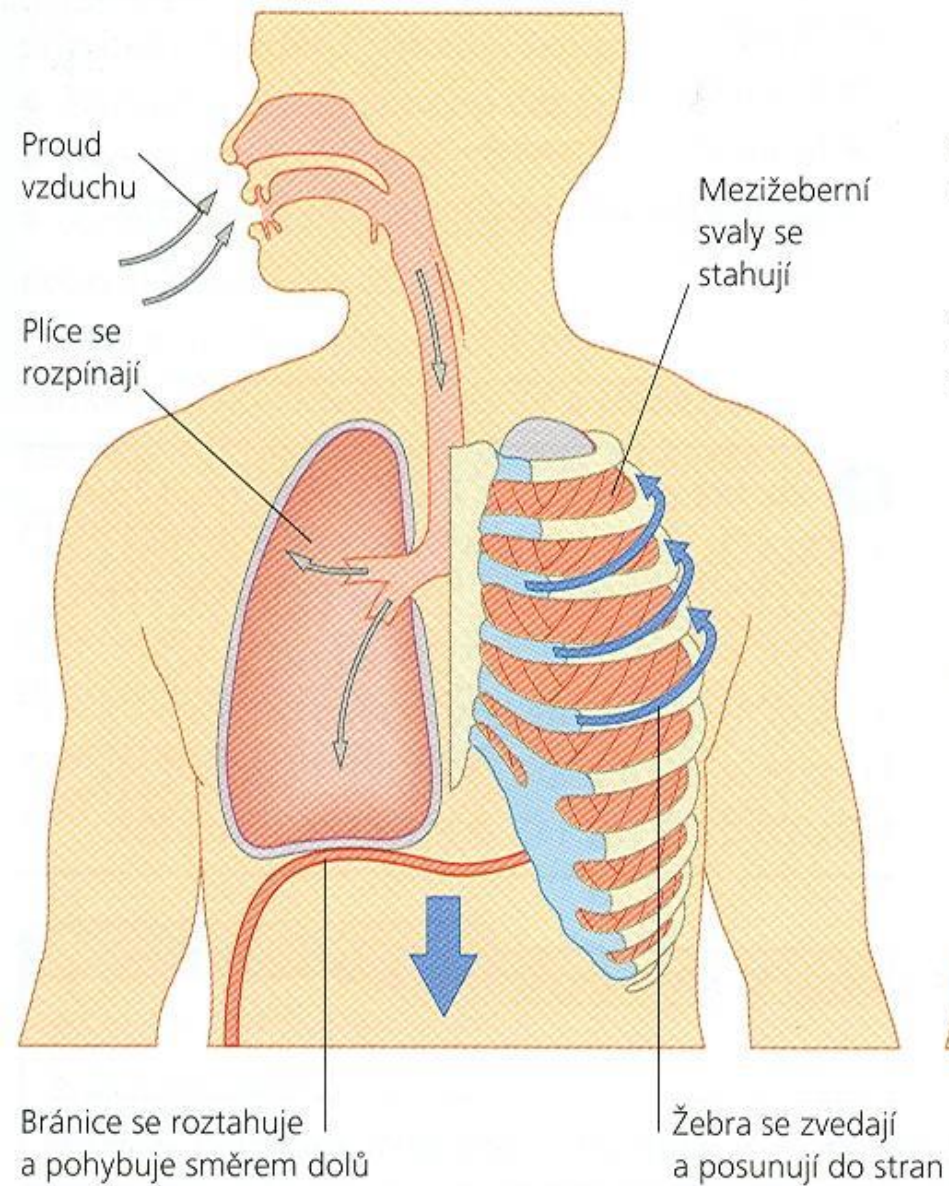
Žebro

Žebra jsou navzájem spojena mezižeberními svaly

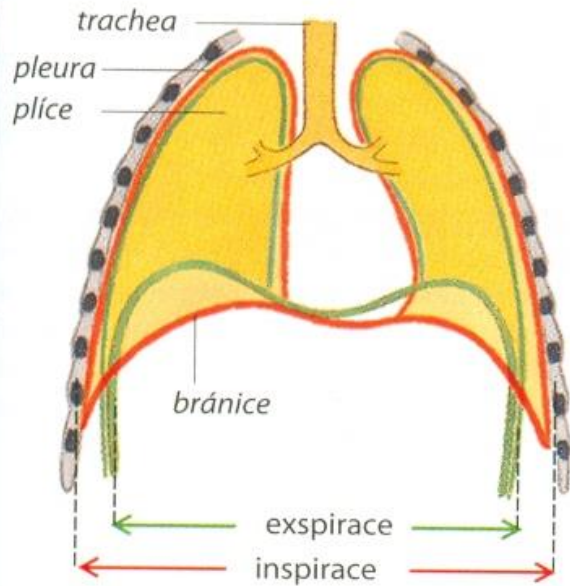
Bránice je plochý sval, který odděluje dutinu hrudní od dutiny břišní

MECHANIKA DÝCHÁNÍ

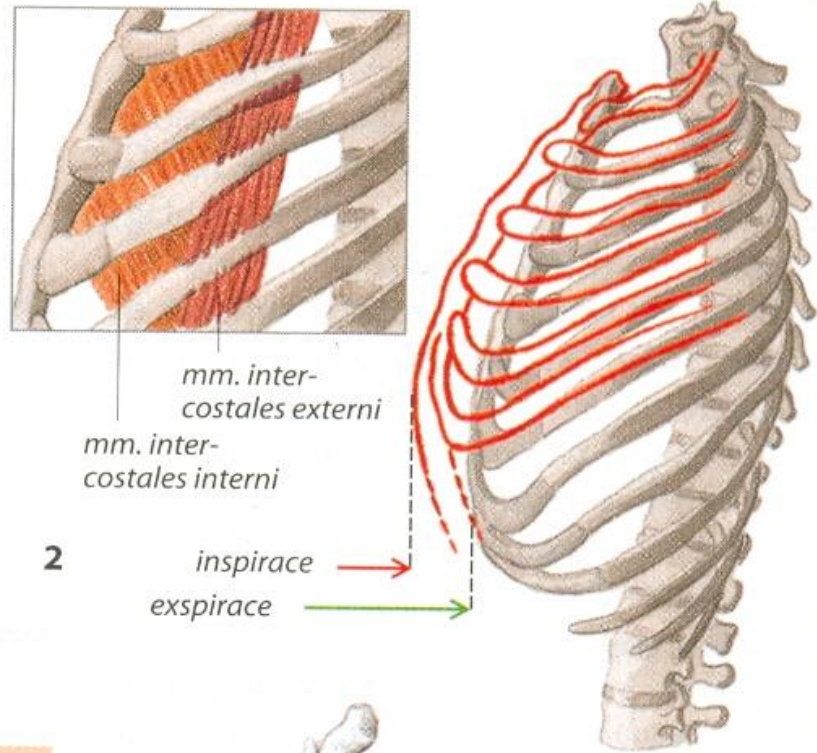
- dýchací ústrojí pracuj jako sací čerpadlo na základě změn tlaku v plicích
- nádech je při normálním klidovém dýchání dějem aktivní, výdech dějem pasivním
- vdech se uskutečňuje pomocí stahů bránice a mezižeberních svalů, které zvětšují objem hrudní dutiny

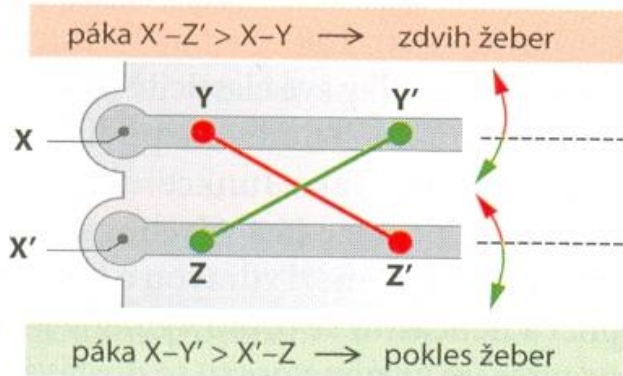
A. Dýchací svaly

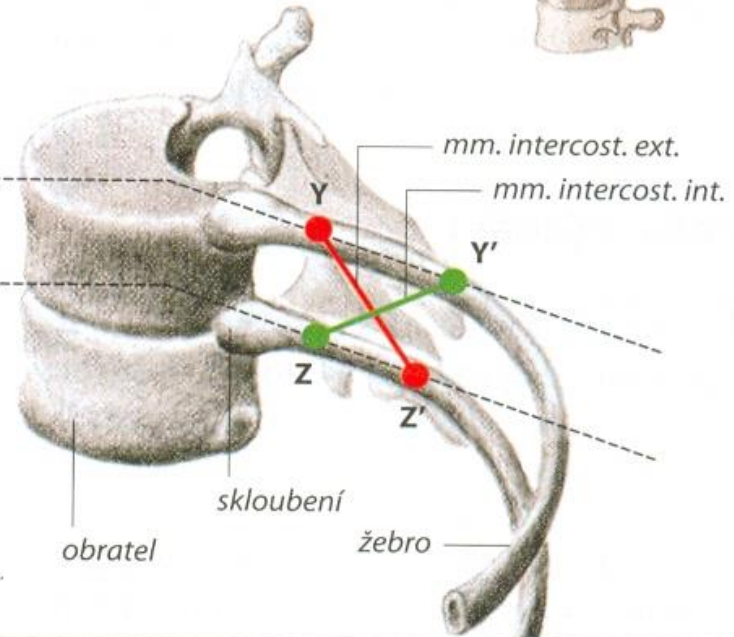
1

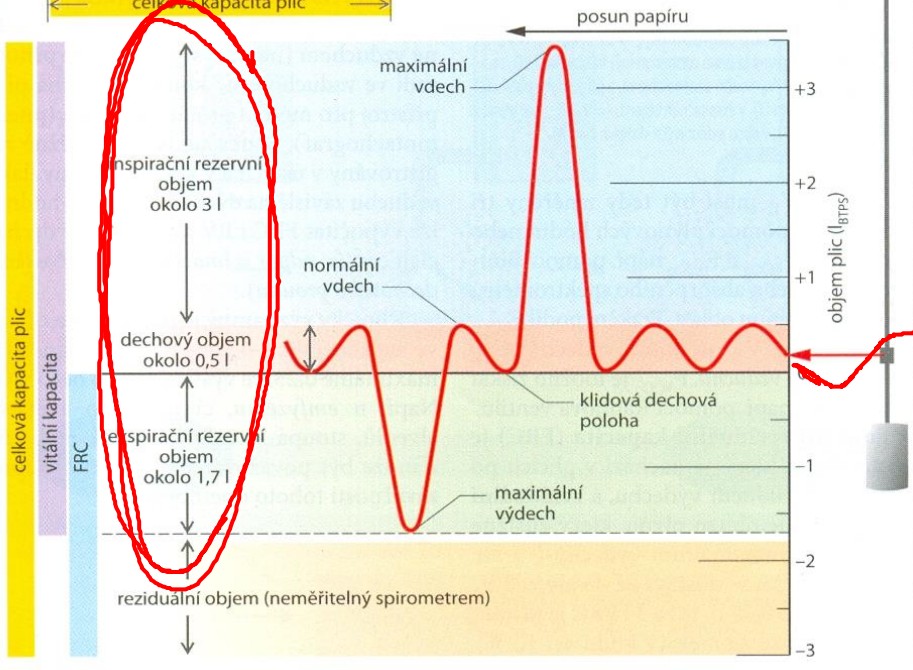
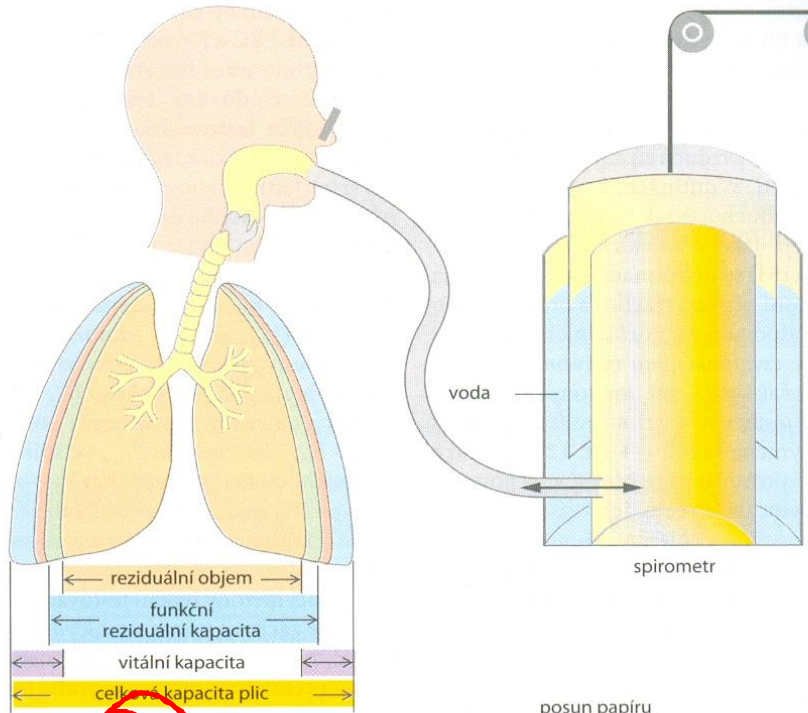
2

3

A. Plicní objemy a jejich měření

VC

V klidu dýchá člověk 16-18x za min. a objem jednoho vdechu činí 0,5 litru

DF

REGULACE DÝCHÁNÍ

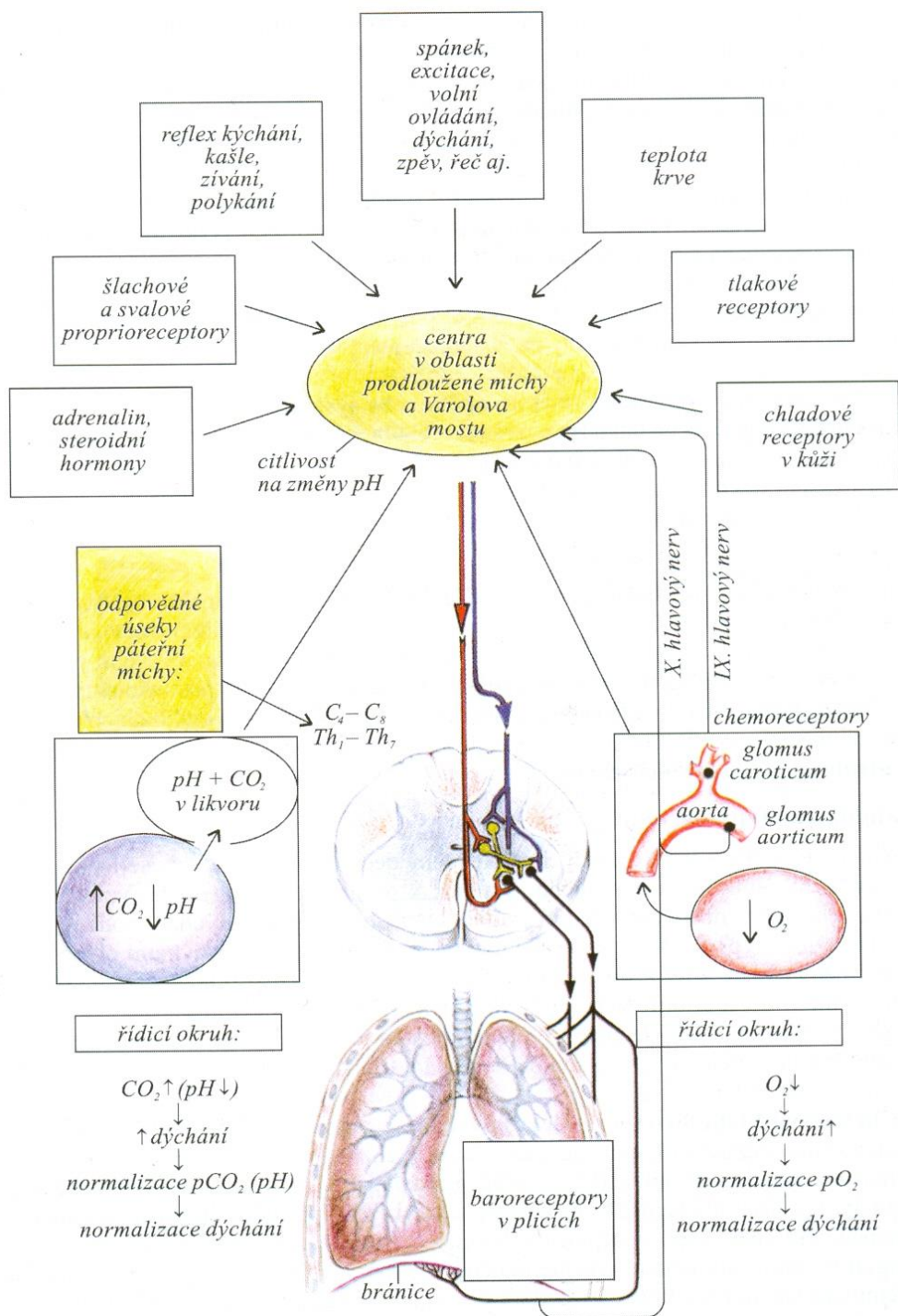
CHEMICKÁ

- změny pO_2 , pCO_2 a pH

NERVOVÁ

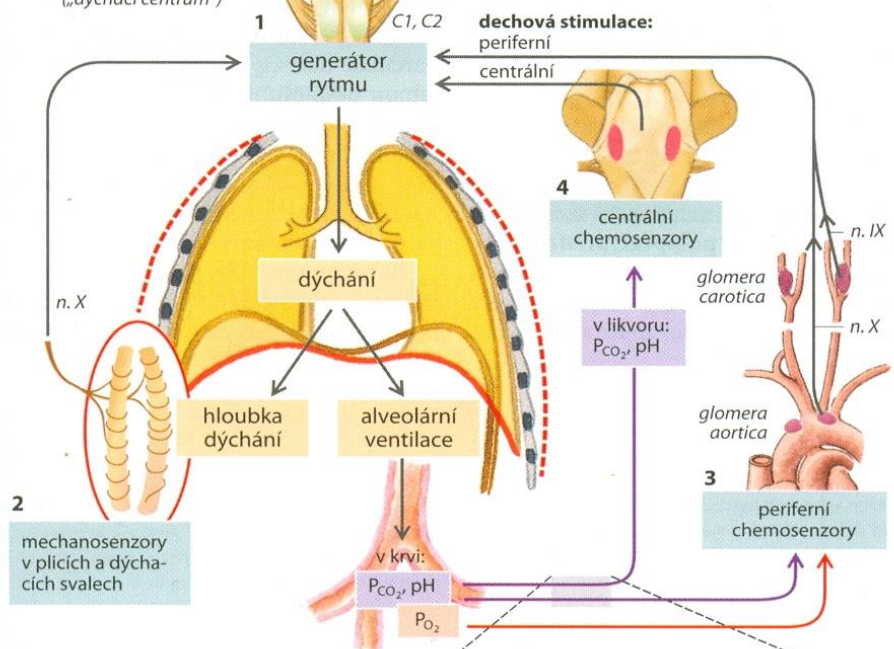
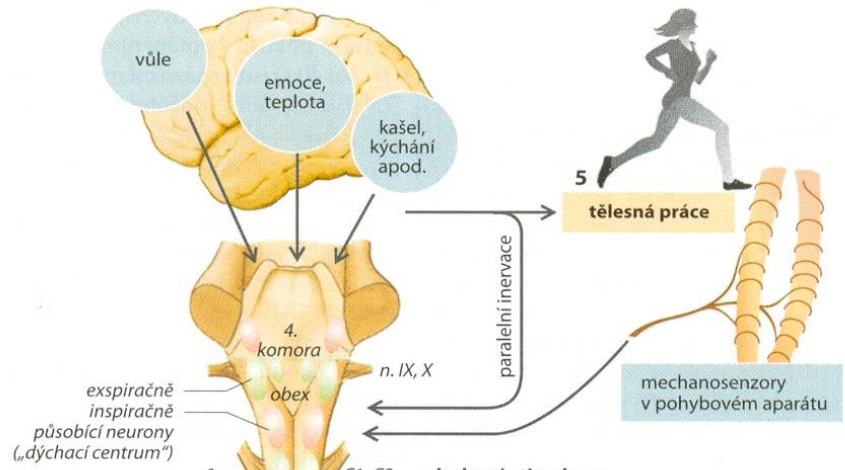
- dýchací centra uložena v prodloužené míše a Varlově mostu
- neurony dechového centra mají schopnost samostatné cyklické tvorby vzruchu, tj. mají automacii a rytmicitu

VOLNÍ

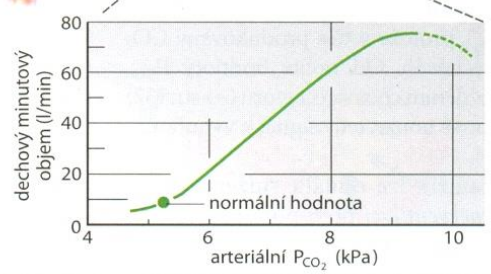

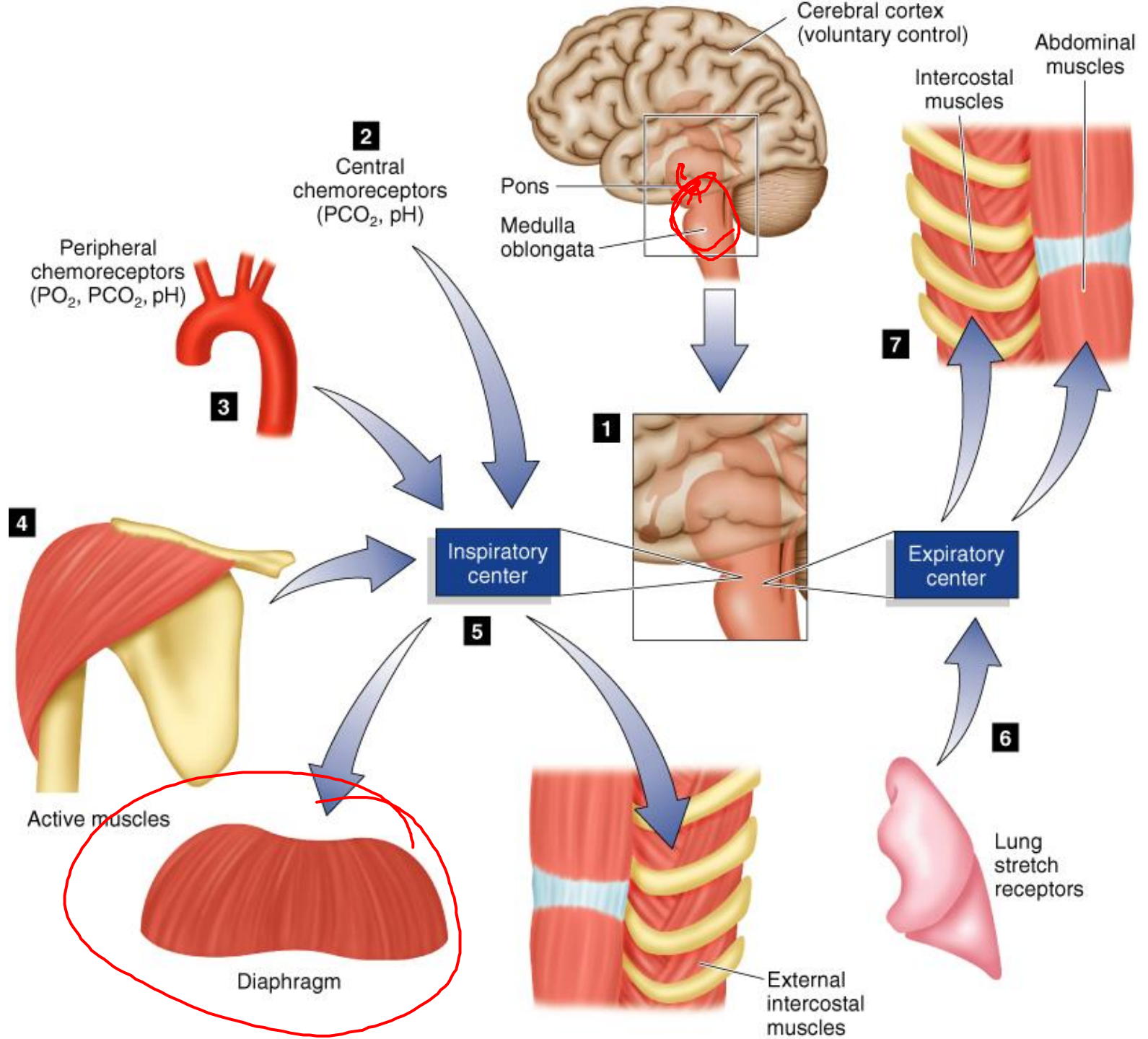

A. Regulace dýchání, dechové podněty

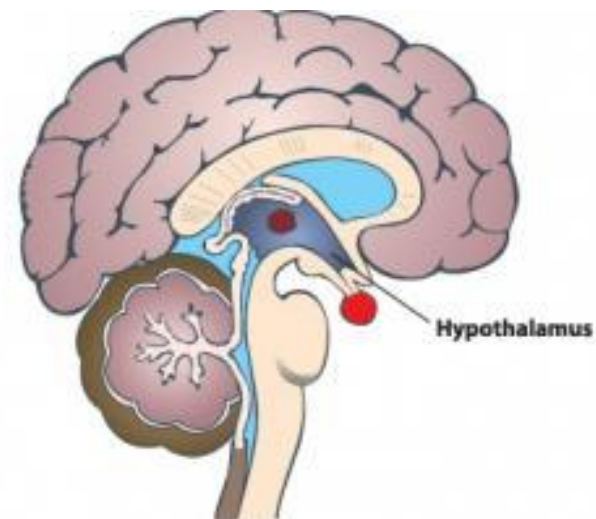
6
křivka odpovědi na CO₂

Termoregulace: Termostat

- *termoregulace nastupuje až po přestoupení hranic teplotní pohody, termoreceptory*
- *centrálním orgánem, který reguluje tělesnou teplotu a funguje jako termostat, je hypothalamus*
- *osmoreceptory uložené v hypothalamu také stimulují pocit žízně*
- *je důležité, aby člověk při zátěži soustavně pil malé dávky nápoje dříve než dostane žízeň*

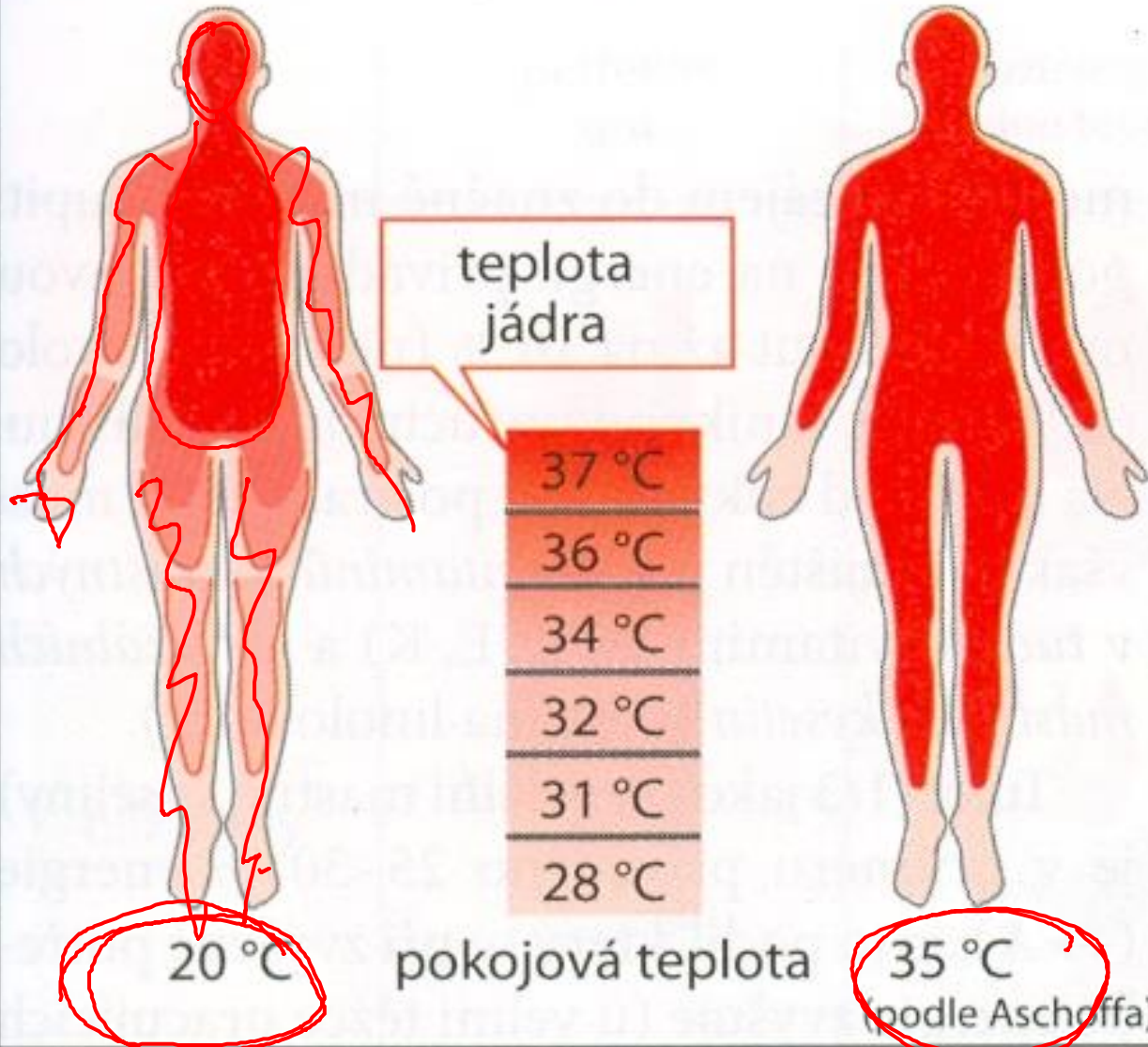

Termoregulace

A. Teplotní zóny těla

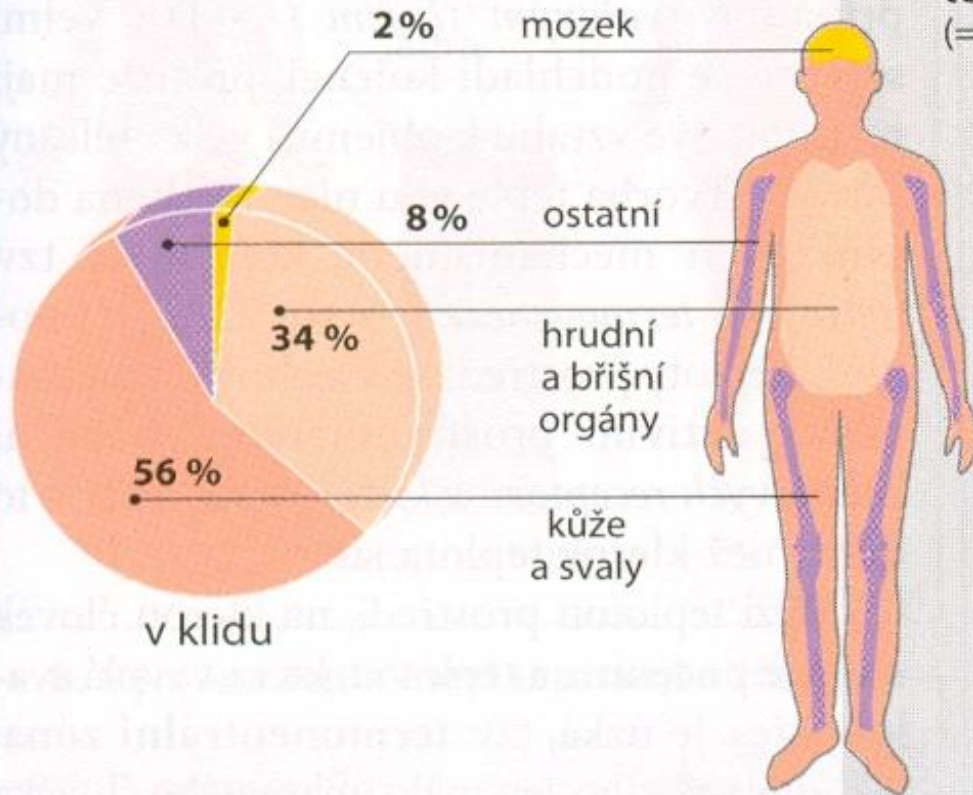
JÁDRO

SLUPKA

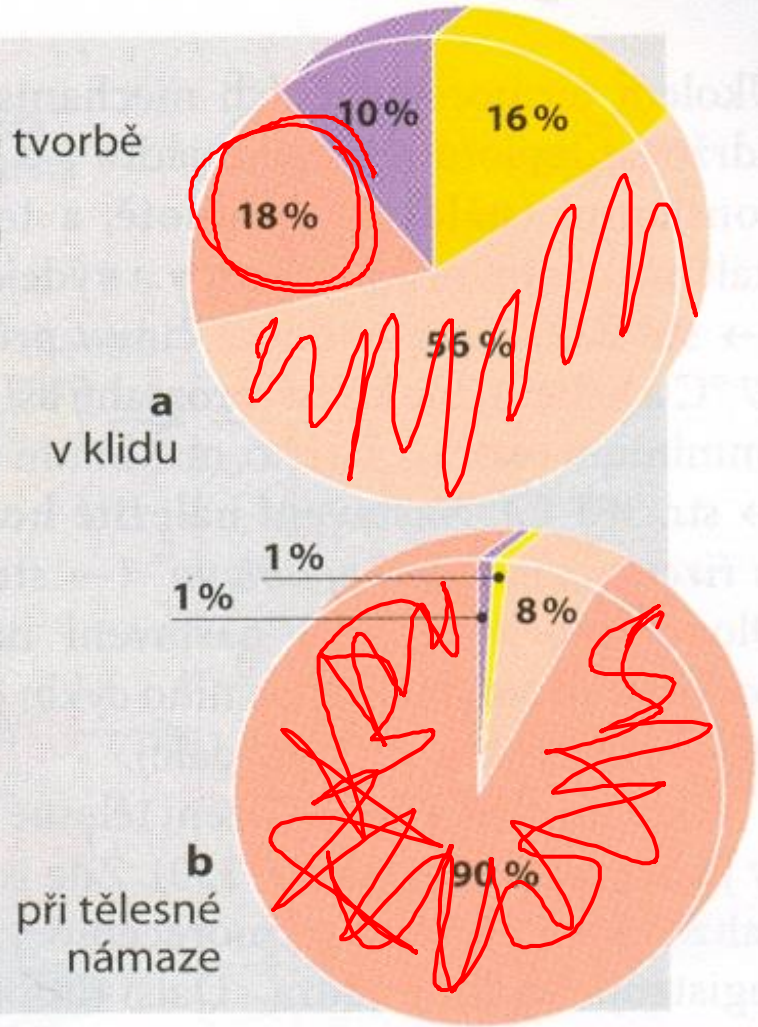

A. Relativní podíl jednotlivých orgánů na tělesné hmotnosti a na produkci tepla

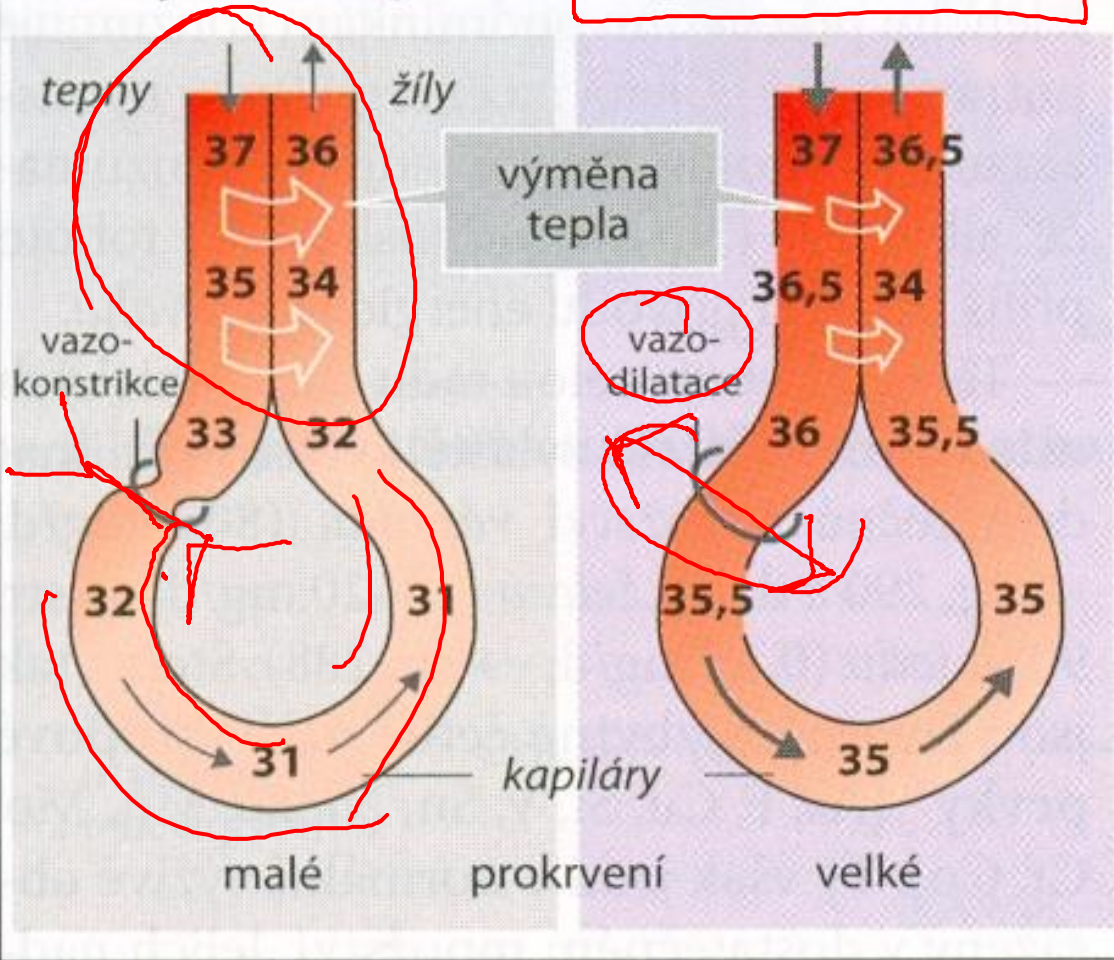
1
podíl na tělesné hmotnosti
(= 100 %)

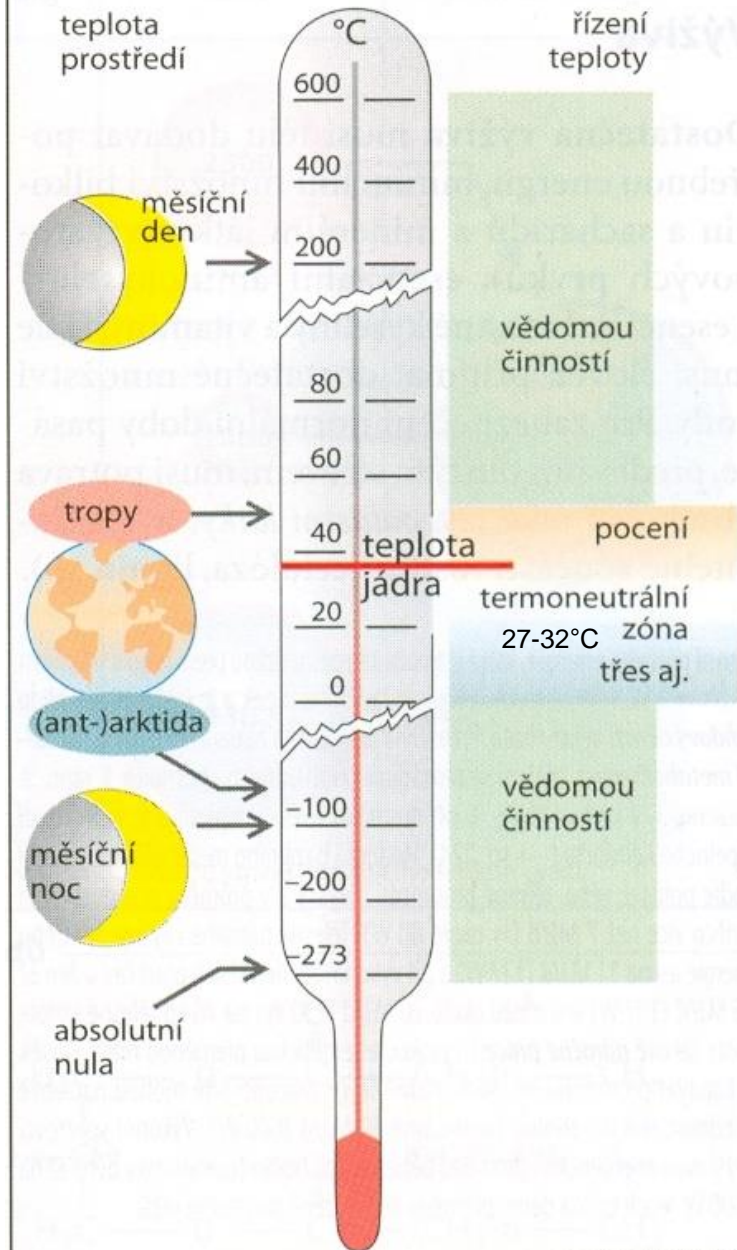
2
podíl na tvorbě tepla
(= 100 %)

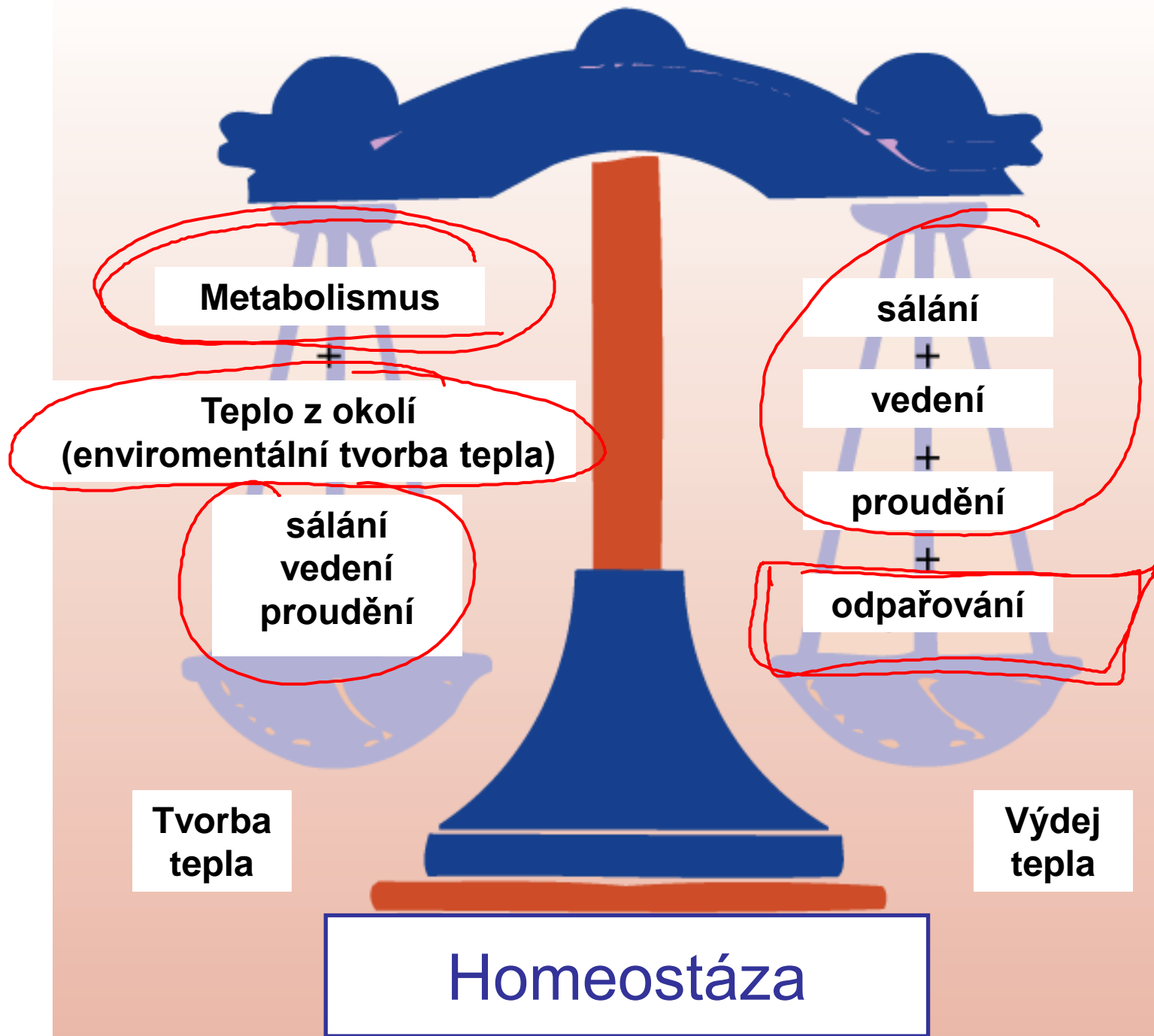

B. Výměna tepla mezi tepnami a žilami

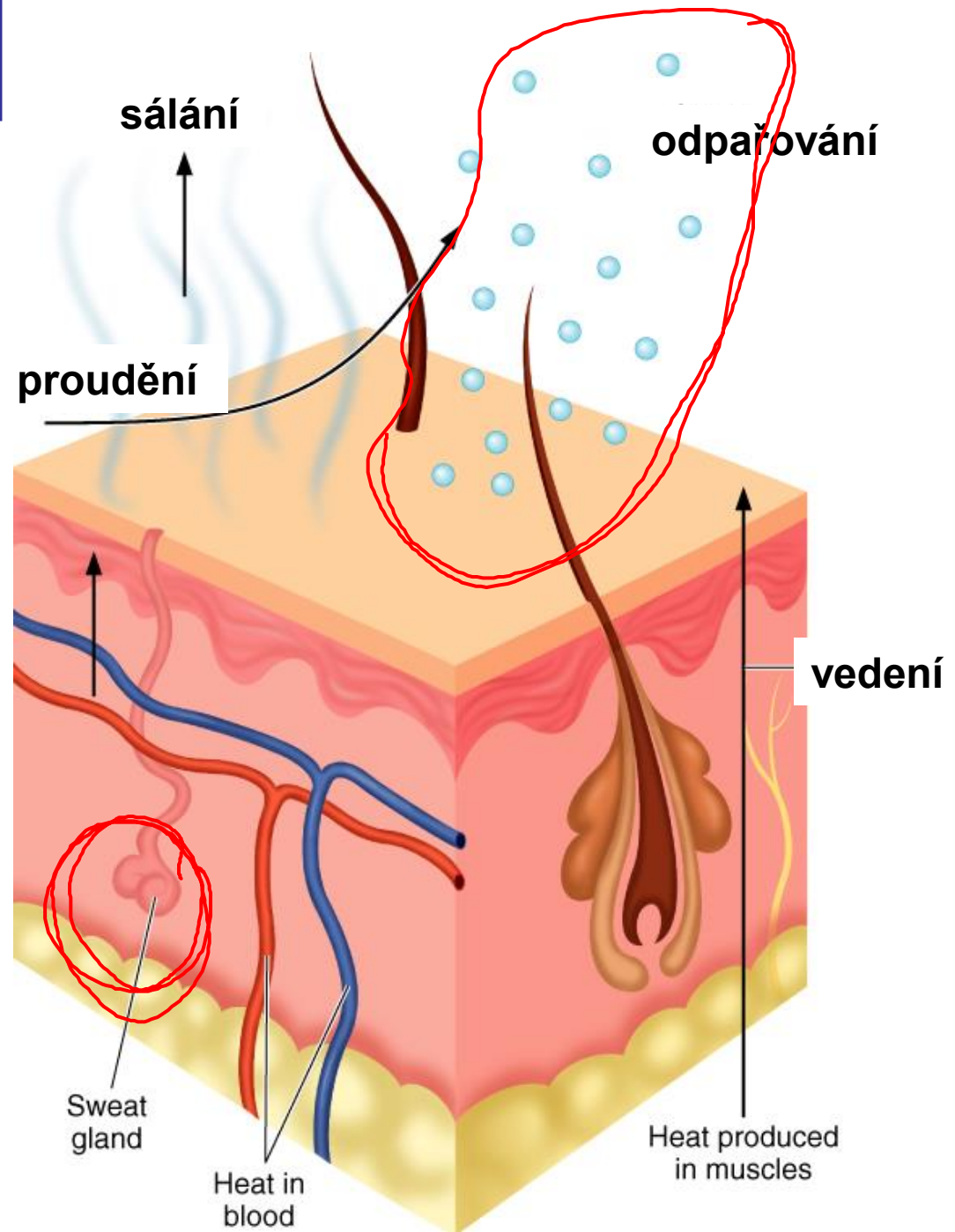
C. Teplota prostředí a termoregulace

Výdeje tepla

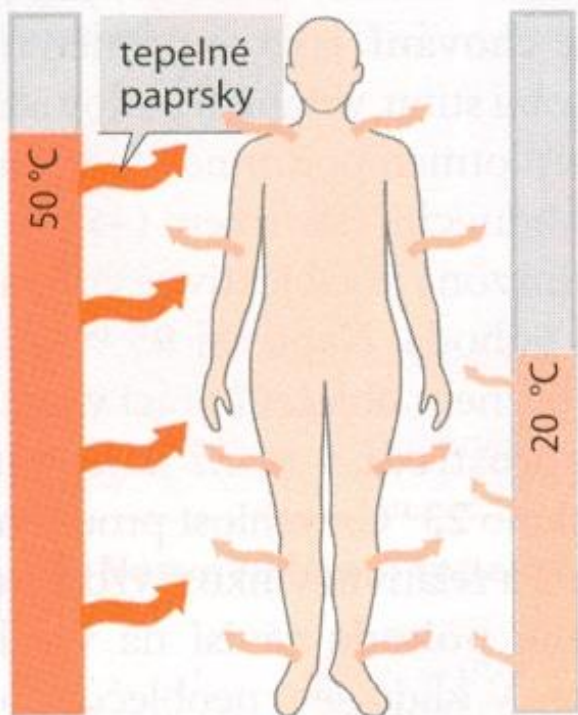
- *sálání (radiace)*
- *vedení (kondukce)*
- *proudění (konvekce)*
- *odpařování - pocení (evaporace)*

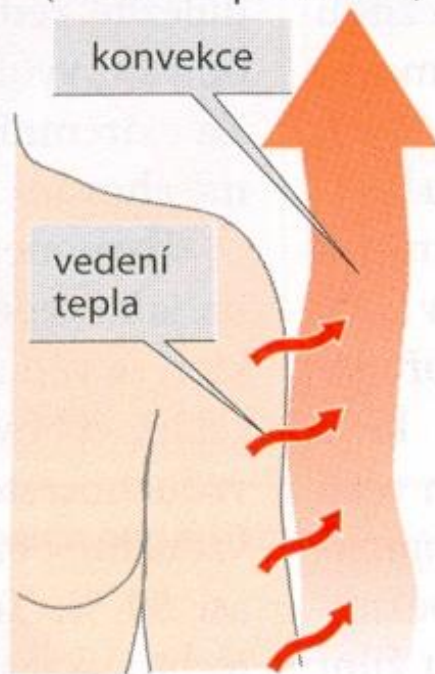

B. Mechanismy výdeje tepla

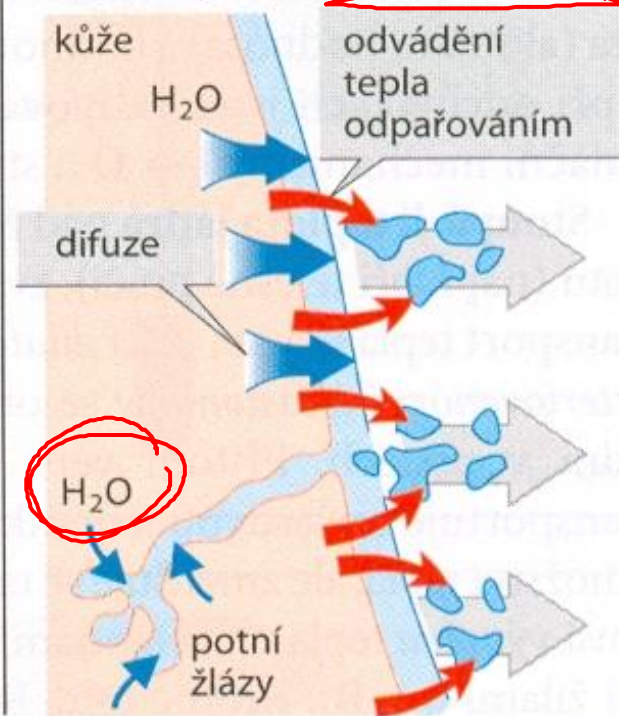
1 radiace (sálání)

2 kondukce a konvekce (vedení a proudění)

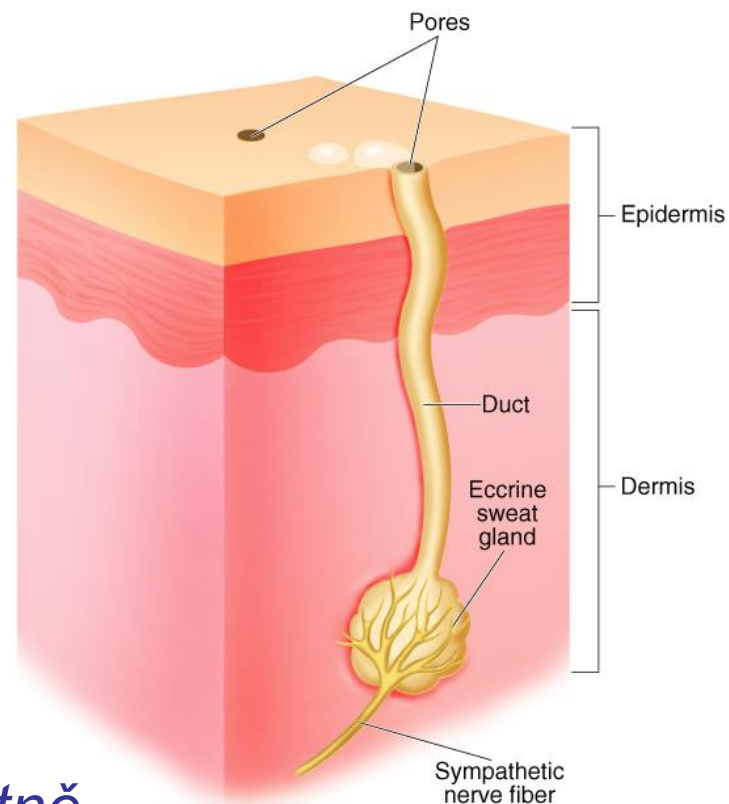

3 evaporace (odpařování)

Pocení

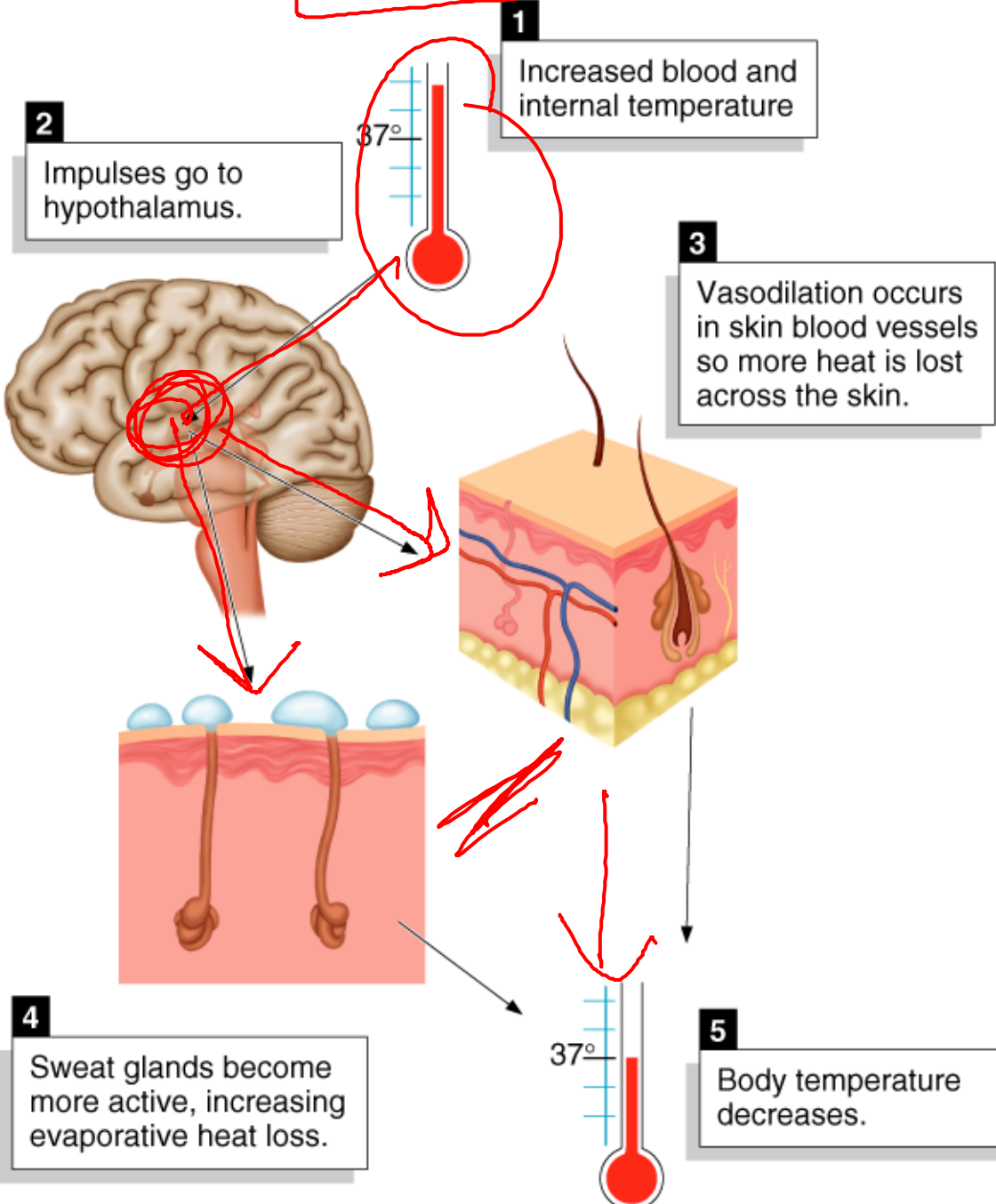
- *pot se tvoří filtrací plazmy a postupuje kanálkem potní žlázy*
- *při vydatném pocení pot obsahuje významně více sodíku a chloridů (u trénovaných jsou ztráty těchto minerálů menší)*
- *při velké zátěži v horku může tělo ztrácet až 1 litr potu za hod na 1m² tělesného povrchu*
- *pokud nejsou ztráty tekutin adekvátně nahrazeny, může dojít k dehydrataci organismu až k ohrožení základních životních funkcí*

HYPERTERMIE

přehřátí organismu

Hyperthermia

a

Selhání termoregulace (heat stroke)

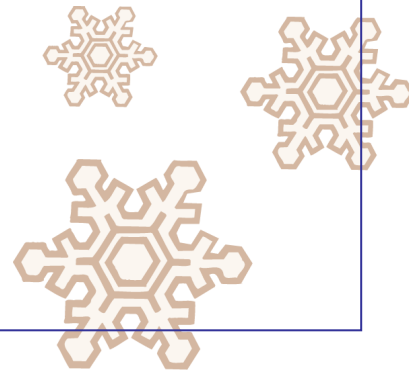
- *život ohrožující porucha, vyžaduje okamžitý lékařský zásah*
- *způsobena selháním termoregulačních mechanismů*
- *vzestup tělesné teploty nad 40°C (obvykle 41-43°C)*
- *zástava pocení*
- *horká a suchá kůže*
- *tachykardie se slabým pulzem a tachypnoe*
- *zmatenost*
- *bezvědomí*

VAROVNÉ SIGNÁLY PŘEHŘÁTÍ

CHLAD

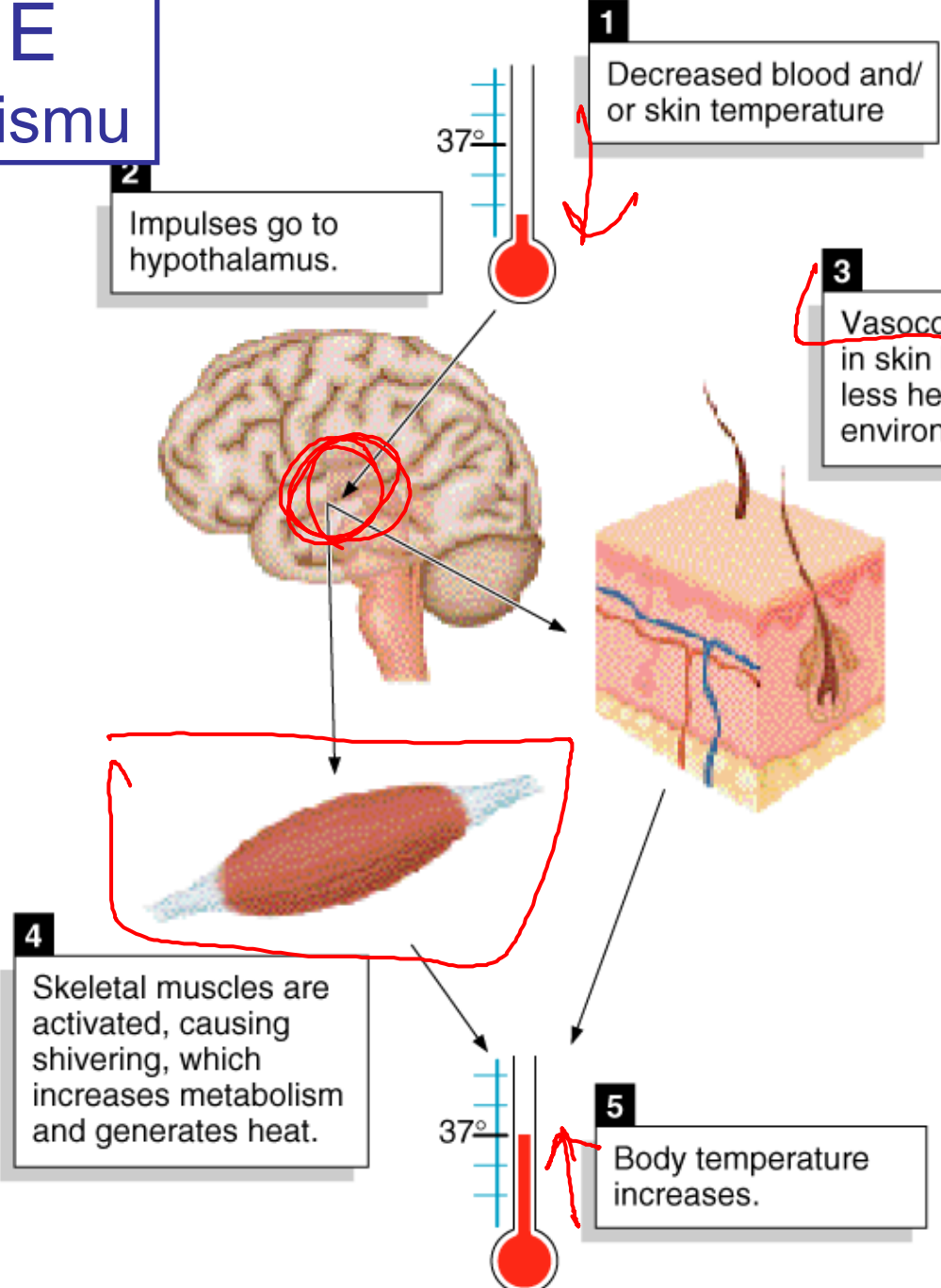
- *kritická teplota vzduchu pro člověka je udávána v rozmezí 22-27°C (kritická teplota vody 32-35°C)*
- *kritická teplota je nejnižší teplota okolí při které nahý člověk v klidu udržuje svoji tělesnou teplotu, aniž by zvyšoval metabolismus*
- *pro účinnou termoregulaci v chladu je velmi důležitý i celkový stav organismu, především dostatek spánku (ospalý člověk je více „zimomřivý“)*
- *podkožní tuk je významným činitelem v ochraně proti chladu*

HYPOTERMIE

podchlazení organismu

Hypothermia

b

HYPOTERMIE - podchlazení organismu

teplota těla pod 35°C

- třes
- vasokonstrikce
- zrychlení SF

teplota těla pod 32°C

- zpomalení dýchání
- poruchy srdečního rytmu

teplota těla pod 30°C

- bezvědomí

teplota těla pod 28°C

- smrt

MECHANISMY ZVYŠOVÁNÍ TĚLESNÉ TEPLoty

- *vasokonstrikce cév sníží výdeje tepla z jádra do kůže, a tím také ztráty tepla kůží*
- *piloerekce (husí kůže: u člověka téměř bez významu), mezi chlupy se udržuje vrstva vzduchu, která působí jako izolace*
- *zvýšení produkce tepla:*
  - *sáláním*
  - *chemickou termogenezí*
  - *zvýšený výdej tyroxinu stimuluje buněčný metabolismus a tak vzniká větší množství odpadního tepla (adaptační mechanismus)*

Ochranný faktor člověka vystaveného chladu

- *vasokonstrikce (v extrémním chladu vasodilatace)*
- *zvětšení izolačních schopností povrchu těla – zvětšení vrstvy podkožního tuku*
- *termogeneze*

Typy chladové aklimatizace

- *metabolická (zvýšená tvorba tepla)*
- *izolační – tvorba tepla zůstává stejná a zvyšuje se izolace*
- *hypotermická – tvorba tepla ani vasokonstrikce se nezvyšuje, dochází k poklesu*

TERMOREGULAČNÍ CHOVÁNÍ

- *je u člověka nejúčinnějším mechanismem, který zabraňuje ztrátám tepla (oblékáním, ukryváním v závětrří nebo v místnostech, topení)*
- *požití alkoholu zvýší momentální pocit tepla, protože způsobí vasodilataci cév*
- *je však nebezpečné napít se alkoholu před odchodem do chladného prostředí: vasodilatace urychluje ztráty tepla a může dojít k podchlazení organismu*

TERMOGENEZE (zvýšená tvorba tepla)

- *možná prostřednictvím svalové činnosti, třesem nebo metabolickým zvýšením produkce tepla*
- *svalová práce a do určité míry i třes vyvolávají zvýšené prokrvení povrchových oblastí těla*
- *netřesová termogeneze probíhá především v hnědé tukové tkáni, která byla u lidí prokázána pouze u novorozenců*

Vliv celkového působení chladu na myokard

- *chlad zhoršuje potíže u některých nemocných s ischemickou chorobou srdeční a může být provokujícím momentem při vzniku anginy pectoris*
- *v chladu se významně zvyšuje incidence srdečního infarktu*

